

7th K.I.

1230

A. peld (teljes)

Post
2172.4

1230

A' JEHOVA NEVEBEN.
A' PESTISRŐL VALÓ

Rövid *RMKL 1230.*

BESZELGETES,

Mellyben

Le-rajzoltatik Nyólcz Prédi-

kációknak alkalmatosságával a' Pestifnec, avagy dög-halált szerző nyavalyának egész természe, minden ehez tartozandó körül-álló dolgokkal egyetemben, a' miennyire az Istennek szent Könyve és a' Természet vizsgálók azt minékünk előnkben adgyák.

Mellyet a' melléje foglalt bőjtre tartozó Könyörgéssel egygyütt, az Isten igaz ítéletinek meg-mutogatására, a' bűnösöknek telserkentésére, és a' fok gyászos epekedő lelkeknek vigasztalására tött

FELVINCZI SANDOR,

A' Debreczeni K. G. edgyik együgyű L. P.
akkor

Mikor a' JehoVa angyala s' kezHe-Is DebreCzen
Városában az If Iakat és a' Véneket-Is
pVszltá.

JSB
DÉBRECZENBEN,

Nyomtattatott ROSNYAI JÁNOS által.

Ezech. 9. §. 5, 6.

Menyietek által a Városon ő utánna, és vágjátok, ne kedvezzen a ti szemetek, és ne könyörüljön. Véneket, Iffiakat, és szüzeket, kicsinyeket és aszszonyi-allátokat öllyetek-meg mind-egy lábíg: de azokra a férfiakra a kiken Tau betűt íljén, ne menyietek: és az én templomomtól kezdjétek-el.

Ezech. 38. §. 22.

Törvénykeztem ő véle dög-balállal.

Busbequius de Mahumetanis Epist. 4.

A pestis Istennek nyila, mely az ő czélljáról soha el nem tévelyedik, és a mely előtt senki el nem futhat.

AJANLOLEVEL
NEMZETES
DOBOZI BENEDEK
URAMNAK,

Debreczen Városának mostani hűséges egygyik eskütt Birájának.

NEMZETES
BARANYI MIHAY URAMNAK,

Ugyan ezen nevezetes Debreczen Városában lévő T. Nemes Tanácsnak egygyik érdemes tagjának; kedves Komám Uramnak.

NEMZETES
VIG-KEDVÜ PAL URAMNAK,

Az Isten Anyaszentegyházának Igaz tagjának: A menysei Urnak mind befédinek s' mind Bolgárnak nagyra becsüllőinek.

NEMZETES
SZANISZLAI JÁNOS URAMNAK,

B. Debreczen Városának nagy becsületre méltó Író Deákjának.

Nékem becsületes Uraimnak, a Jézus Christusbanszereltesimnek: és ezen munkáskámban Kegyes Patronusimnak, keg yelmet és békeséget kívánok a békeségnek Fejedelmétül.

AJANLO LEVEL.

Ecsületes Uraim! nem tudtam volna meg-gondolni, hogy ez hertelen való alkalmatossággal irt egygyyü munkáskám láfson Kegyelmetec Istenes *oblatioja* által leg elsőben-is nap fényt; mivel hét esztendeje el-múlt, a' mioltától fogva e' világ kezdé titúl fogván való minden Eretnekekről és szakadást szerzőkről Deác nyelven az A-becenec rendi szerint irt Könyvemet (*Hæresologiamat*) ki-akarom bocsátani, de hol egy s' hol más akadály ottan ottan meg-gátolt. Ugyan azon időknec forgási alatt fordítottam szűletett nyelvünkre bődlog emlékezetű **CALVINUS JANOSNAK** a' más fél száz Sóltárookra való igen szép munkáját is, melynec ki-nyomtatattasáról igaz dolog még eddig nē gondolkodtā: mert a' munka nem kicsiny és feles kölcséget kévānna, melly fordításban ennékem célom többire vólt a' Magyar szónac folyására való magam szoktatása, ha ki valaha jövendőben annac valami hafznát vészí, az ennékem nyereség felett való nyereségem lészén. Járt e' néhány napokon ott-is azelmém, hogy leg elsőbenn-is az el-múlt

eszt-

AJANLO LEVEL.

esztendőmben el-vegezett **JONAS és NAHUM** prophetiáirúl való prédikációimat bocsássam-ki: mindazonáltal, látom hogy *az embernél vagyon az elmenec gondolattya, de az Úrtól vagyon a' nyelvnek beszéde*, Peld. 16. 1. és dolgainac ki-menetele. En ugyan elsőben mikor ezen *textus*omat kezembem vettem, csak szintén két vagy három pérdicatióra czéloztam; de (a' többi között) ama' bődlog emlékezetű, *Altingh Henriknek* lévén errúl a' *materiarul* sz p munkáskája kezemnél, (ki-is a' tudós *Zanchiusnak* és *Bézának* nyomdokát ez irásában követte) nem akartam ezt a' *materiát* csonkán hagyni. Meljet nem úgy vittem végben, mint ha azon könyvet maggyarra fordítottam volna, vagy annak rendet mindenekben követtem volna, avagy továbbá a' mit *tractat* mind elő vettem volna: mert a' prédikállásnac formāa külömböz az *Academiai professiotul*. En mind abból s' mind másokból a' mit láttam a' tanításra hafznosbnac, és sok bokros jajokkal tellyes mostani szomorú dögös időben, e' nagy Ispotályhoz hasonlú Debreczen várafsánac minden fele rendeinac vigasztalására

A 3

sára

AJANLO LEVEL.

sára hathatósnak, azt tettem itt le röviden.

Hogy minden *citalt locust* szórul szóra le nem irtam, azt cselekedtem mind azért, mert a' nehezebbeknek értelmét magyarázat-képpen elő-hozom: s' mind pedig azért, mert akkor nem tudtam semmit a' kegyelmetec egyigyű munkámhoz való istenes indulattya felől: mellyet annak-utánna jelentett Becsületes Attyafia által; hogy akar melly bővön bocsáttam-ist i *tractacskámat*, kész kegyelmetec buzgó indulattya-ból kegyes *Patrociniuma* alá fogadni, és ki-nyomtattatni.

Minek okaért én-is nem akarván kegyelmetec buzgóságából származott jó akaratyát el-temetni, Kegyelmetec Becsületes emlezeti alatt akarom ez irásomat ki bocsátani. Kivánom hogy a' minden orvosknac orvossa Kegyelmeteket minden szerelmesivel egygyűtt é dögletes időben a' verekedő Angyaltól oltalmazza: Kegyelmetek lelkét a' maga markában s' az életnek csomójában szorítsa: szerelmes házanépét életben és egészségben virágoztassa: a' minek egygyetlen eggye vagyon, (a' mint kegyel

AJANLO LEVEL.

gyelmednec Becsületes *Színiszlai János* Uram a' kis *Erfok*, kit az Ilten Anyaszent-egyháza egy néhányszori buzgó könyörgése által csak nem régen az halálnac révéből ránta visszsa) azt szemeinéc s' szívének gyönyörűségére meg-tartsa, sőt többekkel-is mint zöldellő olajágakkal asztala környékit ékesítse. Es ha kit kegyelmetek között é pestises időben a' mennyei *Decretum* szerint teczik a' Jehovának ki-szolitani, ezt az ő Szent Lelke által el-készítvén, lelkét a' Jesus Christus drága piros vérevel meg-mosogassa: és az Abrahámnac kebelében által vivén, az ő szent színénec látásával örökkön örökké boldogicsa. A.

Íráam Debreczenben, Szent Ivan hav
14-dik Napján 1679-ben.

*Kegyelmeteknek minden szent és tüle ki-re-
hető dolgokban szolgálni örömeft igyekező
jó akarója.*

FEVINCZI SANDOR.

A4

A JE.

A' JEHOVANAK NEVEBEN.

*A' pestisről, vagy dög-halálról
való rövid elmélkedés.*

E L S Ö

PREDIKACIO.

A' Nagy Templumban 1679. 7. napján
Szent György havának.

AMOS. IV. V. IO.

*Dög-halált bocsátottam reátok mint ré-
gen az Egyiptomnac földére, fegyver-
rel le-vágtam a' ti iffjaitokat, a' ti
lovaitoknac fogságra való vitettetési-
vel, és azt miveltem hogy a' ti táboro-
toknac doha a' ti orrotokban fel-hat-
na, de még-is nem tértetek-meg én
hozzám, azt mondgya a' Jehova.*

S U M M A.

Agyon itt panaszsza Isten-
nek az Izraél ellen, hogy a' fok-
féle büntetések alatt, nevezet-
szerint peng a' dög-halálnak ide-
jén, meg nem tért az Urhoz.

Két részei vadnac ennek a' szent Leczkének.
(1) Istennek az Izraél által ment külföld-
ből féle csapás, nevezetesen a' rend-kivül
való

A' P E S T I S R Ó L 2

való dög-halál, melyet Isten az Ægyptombé-
liekre vetett vala, Kijöv. 9. v. 3. és 12. 29. (11)
Az Izraélnek vakmerősége: *De még-is nem
tértetek-meg.* En e' leczkének alkalmazósá-
gával csak a' dög-halálról tanítok, egyéb féle
büntetéseket félre tévén: melyben elsőben - is
annac nevezet, és természetit magyarázom-
meg, s' annak utánna az harmadik tanúságot,
(mert az első és másodikat ezen első tanítá-
somban és a' másodikban okokkal nem támoga-
tom, az harmadik le-tétezik az ide alább való
harmadik predikatióban) Szent Irásbéli helyek-
kelés okokkal meg-erősítvén, némelly kívált-
képpen való kérdéseket fejtegetek meg, melyek
ezen materiáról szoktak fenn-forgani a' Tu-
dósok között: az után hasznait műogatom-
meg a' tanuságnak. Lássuc nevezet elsőben-is.

I. KERDES. *Honnan veszen nevezetett
ez Istennek rend-kivül való csapása a' pestis.*
FELEL. A' Magyarok a' dögletelességtől ne-
vezic Dög-halálnac; a' méregtől *Mirigynek*:
és az ő rend-kivül való vóltától, *Nagy halálnak*.
Kihez járul a' Syrus régibb fordítónak értelme-
is, Matth. 24. v. 7. *Motene, Mortes*, Halálók.
A' Deákok hívják *Pestisnek, pestilentiának*, vagy
azért, hogy ettiül a' Görög szótól jött. *Pesein*,
melly annyit téfzen, mint *el-esni*; mert az embe-
reket el-cjti, Psál. 91. v. 7. vagy azért, hogy
ilyen Deák szótól (*adverbiumtól*) jő. *Pessum*:
melly ízó valamelly helynek leg alsó része: ere va-

A 5

ló ve-

ló vetést télsen: és így azt jedzi, hogy az ember a' peftis által földre le-vettetik és porrá tétetic. Pál. 90. v. 3. avagy utollyára azért, mint ha volna *Pereftis*, meg-étecc (*a peredo, peres, pereft, quia pereft, seu peredit multos*) mivel sokakat mint egy el-ésen, meg-észen, és el-fogyat. A' bent betűben Sidóul igen fontos-fan jedző igével *Deber*-nek mondatik, (melly annyit télsen, mint *szollott*, vagy *mondotta*) mind azért hogy a' Jehová-nak belzédetül függ, 2 Sam. 24. v. 15. s' mind pedig hogy meg-tartya az Istentől eleiben adattatott rendet, és senkinek nem kedvez, Sidók. 9. v. 27. Némellyeknek értelmec berint, *Deber*-nek azért mondatik (*per antipharfin à Dábar, Locutus est*) mert a' meg-holt dög test semmit nem szöll, befűll: ezért-is azoknak tetűlélek szerint, télsen szó nélkül, befűd nélkül, való állapotott. Az ötödik *conjugatio*-ban (*in Hipil. est: Hidbir*. Pál. 47. v. 4. és 18. v. 48.) télsen, *rendben állitást, el-vendelest, és meg-holdoltatást*; mert birodalma, fava, és parancsolattya alá hajt töményteni sokaságot, kiknek helyeket pusztává (*Midbár*) befűlgetés nélkül való tágaságokká téfzi. Az harmadik *conjugatio*-ban (*Piel*) el-veftést és meg-ölést jegyez. A' Chaldea nyelven (*per excellentiam*) foros értelemben nevezetik *Mórá*-nak, halálnak. Görög nyelven mondatik *Loimof*-nak, Matth. 24. v. 7. a' *Lymé*-től, az az, a' közönleges veszedelemtől; melly

mellyhez közelit a' *Limós*, ehűg: mert a' peftis gyakran követi az ehűget, és az ehűg-is a' peftist.

II. KERDES. Hány-képpen vétetik ez a' fő *Peftis*? FEL. Két-képpen: (1) Tulajdon-képpen, a' dögletes betegséggért, Deut. 28. v. 21. Pál. 91. v. 3. 8. Ezech. 14. 19. 21. (11) Tulajdonítás-képpen mind azokert a' dolgo-kért, a' mellyek artalmasok és halált berzők, Habac. 3. v. 5. *Elotte ment a' peftis*, Hof. 13. 14. *Hol a' te peftised halál?* Csel. 24. v. 5. Pál A-poltoit *Peftisnek*, az az istentelennek mondgyák a' Sidók. Így Catilina mondatik az ő hazájának peftisűnek, és mafok-is. Cic. 1. 5. Epist.

III. KERD. Mitsoda nevezetekkel illetetik ez a' peftis a' Szent Írásban? FEL. A' 91-dik Soltárnak 3-dik és 5. 6-dik versiben neveztetik. (1) *Madarásnak törinek*; melly madarás a' Sátán: mert minden hitetlenek madarászoknak mondatnak, Jerem. 5. 27. Pél. 1. v. 17. Luc. 21. 35. (2) *Veszedelmes dögnek*, azért, mert igen erőszak tévő az emberen. (3) *Ejjeli rettegetűnek*, mert rettenetes rettegetű berrez az emberben, nem csak a' letétűg és álmatlanság miatt, hanem még a' méregnek ereje miatt-is, melly etűakának idején hamarabb és keményebben meg-erűftiti magát. (4) *Nappali repűlő nyilnak*: mert a' miképpen a' keményen meg-vont Kéz-ivból sebesebben megýen a' nyil, úgy ez a' dögletesűg, nem csak a' dög-

gleetes testnek meg-illetésivel, hanem még csak ez ilyen d^ggleetes testnek lehellefivel-is a' levegő eget hamar bé-tölti s' meg-veftegeti. Ezért az O Testamentumban be-kellett s^{aj}ajokat fedni azoknak a' kik bél-poklosok vóltanak, hogy másokat léhellésekkel meg ne vesztegeessenek, Lev. 13. v. 45. Ennek a' méregnek pedig ereje nagyobb délben, mert akkor, a' napnak melegege által az ember testén lévő apró lyukacsok (porus-ok) meg-nyilatkoznak, és a' mérget bő-vebben be-vefik. (5) *Déli fekélynek*: mert olly veszedelmes hogy kevesen azok-is nehezen lábollyák-meg, mint az Ezechiás felől való példa meg-mutattya, Esa. 28. Eddig vagyon a' Pestisnek nevezeti; már annak való-ságát lássuk e' következendő tanuságnak alkalmatosságával; le-írását pedig semlélyük osztatán a' következendő tanulásunknak rendében.

TANUSÁG.

Vagyon az Istennek ollyan rend-kivül való csapása, más csapási felett, mellyet dög-halálnak avagy pestisnek hívunk a' Szent Irással.

Ezt a' tanuságot két rendbéli bizonyságok állattyák-meg. Elsőben az Istennek igaz igije, Levit. 26. 25. *Dög-halált bocsátok kö-zetekben*, Deutr. 28. v. 21. *Azt cselekeksi a' Jehova hogy dög halál ragadgyon hozzád.* Ezt pedig némely vetkes nemzetségeknec nyakokban-is veti az Isten;

Isten; úgy-mint az Assyriabélieknek, Esa. 10. v. 16. 17. 18. Isráelitáknak, Amos. 4. v. 10. és 6. v. 9. 10. Azoknak a' népeknek kik a' Babyloniabélieknek szolgálni nem akarnak vala, Jerem. 27. 8. 13. Sidonbélieknek, Ezech. 28. v. 23. A' Sidóknak, Jerem. 14. 12. és 15. v. 2. Jerusalembélieknek, Jerem. 21. v. 6. Ezech. 5. v. 2. 12. 17. Matth. 24. v. 7. Az Evangeliomnak meg-utalóinak, Jelen. 6. 8. Másodszor bizonyittyák ezen tanuságot a' fok példák, mellyekből minékünk három rendbéli itt legyenek elegek. Első rend légyen a' Szent Irásból, mellyec közzül nem utolsó az Egyiptumi Pestis, Kijöv. 9. 3. melyről szól Amos. 4. v. 10. Ez után következék az Isráelben való pestis, Dávid idejében, 2. Sam. 24. és 1 Chron. 21. Annak-utánna az Assyriai, Senacherib idejében, Esa. 10. v. 16. 17. 18. vesdőlve, 2. Kir. 19. és Esa. 37. Második rendbéli példák, legyenek az Ecclesiái Historiákban le-tétetett pestisek: mellyek hármak, mint a' Szent Irásbéliek: úgy-mint, a' Jerusalemben való pestis, melly annak utolsó veszedelmekor vólt. Joseph. Hist. 6. Könyv. a' Sidók hadakozásáról 14-dik rész. Az Alexandriai, Valerianus és Gallienus Imperatorok alatt, mikoron Dionysius igazgatta az Ecclesiát. Eusebius 7-dik Könyv. 17-dik rész. Es az Antiochiai Pestis, melly fokig-is tarta, és nagy mértébe ki-terjede, Justinianus uralkodásának idején kívált-képpen. Evagrius

vagrius. 3. Könyv. 28. r. 6. Harmadik rendben lévő harmas példát előnkben adgyák az külső históriákat író emberek: minémü volt az *Atticuskoknak* (Görög Ország Tartomány volt Attica) pestise, melly a' Peloponnesiacusokkal (Peloponnesus Görög Orzágnak más Tartománya volt) való hadakozásoknak második estendejében volt, és mind a' Tartományt s' mind Athenáit, annak a' Tartománynak fő várossát el-pusztította: a' mint Thucydies tanubizonyságot téssen felőle. 2. Könyv. a maga szemeivel látott dolgokrul irt Könyvben. Ide tartozik a' *Seleuciainak* Pestise, Antoninus Philosophus idejében, Christus Urunknak 168. Ést. Annac-felette (hogy az Erdélyi és Magyar Orzági sokbóri pestist el-hadgyam) a' *Német Orzági* Pestis, negyedik Károly Csabár idejében. Christus Urunknak 1347. Estendejében, melly az egész világot el-fogá, és csak az egy Lubeca városában Kilenczven ezer emberek halának-meg: ez a' pestis tartott hat esztendőig, a' miképpen a' *Belgák* Chronicája előnkben adgya. Immar következik le-írása a' Pestisnek a' következő tanításban: mert itt, sem okokat, sem háznokat elő nem hozok.

A' JE-

MASODIK
PREDIKACIO.

A' Kis Templumban 1679. 16. Apr.

Amos. IV. V. 10.

Dög halált bocsátottam reátok, &c.

Közfőseges Kérdés, mellyből több apró Kérdések származnac: *Miképpen irrattatik-le a' Szent Irás szavai szerint a' Pestis? Avagy, Micsoda a' Pestis? FELEL. Istentől olly emberekre bocsátott csapás, mellyel Isten azoknak vétkeket úgy sokta meg-büntetni, hogy az ő szolgálai, úgy-mint: az Angyalok emberek és a' természet szerint való dolgoknak eszközei által, (Per organa rerum naturalium) az ő testeket és testekben lévő nedvességeket, a' mérges és dögleletes bűdösséggel meg-terhelhetett levegőéggel, mint egy sebes tűzzel keményen fel-gyulaştya, és annyira meg-emészti, hogy hertelenséggel sokan meghalynak: ezt pedig cselekebi az ő magyagasságának és jószágának dicséretire, az híveknek meg-terítésekre és idvösségekre, az hitetleneknek pedig veszedelmekre.*

Innen illyen Kérdések támadnak.

I. KÉRDÉS. *Miért nem nevezed a' pestist & le-írásban a' nedvességeknek rendeletlen & övelegyedésinek, (humorum dyscrasiam & intemperiem)*

periem) mint az orvos Doktorok sokak nevezték, hanem Isten csapásának? FEL. (1) Mert a Szent Irás csapásnak nevezi, Moles. 5. Könyv. 28. r. 5. 59. Meg-öregbíti az Ur a te csapásodat, és v. 61. Minden csapást, &c. Kijövet. 9. 14. Bocsiatom az én csapásomat a te sívedre. (2) Mert az Isten a mint az életnek, úgy az halálnak-is Ura, 1. Sam. 2. v. 6. (3) Mert az Isten meg bünteti azokat a bünöket-is, melyeket az emberek büntetetlen hadnak, Kijöv. 5. v. 3. Levit. 20. v. 4. 5. (4) Mert az Isten a kiket akar pestissel meg-öl, a kiket akar, attul meg-öltalmaz, Kijöv. 12. Solt. 91. (5) Mert az ő fel-lobbant haragja mint egy meg-ölt hatatlan a pestisben a sok bünöc miatt, Habac. 3. v. 5. Ezech. 13. v. 19. 20. (6) Mert az emberekre nézve, titkos, el-rejtetett, és csudálatos dolgok forganak a pestisben, úgy hogy meg kell vallanunk mint a Pharahó bölcsei a tetvek felől, hogy Istennek ujja ez. Jollehet ide alább a Pestisnek természetiről, és eredetiről szollani fogunk, de mind-azon-által azt minden punctum-iban, úgy a mint vagyon, ki nem fejezhettyük: mert nagy titkos és rend-kivül való csapása Istennek.

II. KERDES. Kicsoda ennek a pestisnek fő szerző oka? Maga a Jehova, a ki ez egész földnek bírása, Teremt. 18. v. 25. Ez meg-próbáltat. (1) Azokból a cselekedetekből, melyeket Isten a maga munkáit a pestis körül

muto-

mutogatya, ugymint; Elsőben fenyegeti az embereket a pestissel, Levit. 26. 25. Deut. 28. v. 21. 22. Jerem. 21. v. 5. 6. Másodszor, hogy réajok-is hozza, 2 Sam. 24. v. 15. 2 Kir. 19. 35. Amos, 4. 10. Harmadszor, hogy el-is vísi róllok mikor akarja, és meg-titalmazza, avagy csak meg-enyhíti, 2. Sam. 24. v. 15. Psál. 91. v. 1—6. Kijöv. 15. v. 26. Nem bocsiatom teredd az Egyiptombeliek betegségit. (II) Azokból a nevezetekből, melyekkel a pestis illetetik szerző okára nézve; innen mondatik Jehova kezének, Kijöv. 9. v. 3. 4. 2. Sam. 24. v. 13. 14. Jehova fegyverinek, 1 Chron. 21. 12. Isten nyilának, Psál. 38. v. 3. & seqq. Isten itelrinek, Ezech. 14. v. 21. (III) Azoktól a kik a pestisnec alája vettetnec, azokat pedig maga veti Isten szabad akarattya berint alája, Ezech. 9. v. 4. Jelen. 6. v. 8. Jerem. 14. 12. és 15. v. 2. (IV) Az embereknek (akár legyeknek s' akár gonosóc) magoc nyelve vallátul. A hiveknec vallás-tételec ezek, Mósesé, Száml. 14. v. 12. 13. 14. Dávidé, Psál. 38. v. 2. 4. A te nyilaid belém akadtanak, 2 Sam. 24. v. 14. Salamoné, 2. Chron. 6. v. 18. 29. 30. Ezechiasé, Esa. 38. v. 3. 4. 5. A láthatlennec és pogányoc között-is tettec erről némielylec vallást, úgy-mint Hippocrates, ki az Atticusokon lévő Pestisnec idején Apollónac áldozván, meg-vallá hogy a meg-haragutt Istent a vagyó az a Pestis, és nem-is fordittathatik-el az csak

B

az or-

az orvosságokkal. Az Athenasbélic, a' mint írja Diodorus Siculus. Libr. 12. A' Pogányfágban való régi Rómaiak, (Livius Lib. 4.) Apollónac áldozván, és templumot építvén ezent vallották. A' Mahumed vallásán valók a' pestist *Istennévilának* nevezik a' mint Busbequius. Epist. 4. fel-jedzette.

III. KERDES. *Kiknek szolgálattok által számasztotta Isten a' pestist a' nemzetségek között?*
FELEL. Az Angyaloknak és az embereknek szolgálattok által sokszor. A' jó Angyalokról nem kell kételkedni, hogy Istennel ebben ne szolgálhassanak, a' mint, 2 Sam. 24. és 1. Chron. 21. meg-tetű, hogy jó Angyal volt a' ki a' pestist szerette; mert a' Dávidot arra-is megtanította, miképpen engesztelje az Urnak megharagutt orszáját, Ezech. 9. v. 2. 3. 4. hat Angyalok bocsáttatnak-ki, hogy meg-öllyék Jerusalemben azokat, a' kik meg nem jegyeztetnek. Így, Jelen. 16. v. 2. és 2. Kir. 19. v. 35. Jó Angyalnak magyaráztatik. A' gonosz Angyalokról, az az, az Ördögökről fentén olyan világos helyünk nincsen, mind-azon-által Sz. írásbéli je következésből azoknak szolgálattok-is, meg-világosíttatik. Mert (1) A' Pestis nevezetetik, *Madarásznak törinek*, Psal. 91. v. 3. Az az, az Ördögnek törinek, mert ő az Istennek fiai után fentén úgy olalkodik mint a' madar, s avagy vadás, 1. Petr. 5. v. 8. Mert holott al-*van* a' helyben áll annyiban a' pestisről, a' me-

a' menyiben az hitetleneknek földgya, és a' menyiben ösve köttetett a' nagy rettegéssel, azért nem csuda, ha a' Sátánnak szolgálattyról áll ez arant az Istennek Könyve. (11) Mert Ephes. 2. v. 2. az Istennek engedelme által hatalma vagy a' levegő égben, mellyet megzavarhat, és méreggel be-tölthet. (111) Mert Ephes. 4. v. 26. 27. Az mondatik hogy az haragosságra az embereket fel-gerjeszti. (1v) Mert a' méreggel való étetés, és varáslás az ő munkája, és így a' mérget-is a' levegő égben el-hinthei. (v) Mert a' Jóbot-is, (Job. 2.) rút fekélyekkel a' Sátán veré-meg Isten akarattya-ból. Az Angyalok pedig ezt kétképpen vizik végben: *Elsőben* az levegő eget dögletelességgel be-töltik; úgy hogy a' kik azt be-szűjék, és az által a' halálra rendeltettek, meg-hallyanak 2. Sam. 24. Jelen. 16. 17. *Másodszor*, az embereknek testeiket mint valami menykövel meg lövik, égetik, és őket meg-ölik mint a' Senacherib taborát, 2 Kir. 19. Efa. 37. 36. és az Ægyptombélicnek első szűlőit-is, Ki-jöv. 12. v. 29. 30. A' mi nézi ez arant az embereknek dolgát, még azok-is eszközöc lehetnek ebbé, úgy a' mint a' bél-poklótoz eszközöc valának a' bélpoklósnak terjesztésében, Levit. 13. 45. 46. A' pedig három-keppen léfzen-meg. *Elsőben*, midőn a' pestises ember dögletes, és igen mérges lehelletit másra fújja, melly miat az csak hamar halálra-is betegedic: ilyen pél-

dát látunc azokon, kik étetés által meg-hólt embereknek lehelletec miatt, ugyan ott meg-betegedtec és harmad napra meg-hóltac. *Másodszor*, midőn vagy testével, vagy ruhájával mást meg-illetvén, annak csömörre és beteg-fégre való alkalmatosságot szolgáltat. *Harmadszor*, midőn valaki a' kenetekben, illatozó szerszámokban, ételekben, ruhákban, kesztyűkben, &c. mérget elegyit, hogy a' kit ellenfégi-nek tart, annak pestült szerezhesse: ez jol lehet őrdögi gonoszság, mind-azon-által a' Magyarok között-is nem ritka példájú dolog, csak ebben a' *Seculumban*-is. Ezekről nem fokát külömböznec azok, a' kik ezen nyavalyában esvén, nem csak azont kívánnýac másoknak, hanem a' menyire rajtoc áll, másokra-is örö-mest el-terjesztenéc, mit amaz babonás rúhes emberc, kik feredőjőket, meg-főzött köle-seket, kereszít útra öntik, hogy róllok el-men-nyen, és másokra ragadgyon.

IV. KERDES. *Micsodák lehetnek eszközi okai (causa instrumentales) a' pestisnek?* FEL-
Négy rendbéli érzékenység nélküli való terem-tett állati az Istennek. Mellyek közül, *elsőik* az égen világoskodó *Planetak*, mellyek a' le-vegő égben helyhezttettek. *Ellen-vetés*. Ti-lalmazza az Isten azoktól való felelműnket, Jérem. 10. 2. *Az égen való jelektől ne félljerek.* FELEL. Ugy, de nem tagadgya azzal, hogy azoc az Isten titeltinek eszközei ne vólnának; ha-nem

nem inkább ezt világossan állittya, Psal. 121. 6. Lev. 26. 19. Deut. 28. v. 23. És a' miképpen azt tapasztallyuk, a' *Saturnus*nak, *Jupiter*nek, és *Mars*nak meg-eggyezések, igen egessegtelenné tészí a' levegő eget, kivált-képen ha lok *Eclipsisek* lesznek, és a' *Mercurius* a' maga mérget köziben elegyiti. Ennek pedig oka csak a' mi bűnünk, melly miatt az égen vilá-goskodó és e' földön lévő állatoknak meg-eggyezések (*harmonia*jok) így őszve zavarodék. *Második* rendben tétetik a' *levegő ég*, mely meg-vefz és meg-bűszhödök mind a' *Planetak*nak ide fellyebb elő számlált fogyatkozások miatt, s' mind pedig a' vizeknek és a' földnek dőgle-letes párái miatt, és azt az emberek bé-szíván dőgben vagy pestisben esnek, Jelen. 16. v. 17. *Harmadik* rendben tétetnek a' *Vizek*, ugy-mint a' tengerek, folyó-vizek, álló tók, kútak, meg-bűszhött városokban való csatornák, mellyek meg-vefzvén, dőgleleteséget szerez-nek: ezt bizonyitták minékünk az halak, mel-lyek a' meg-bűszhött toban meg-halnak; így az emberek-is efféle meg-vefset vizek és elede-delek miatt. Kijöv. 15. v. 25. 2. Király. 2. v 19 21. Jegyezzük-meg itt a' Leydai 1670-dik, Es-tendőben való latogatafát Istennek, mely váras-bán a' Cánálisoknak bűdöslege miatt, Istennek bölcs rendeléséből, Septembertől fogva követ-kezendő Januariusig harmincz ezer emberek halának-meg, holott abban az időben magam-jelen

15 **A' PESTIS RÖL**
jelen voltam. *Negyedik* rendben tétettetik a föld
melynek gyomrába menyí *Saletromok, Antimo-*
niumok enyves és *surkos* dögleleteffégek vad-
nak, mellyec a napnak melegsége által a levegő
égben fel-mennek: hát a földnek finén men-
nyi dögök vadnak, mellyeknek doha a levegő
eget meg-terheli, és az embereket méreggel
be-tölti: Igy osztán a' dög el-fogja. Matth.
24. v. 7. 2 Kir. 4. v. 40.

TANUSAG.

Vagyon az Istennek hatalma, hogy va-
lamikorön akarja pestist támaszt-
hat a' bűnért, akár az érzékenységgel
fel-ékesítettett, s' akár érzé-
kenység nélkül való állatok által.

A' Tanuságnak bizonyására lald-meg ide
fellyeb, ugyan ezen tanításban való harmadik és
negyedik kérdéseket. A' mellyből szemlélyed
(1) az Istennek nagy hatalmát, Pál. 115. v. 3.
(2) A' pestisnek rend-kivül való voltát, Amos,
6. v. 9, 10. (3) Az emberek vétkeknek nagy-
ságát, mellyért ez ő reájok következik, Amos,
4. v. 10. (4) Minden teremtettt állatoknak te-
remtőjőkhöz való kéls engedelmeffégeket, és
az emberekhez a' bűnért való ellenséges válto-
kat: mert szintén ugy viselik magokat, mint a'
Béthelben ment engedetlen Prophétához az
oroslány, 1 Reg. 13. v. 22. kit meg-

Öle, A M E N.

A' JE-

III. PREDIKATIO. 16 A' JEHOVA NEVEBEN. HARMADIK PREDIKACIO.

A' Nagy Templomban reggel, 1679.
Die 23. Aprilis.

Amos, 4. v. 10. *Dög-halált bocsa-*
tottam reátok &c.

V. KERDES. *Miből leszzen a' pe-*
stis? FELELET. Annak materiája,
(a' mint a' természet vizsgálók le-írják) Két-
féle: (1) Tavóladadabban való; e' pedig áll
az emberekben lévő természeti nedvességekben,
a' mitsodás a' vér, takony, vagy turha, sárga epe,
sár, vagy tagokban folyó sárga nedvesség, és a'
szomorító fekete epe. Mellyek ecképpen lesz-
nek: minék-utánna a' vér a' májban el-késsítte-
tik, ha abban valami tűzes és forró nedvesség lé-
szen azt nevezzük sárnak, vagy sárga epének, a' mi
pedig a' mez-főzött s' el-késsíretett vér között
hasonló a' seprőhöz, azt fekete epének hívjuk; és
az ollyá nedvességet, mely el-kezdetet ugya föni,
de el nem késülhetett, és csak gyenge melegség
vagy benne, azt takonyi vagy turhai nevezet-
tel illettük: ha mi azon materiában léssen, le-
vegő ég természetű, a' nedvesítéssel edgyűtt
szépen őszve timporáltatott melegítő eszköz,
melly a' testet édeldeden táplállyá, ezt tulajdon-
képpen vérnek mondgyuk. (11) Köztelebb
való

való materiája a' Pestisnek, a' természet szerint mi bennünk lévő nedvességeken kívül, azok a' természet ellen való nedvességek, mellyek lésnek a' természeti nedvességeknek meg-veszéséből: mint példának-okaért, midőn az emberben való vér, a' pórusoknak meg-rekedése miatt epével lésen, avagy a' jól el nem készült és nyers nedvességgel meg-elegyittetik; mellyből ostán származnak hideg-lelések, és fok-fele betegségek, és így a' pestis-is. A' honnan megtettük, hogy valamely testben felettéb való melegség uralkodik, és a' nedvesség kellete felett vagyon, igen hajlandó a' pestisre. Hozzá adgyuk e' meg-veszett nedvességekhez azokat a' párákat-is, (*Spiritus vitales*) mellyek a' szívben a' vérből lésnek, és az ereken a' természeti melegséget, a' több tagokra által viszik: ha meg-vesznek pedig, az egész testben halálos mérget szereznek. Ezeket a' Physicusok bővebben tractállyák, mi a' szent Írásból lássuk miképpen adgya előnkben az Isten a' pestis materiáját. Neveztetik, Levit. 26. v. 16--25. *Meg-emészto dögös betegségnek*, Deut. 28. v. 21, 22--29. *Gyulafsto és izzafsto betegségnek*, Psal. 38. v. 4. *testnek, csontoknak meg-bontakozásának*, v. 6. *rothadásnak, senyvedségnek*, v. 8. *gyékoknak fájdalmának*, v. 11. *Szívnek dobogásának*. Lásd ezekhez hasonlót az Ezechias példájában-is, Esa. 38. v. 9. 13. 21. és Jelen. 16. v. 2. *Fekély &c.*

VI. KERDES. *Mitsoda kíváltképpen való jele vagyon az ember testében a' pestisnek?* FEL. Valamiképpen minden dolgot a' maga formája meg-külömböztet egyebektől, ugy a' pestist az ő gyulafsto ereje mind más nyavallyáktól meg-külömbözteti, s' mind pedig holott lappangjon, ki-mutattya. Melly jele körül ilyen dolgokat jezzegyztünk-meg. (1) Hogy az emberekben meg-vesett belső nedvességek gyuladnak-meg, ezért-is neveztetik gyulafsto betegségnek. Levit. 26. v. 25. 26. Psal. 38. v. 8. Esa. 10. v. 16. Innen tudhattuk-meg az okát, miért hogy csak nem régen a' Lejdai nagy pestisnek idején a' test harmad napra-is meg-öslattatása után alig merevedik vala-meg: mert a' gyuladás a' testben rend kívül való volt. (2) Hogy az a' gyuladás lésen *elsőben*, a' nedvességeknek belső meg-bűzhódásiból, mellyből a' gőzölgek-is (*Spiritus vitales*) meg-vesnec; melly belső dögleletességekből származott volt, ugy (vélem) Dávidnac. Psal. 38. és Ezschiáfnac pestisse, Esa. 38. *másodszor*, a' meg-vesett levegő égnék bé-sívásából vagy valamely dögleletes testnek illetéséből. Ez jelentetik Psal. 91. v. 3. *madarásznak tőri* v. 5. *Nappal repülő nyíl* v. 6. *Homályban járo pestis.* &c. Lásd. Esa. 37. v. 35. 36. Es. 10. v. 16. 17. Jelen. 16. v. 2. és 17. az 91. Soltárnac 5. verset pedig és az hatodikát így kel értenünk: *Ettől a' hívős időben minden levegő égben repülő ap-*

ro dögleletes morfalékokskák össze gyűlnek és magokat össze verik, (melly az ő réfekekről annyi, mint ha a' kezívet keménnyen meg-huzná az ember) és nappal kívált-képpen del-tájban az emberben lévő pórúfok meg-nyilatkozván annál sebeslebben bé-lövetnek a' testben. (111) Hogy ez a' gyűlés az egész testben minden tagokra hamar el hat, mind azért hogy igen sebes, s' mind pedig hogy csak hamar a' szívet foglallya-el, melyben vagy az ember eleve séginek fundamentoma, honnan minden tagokat el-lankaszt, Pál. 38. v. 3. 4. 6. Esa. 38. (1v) Hogy a' testet halálos méreggel tölti-bé, annyira hogy minden tagoknak ereje el-essek, Pál. 91. 3. (v) Csak hamar meg-öli azokat a' kikben vagy, Kij-jövet. 9. 2. Sam. 24. Esai. 37. Ha sítén erőssők voltak-is az előtt. Innen vagy hogy a' kikben ez a' dögleletestleg uralkodik emberi mód fzerint életeknek tovább való terjedést nem-is reménlik, Pál. 6. és. 38. Esa. 38. v. 10. 11.

VII. KERDES. *Miképpen munkálkodik a' pe-stis a' testben?* Felelet. Annak munkája nem csak a' testben vagy; hanem a' testnek szerven-dése által a' lélekben-is. A' mi nézi, a' testben való munkáji ezek: (1) A' testnek a' dagadás által való el-ozslása, Pál. 38. 4. 6. 8. *Nincs épség &c.* (11) Minden csontokban való fájdalom. *ibid.* Es. Esa. 38. 13. (111) A' meg senyvedés. Pál.

38. 6. *Meg-senyvedenek az én sebeim.* (1v) A tagoknak izéllyel való tekerése. v. 7. *Le borgat-tam.* Es. v. 18. *A sántikálásra készítettem,* (v) Az ágyékoknak meg-égettetele v. 8. *Az én ágyékim.* (vi) A testnek erejének el-fzaka-dása. v. 11. *El hagyott engemet az én eröm.* (vii) A' szívnék dobogása. v. 11. *Dobog a' szívem.* (viii) A' izemek világának meg-fogyatkozása: y. 11. *Az én seimeimnek világa nincsen én nálam.* (ix) Embernek barátitul való meg-fosztatása. v. 12. *Az én barátim és rokonsá-gim távol alnak.* A' Lélekben a' testnek kefer-ves senvedesi által való munkái a' pestis nec, a' választot Szentekben im ezek. (1) A' lelki ísméret nec, a' fok és nagy vétkek miatt való fel-háborodása, Pál. 38. v. 4. 4. *Semmi épség nincs az én testemben, a' te haragod miatt, és nincsen béke ség az én csontaimban az én bűneim miatt; mert az én hamisságim el-borították az én sejeimet* v. 9. *Ordítok az én szívemnek keferusége miatt.* (11) A' bűnöknek igaz meg-vallása. v. 19. *Az én hamisságomat hirdetem, és sorgalmatos va-gyok az én bűnim felől.* (111) A' bűn bocsá-natnak szíves kérése az Isten széki előtt, v. 10. *Uram te előtted vagyok minden kevénségom.* &c. a' könyörgésnek formája. v. 16. *Jehova téged várlak te meg halgatz engemet én Uram Istenem?* v. 22. 23. *Ne hadgy el-engemet Jehova.* Illyen eséhez hasonló munkákat lát-hácz az Ezechiás Királynak haláado befzédí-ben,

diben, Efa. 38. v. 9 s' a' tőbbiben-is. A' hitetlenekben a' Pestisnek munkája, mind az Isten ellen való morgolódás, káromkodás, mint ha az Isten nem igazán büntetné őket, s' mind pedig a' kétségben való esés, melyet a' minden napi példával edgyűtt, bizonyít a' Sz: Irás Jelen. 16. v. 8. 9. II.

VIII. KERDES. *Kikre sokra Isten ezt a' pestist borsátani.*

FELELET? Mind az emberekre s' mind a' barmokra, Jerem. 21. v. 6. és 9. a' mint hogy Isten elsőben az Ægyptumbélieknek barmokat öleté-meg pestissel s' annak utánna első szűlöttek Kijó. 9. v. 3. 4. &c. és 12. rész. v. 29. 30. Midőn pedig barmokrul emlékezem, ércsed mind a' levegő égben való madarakat s' mind a' vízben lévő állatokat (a' Deákok nevezik, *Synechdoche speciei pro genere.*) mert mind a' két rendbéliek szinten úgy meghalnak az aérnek és a' víznek meg-bűzhődéstől, mint szintén a' földön lakozó állatok a' földnek dohától. Ezen Isten iteletinek jele, nekem úgy látszik hogy vil gossan meg-tetűik az Adám esetinek historiájából, Teremt. 3. 17. A' viz özönéből, Teremt. 6. v. 7. 8. és a' sent Pál Apostol mondasából, Rom. 8. 20. 21. Mivel pedig minden állatokat Isten az emberért teremtet, meg-bünteti az embereknek vétkeért még az ártatlan állatokat-is, mind azért, hogy az ő haragjának és keménységének világossab

gossab példáját mutassa: s' mind pedig hogy az embert azokban, a' melyek övéi, meg-büntesse. Tegyük fel mind-azon-által azt, hogy mivel az ember vétkezett, forog a' *pestis* az emberen leg elsőben: (*principaliter*) mert minden fenyegetőzési az Isten igéjének kívált-képpen ő rea vitetnek, úgy hogy semmi idejű, életű, rendű, és méltóságban helyhez tetett ember abból ki nem reked, Ezech. 9. 5. 6. Parancsolatik az Angyaloknak, hogy az öreget, az iffiat, a' fiúzt, az aprókat, az asszonyokat, a' Papokat és a' Lévitákat meg-öllyék. Es jollehet ki-vétetnek ott azok a' kik meg-jegyezettének, és másutt-is, a' Noé, Jób, és Daniel, Ezech. 14. v. 19. 20. mind-azon-által az a' választottakra nézve nem mindenkori, mint ha azok a' *pestis*-től mindenkori meg-fabadulnának, mert a' külső büntetésekre nézve, ugyan azon egy ki-menetele vagyon az igaznak és az hamisnak, Pred. 9. 4. Melly állatálom meg-tetűik (I) A' közönséges példákbul, 2. Sam. 24. 1. Cor. 11. 30. és a' kemény serint valókból-is, úgy-mint Davidébül, Psal. 38. Ezechiásébül Efa. 38. Né-melleyek Jóbót-is ezen *pestis*es dögletelesleg alá foglallyak, Jób. 2. 7. és 6. 4. (II) Az egyenlő dologból, (*a pari*) tudni-illik a' viz özönéből, mely a' hitetlenekre bocsáttatott, Teremt. 6. v. 7. 1. Pet. 3. v. 19. 20. 2. Pet. 2. v. 7. mind azon által abban el-vefztenek az Isten fiai-is sokkal, kik meg-térvén, a' vizekben tartattak meg.

1. Pet. 4. 6. (III) Ebből az okból, mert még a' hivek-is nem üressék a' büntől ebben az életben, azért az idő szerint való ostromozástól-is, 1. Ján. 1. 8. 1. Pet. 4. 17. Külömbfég vagy on mind-azon-által ezek között, a' nyavalyáknak ki-meneteliben, és egyebekben, a' mint ide alább elő fog fordulni.

Ha pedig kérdenéd, vallyon az embernek minden tagaiban uralkodik-e a' *pestis*? Arra ez a' felelet, hogy a' méreg el-hat ugyan minden tagjaira, mind-azon-által, annak ereje, a' *szív*, *agyvelője*, és a' *máját* foglallja-el, Pál. 38. 11. *A' szívem dobog, v. 11. Az én szemeimnek világa nincsen, én nálam, v. 8. Az én agyém telylesek égessel.* Nem-is oka nélkül vész-meg az ember, ha ez három közül csak egygyiket meg-illeti-is a' *pestis*. Mert a' *szív* az életnek fejeke, és az elevenítő melegseget, az elevenítő gőzölgésekkel (*cum spiritibus vitalibus*) által önti a' több tagokra, és így ha a' *szív* meg-bántatik, a' több tagoknak-is meg-kelletik lejtődni. Az agyvelő pedig a' páráknak vagy gőzölgéseknek (*spirituum*) műhelye, mellyek az embereknek cselekedeteket fel-indítják, és erőt adnak a' tagoknak a' mozgásra: ha ezek megháborodnac, minden cselekedetec az embereknek össze zavarodnac, és meg-vesnec. A' máj pedig kivált képpen való előkeze a' táplálásnak, és a' vérnek nem csak letelénec, hanem meg-megtisztulásának-is műhelye; azt pedig csele-

cselekeksi azzal a' melegséggel és gőzölgésekkel, mellyeket a' *szív* elővött. Nem csuda tehát hog' ez által az egész ember megvéá, mert midőn ez mérget vézen magához, csak hamar minden vért meg-veszt, és az ereken meg-bűszhit.

IX. KERDES. *Mit sokot magával hozni a' pestis.*

FELEL. (1) Annak néhez, el-viselhetetlen keménységit. Ezec. 14. 21. Levit. 26. v. 23 24. 25. (11) A' bűdösséget és utálatosságot. Pál. 38. Az a' csomó pedig mell' ennek jele nevezetik az orvos Doctoroktól deákul, *Bubò*-nak, *Anthrax*-nak és *Carbunculus*-nak, melly néha veres, néha sárga, és néha fekete, és ez legveszedelmesebb. Erről a' csomóról pedig azt kel megjegyeznünk, hogy ha a' *szív* mellett üti magát ki az embernek az agy velő veszett-meg az me-regtől; ha a' honallja alatt, tehát a' *szív* mer-gesedet-meg; ha pedig a' czombjában, a' *máj*-nak meg-vesztit jelenti. Es mentől távolb vágyon ezektől a' három nevezetes tagoktól, annál kevessebbet árt az embernek és halált sem annyira szerez (111) Adógletelességet; Itt volna már helye annak a' kérdésnek, ha el-ragad-e a' *pestis* vagy nem, de mivel a' tanúság után való kérdések között legelő leljen, oda igazitom a' kegyes olvasót

X. KERDES. *Hányféle a' pestis?* FELEL. Kétféle: (1) Természetfelett való, a' melly vagy

vagy minden természetben le tetetett okok nélkül, vagy azok által, Istentől az Angyalok szolgálattya által, hertelenséggel, az emberek között bocsátatik, 2. Kir. 19. és Sam. 24. Számlal. 16. v. 47. a' Sidoban 17. rész. v. 12 (2) Természeti szerint való, melly az ide fellyebb elő számlált természeti okokból származik úgy mind azon által hogy Istennek decretumátul és akarattátul függ minden időben, ez ám a' büntetés, melly minden punctumában be-tölt az Izraelen; s' meg-is, a' mint az Ur panaszolkodik ebben a' leczkében, nem tért-meg a' Jehovához. En a' több csapásokat itt nem magyarázom, mert ebben a' tanításban csak a' pestis magyarázatomnak czéllya, hanem egy tanúságot hozok-ki a' leczkéből, azt meg-támogatom Sz: Írásbeli helyekkel, és okokkal, az után egy néhány magunk gyakorlására tartozó kérdéseket tractalok, és hasznait elő hozván, ezen tractátnak véget vetek.

TANUSAG.

A' pestist avagy dög-halált (mely nem kisebb az Istennek, több csapási között) el-sokta Isten hozni még az ő népére-is a' bűnért, melly ostor alatt a' kik meg nem térnek, azok végső veszedelmec felől bizonyossak lehetnek.

Text.

TEXT. Vessd öszve a' 12-dik verset, *kétség a' te Isten edeleiben, óh Izrael, Számlal. 16. v. 47. El-kezdetet vala a' csapás a' nép között 1. Kir. 8. v. 37. mikoron dög-halált járálok &c. Amos 6. v. 9. 10. Ha tiz emberek maradnak-is edgy házban meg-halnak. Lásd az Egyiptumbelieknek példáját, Kijö. 12. és 14. részeiben az ide fellyeb citált helyek-is elég gé bizonyították a' tanúságot. Következnek okai.*

A' JEHOVA NEVEBEN.

NEGYEDIK

PREDIKACIO.

A' Nagy Templomban bőjt napon, a' *pestisnek idején, 1679.*

Die 27. Aprilis.

Amos, 4. v. 10. *Dög-halált bocsátottam reátok &c.*

1. **E**lsőoka, a' tanúságnak vétetik a' dög-halált érdemlő oktúl. El-hozza Isten az ő népére-is a' dög-halált; mert bűnt talált még a' maga népében-is. A' bűnnek nevezet in pedig, ércsed nem annyira az eredet szerént való bűnt, mint a' cselekedet szerént való; mellyet Isten a' Sz: Írásban két-képpen hoz elő. *Elsőben*, közönségesen (*ingenerere*) nevezi azt a' frigy kötetnek által hágasának és meg-rontásának, Levit. 26. v. 25.

D

Boß-

Bojssut állyon raitatok az én szövetségemnek-megrontásáért. Lásd. Mos. 5. Könyv. 28. v. 21. Jerem. 29. v. 18. 19. 20. Másodszor, kivált-képpen, és külön-külön, másodás vétkek hozták ezt a' pestist az emberekre, meg-tetzczik az rész szerint, az Istennek fenyegetésiből, rész szerint a' példákbol, mellyek a' Sz. Írásban elő számláltatnak. Nevezetesen pedig ezekért a' vétkekért jő ez a' pestis az emberekre: (I) Az Isten befzedének és parancsolattyának meg-vetése, Ki-jöv. 5. v. 3. és, 9. v. 10. 15. és 15. v. 26. Jerem. 21. 6. 7. 9. és 19. 20. (II) Az hihetetlenség, és az Istennek ingerlése. Száml. 14. v. 11. 12. Miglen ingerel, meg-verem őket dög-halállal. (III) A' Bálvány imádás, Száml. 25. v. 3. Fel-gerjede az Ur haragja, Jerem. 15. v. 2. A' ki Dög-halálra való dög-halálra mennyen. (IV) Az Isten nevének meg-mocskolása, Mos. 5. K. 28. 58. 59. 60. Ha meg nem őrizéted e' törvénynek igéit, reád fordítja az Egyiptumnak betegséget és a' Sácramentumoknak meg-mocskolása, 1 Cor. 11. v. 30. Ezért vadnak ti közöttetek sok erőtlének. (V) A' kevelység, és embernek maga erejében való bizakodása, 2. Sam. 24. v. 1. 2. 15. 17. Dávid példája. (VI) Az embernek a' bódog állapotban való maga el-hívése, Ezech. 38. v. 22. 23. Es, törvénykezem ő véle dög-halállal. (VII) A' kegyetlenség. Ezech. 28. v. 23. 24. és bocsátok ő reá (a' Sidonra) dög-halált. (VIII) Az Isten Anya-Szent-egy-házanak üldözése, Jelen. 16.

v. 2. Támada gonosz és aralmas seb. (IX) A' páráznafág, Száml. 25. 3. Adá magát az Israel Bal-Peorhoz. Es, Psal. 106. 18. Tűz gerjede a' gyülekezet ellen, a' láng meg-gyújtá a' gonoszokat. (X) Minden féle czégéres és Istéhez kiáltó vétkek, Jer. 21. v. 6. Ezech. 7. v. 9. és, 14. v. 13--19.

II. Második oka a' tanuságnak vétetik az Istent a' dög-halálra őltönöző dologról, melly az ő büntető igazsága. Ez pedig a' szent írásban nevezetik, haragnak fel-buzdulásának; Jehová-nak meg-haragut orcájának, Ezech. 15. v. 7. Jehová-nak el-fordult elméjének, Jerem. 15. 1. Frigy kötés meg-rontásáért való bojssu-állásnak, Levit. 26. v. 25. Atoknak, Deut. 28. v. 20. 21. Hitetlenek jutalmának meg-fizetésének, Ps. 91. 8. Annak-félette erről az igazságról, a' Sz. írás két nevezetes dolgot ad előnkben. (I) Hogy az őltve vagyó foglalván, az Istennek mindenhatóságával, annyira hogy fenki ellene né álhat: Inné, Kijöv. 9. v. 3. 4. A' mondatik hogy az Egyiptübeliek a' Jehova keze volt, Jer. 21. 5. a' Jehova Ki-nyutot karral módatik hadakozni Jerusálem ellen (II) Hogy annak két ki-vált-képpen való gradusi vadnak: az egyik a' kemény és lanyarú, el-szenvedhetetlen ítélet, a' meg-térhetetlenek ellen, Jer. 15. 1. és, 21. 5. Ezech. 5. 11. és, 7. v. 14. Ez mondatik a' hitetlenek jutalmának vissza-fizetésének, Psalm. 91. v. 8. Ennek el-távoztatásáért könyörögnek a' hivek, Psal. 6. v. 2. és, 38. v. 2. Jerem. 10. v. 24. a'

mafik *gradussa* ennek az igaságnak, az irgal-
 malsággal való-meg elegyedés, melly vagyon
 a' hiveknek ostromoztatásában, és neveztetik *ta-
 nitásnak*, 1. Cor. 11. v. 32. Így elegyite-meg
 Isten, Dávid idejében az ő haragját irgalmsá-
 gal, 2. Sam. 24. v. 14. &c. Az Isten a' péstis-
 nek idején az ő hiveihez, ennek az irgalmság-
 nak három munkáit mutogatya. *Első* ez, hogy
 a' b'üntetés között-is az ő Atyai irgalmságát
 t'őlők meg nem vonfza, 2. Sam. 7. 14. Pál.
 89. 33. 34. Sid. 12. v. 6. 7. Azt pedig meg
 bizonyítja az ővéinek szivekben a' Szent lélek
 által, még a' nyomorúságnak idején-is, Rom.
 8. v. 16. 17. *Második* ez, hogy az ővéire ezt a'
 dögleletességet egészlen minden *gradussa* fze-
 rént ki-nem tölti, és ottan ottan, nékik pihe-
 nést ád, Pál. 78. v. 38. *Egészlen haragját fel-
 nem gerjeszti vala*, &c. mellyet azért cseleke-
 szik, hogy erejek felett ne késértessenek, 1. Cor.
 10. v. 13. Ide tartozik az-is hogy, lelkeket azok-
 nak a' rettegések ellen meg-erősíti, hogy ket-
 ségben ne essenek, mert az ő nagy hatalmát a'
 mi gyengeségünkben így szokta mutogatni, 2.
 Cor. 12. v. 9. *Harmadik* ez, hogy azt a' dög-
 leletességet a' mi jonkra fordítja, úgy hogy
 ha szintén abban meg-halunk-is, a' kárhozatbul
 ki-ragattatunk, 1. Cor. 11. 30. Ha pedig fel-
 gyogyulunk életünket meg-jobbítyuk, és pe-
 nitencia tartásunknak jó gyümölcsseit terem-
 tyük az örök él tre, Pál. 119. v. 71. Sid. 12.
 v. 5. 6. &c. III. *Harmadik oka* a' tanúságnak

vétettetik a' pestisnek végeitül, melly végek két
 félék, vagy *felsőb* vagy, *alsóbbak*, és annak
alája rendeltettek. *Felsőb vége* a' pestisnek az
 Istennek dicsősége, mivel ő néki minden
 dolgai es itéleti erre czéloznak mindeneknek
 előtte, Peld. 16. v. 4. Rom. 11. v. 35. 36. Ez
 az Istennek dicsősége pedig fok-képpen tűn-
 döklik az ő különb-külömb fele tulajdonsági-
 ban, nevezetesen a' többi között, az ő hatalmá-
 nak, igaságának és jóságának méltóságában.
 Tündöklik az ő hatalmának méltóságában :
 mert ő töle mindenek refizketnek, mivel igen
 rettenetes, Pál. 89. v. 8. *Erős és rettenetes I-
 sten*. Lásd, Ki-jöv. 9. v. 14. Ezech. 38. v. 22.
 23. Esai. 10. v. 16. 17. Tündöklik az ő igasá-
 gának méltóságában: mert igen meg-bünteti a'
 bűnt, igaz itéleti szerént, kivaltképpen ha-meg
 int valamelly népet, embert, és az meg nem
 fogadgya, Levit. 26. v. 25. Deut. 28. v. 21.
 22. Pál. 90. v. 7. 11. Jerem. 29. v. 17. 18. 19.
 Amos. 4. v. 10. és, 6. v. 10. E' szerént pedig,
 még az ővéit-is, büntetés nélkül nem hadgya,
 Jerem. 25. v. 29. Ezech. 9. v. 6. 1. Pet. 4. v.
 17. Tündöklik az ő jóságának-is méltóságá-
 ban, mind abban, hogy az ővéiben, meg-eny-
 híti ezt a' csapást, Jerem. 30. v. 11. Pál. 103.
 v. 9. 10. s' mind pedig hogy őket attul-meg
 szabadítván, e' csapást idvőségekre fordítja,
 Pál. 38. vesd öszve, Pál. 6. v. 9. 10. és, 117.
 v. 20. 21. Esai. 38. v. 9. Innen származik im-
 D 3 már

rára' kerestek alol fel-fzabadult Anya-szent-
házak háladatosága, Pfal. 116. v. 12.
adgyak a' Jéhovának minden ó jó teteméni-
ent; az haladásnak pohárát, fel vésem, &c. A'
első végnek alaja rendeltétt végek, nezik ré-
ment az hiveket, resserént pedig az hitle-
ment. Az hivekre nézendő végei a' Pestisnek
szent hogy meg-esmerjék, es meg-sirassák bú-
ment, és azokból alazatosággal, könyörgés-
szent, hitel, új engedelmesléggel meg-terjenek,
Pfal. 6. es 38. Jerem. 31. v. 18. 19. végezetre,
hogy idővözüllyenek, és világga el ne vessenek,
2. Cor. 11. v. 32. Rom. 8. v. 28. Az hitle-
mentkre nézendő vége a' Pestisnek ez, hogy az ű
bűnösöknek jutalmát el vegyék, Pfal. 91. v. 8.
2. Cor. 6. v. 10. Jelen. 16. v. 2.

Amár következnek egy néhány magunk
gyakorlására való kérdések, (*Quaestiones pra-*
cuae) melyek a' Pestis felől szoktanak fen-for-
gani, a' Tudósok között.

ELSŐ KERDES.

Milyen a' Pestis el-ragadó nyavalya-e? Tudós
felől a' Pestisről való írásában azt taníttya, hogy
a' kérdés az Anya-szent-egyházban levő Do-
ctores között, ilyen alkalmatossággal tama-
dott, hogy midőn látnak nemelyek és tájlanak,
a' Pestisről, és abból következő halál-
ment, oly nagy félelmeket, hogy még az Atya-
fiu is meg-tagadnak, és félebará-
tját betegen el-hagyván, a' Pestis előt futná-
nak;

nak; teccék azoknak, hogy mivel a' Pestis Isten-
nek ostora, állitná az a' kösség előt, hogy nem
ragad-el; és így a' nép az Atyafiui bent feretett
inkább gyakorlaná. De ezt az értelmet többi
minden tudós emberek meg-vetik: mert hogy
az Atyafiui feretett meg-mutattassák felebar-
ratyokhoz, vélek való lételekben, azt jól tetté
de né javallyák ezt az argumentumot arra a' von-
re. Hogy pedig ennek a' kérdésnek mind ké-
rendbéli sententiájának meg-értésére könnyeb-
ben lépünk, azt kel meg-tartanunk, hogy az el-
ragadás deákul *Contagium* vagy *contagio*, ké-
képpen vétetik, vagy leg szorosabb értelemben,
mint midőn ember a' ruhás, belpoklos, ama fer-
telmes Hispániai és Franciai bujaságbul szar-
mazot fekélyekkel meg-terheltet emberek, vagy
avagy ezekhez hasonló nyavalyában lévőket,
meg-illet, és azoktól a' fékelyt magára vonja,
avagy széleyesebb értelemben, a' mélyet ké-
képpen kel érteni, (I) Midőn másnak akar il-
letése, s' akar lehellese által vélsen részt a' dö-
leletefféggben. (II) Midőn a' levegő egnea
meg-vezése miatt szijja-bé ember a' döglele-
tésséget, mind a' két féle el-ragadás, kérdésben
forog a' tudósok között, és többire mindnyá-
jan állittyák hogy mind két képpen el-ragad, il-
lyen *argumentumokra* nézve: Elsőben, mert,
Pfal. 91. v. 5. 6. 12. úgy irattatik-le a' pestis,
hogy a' választot szentek, csak az Istennek ké-
vélképpen való gondviselese által tartatnak meg
a' töb-

a' többit el-hordgya. *Ne fely az éjjeli vertegestől és a' nappal repülő nyiltól, &c. Ha el-esnek mel-lőlled ezereken és job kezéd felől tíz ezereken, mind az által te hozzád néközelget. Másodszor, mert ennek a' nyavalyának rothadást tnlajdonit a' Dávid, mely rothadás az embernek agyát bűdösséggel be-tölti, Pál. 38. v. 6. Meg-rothattának és meg-senyvedtenek az én sebeim: innen veheted észredben, hogy a' pestiften nem az halált magát, sem a' csomót, hanem annak (causáját) okát a' dög-leletes bűdösséget értik, a' kik ezen vilognak a' kérdésen. Harmadszor, mert Amosnál, 6. részben 9. 10-dik verszekben, azt mondgya az Isten, hogy *hatízen lesznek is egy házban, mind meg-halnak*: mellyel jelenti hogy a' Pestis őket minnyájan méréggel be-tölti. Negyedszer: mert a' bél-poklofság-is el-ragadó nyavalya vala az ó Testamentomban, e' mai napon pedig a' rüh; azért sokkal inkább el-ragadható Isten akarattýából a' pestis. Ötödször, mert akar minémű jo illatok be-tölthetik a' levegő eget és az ébert f;agoskodásokkal g' önyörködtedhetik a' mi-képpen nyári napokban érezzük a' mezőkön és kertekben: azért a' bűdösség-is, (mely a' pestiftenek eg'ik f;erző oka) a' levegő eget, el-foglalván az emberben való rothadásra hajlando rosz vért meg-veztegetheti, s' dögössétheti. A' ki: a' pestiftenek el-ragadását tagadg'ák, azokuak *argumentumi*, (a' többi között) ezek, mellyekre az első rendben valók így felelnek-meg.*

meg. (1) A' pestis a' fzent írásban nevezetik Isten kezének, 2. Sam. 24. v. 14. 17. Isten szab-hájának, 1. Chron. 21. 16. Isten nyilának, Pf. 91. 5. és 38. 3. Azert nem el-ragadó nyavalya. FELELET. Tagadgyuk a' következőt, mert mivel az Istennek alája rendeltetienek, Isten akarattýából ezek a' nyilak, sablyák, és kezek az emberekhez ragadnak. (11) Az Istennek kivált képpen való igazgatásából botsáttuk az emberekre a' pestis, azért nem ragad-el. *Felelet.* Ugy de az Istennek ezen igazgatása és gond-viselele sokszor eszköz által vitetik végben, mely az el-ragadóságból tecczik-meg. (111) AZ Angyalok szolgálattya által botsáttya Isten a' pestist az emberekre, Esa. 37. v. 36. Ezech. 9. Jelen. 16. azért nem el-ragadó nyavalya. *Felel.* (1) Nem csak az Angyalok szolgálattya által botsáttya Isten azt az emberekre, mint a' másodikk ide fellyebb való prédikációnak harmadik kérdésiben meg-látók. (2) Nem következik abból: mert ha az Ang'alog elsőközzel elnek a' pestiftenek el-hozásában, tehát a' levegő eget meg-veztegetik, melly mérget az emberekkel beszíztat, 2. Sam. 24. v. 17. Jelen. 16. v. 23. Ha pedig eszköz nélkül cselekezik, a' kihez Isten ragasztani akarja azoknak vereket az Angyalok által fel-gyulasztya, melly csapás, ha szintén fokakban vagyon-is egyfzer-s' mind, mind-azon-által nem következik abból, hogy ragado nyavalya nem volna. (1V) Ha a' pestis

el-ragadó d'gleletesség volna, tehát csak azok feksünnének abban a' kik ugyan azon egy helyben vadnak, és mind azok éreznék azt a' nyavalyát. De az sem igaz, hogy csak azon egy helyben lévők k' n volna a' peltis, a' sem, hogy minn'v'jan éreznék. Azért &c. *Felelet.* Innen sem következik a' fel-tőt czel. (1) Mert hogy mindeneken ugyan azon egy helyben lévőkön nem uralkodik, vagy on az mind az Istennek gond-viseletétől ki maga el-ragaszttya a' pestist a' hová akarja, Kijöv. 9. v. 1. 6. s' mind az embereknek magok viseletétől, kiket vagy Isten a' természet által meg-erősítet a' peltis ellen vagy orvosságokkal magokat meg-támogatták. (2) Mert a' kik távol vadnak, az ott való aérnek meg-vesése által binten ugy meg-halhatnak, mint ha az pestises embereknek lehelések által szitták volna-bé a' mérget. Itt pedig tarcs-meg; hogy más azt kérdezni kihez akarja az Isten ragasztani, más azomban maga természetit ragado-é, a' miképpen, más az, ha az égő kemenczebe be-menő emberek meg-égnek-é, vagy nem, s' más kérdés: Hát ha Sidrak, Misák Abednego, bé-mennek meg-égneké vagy nem? Dan. 3. Ismét külfömbőző kérdés, ha az oroslány az embert talállya (Isten iteletiből) meg-öli-e vagy nem, mint a' Bethelben prophetáló prophetát, 1 Reg. 13. 25. attúl, ha Daniel meg-ölettetik-e az orosláytul vag' né? Dan. 6. Hasonló kérdés a' Sámsonról, Birák.

két Isten hagyott, hogy azokkal, a' bennünk 14. 6. 7. és, Dávidról, 1 Sam. 17. 34. 35. 36. Így kell ezé dög-leletességről is gondolkodnunk: *melly magában veszedelmes, de Isten attul minket meg-tarthat.*

MASODIK KERDES.

ÖTÖDIK

PREDIKACIO.

Amós, 4. v. 10. 1679. die, 4 Maji.

A' Nagy Templomban b'jt napon két órakor.

V *Allyon a' pestistül és abbat következő halál-tul való minden félelem vétkes félelem-e?*

Felelet. Némellyek azt alittyak, hogy egy által-lyában nem vétkes ez arant: Mert a' peltis az Istennek nagy itéleti köziben számláltatik, melyektül méltó embernek félni, Levit. 26. v. 25 Deut. 28. v. 21. 22. és az ember a' természetnek le-rontoja, Psal. 91. és, 38. ennek felet-te, a' bűnnek büntetésire való nagy iteleti a' Jehová-nak. *Mások* azt mondgyák, hogy igen-is vétkes. Mert inti az Isten a' hiveket, hogy attul ne félyenek, és az ellen őket meg-erősíti Psal. 91. v. 3. Azomban azoknak meg-térítetésekre való atyai veszfzeje Istennek, Psal. 38. 1. Cor. 11. v. 30. Sid. 12. v. 5. 6. 7. Hogy azért, ennek a' kérdéfnék jobban végire men-nünk, meg-kell, a' félelmet külfömbőztet-nünk.

nünk. Mert vagy on, emberi erőtlenségből származott és fűi felelem: Vagy on úmét a gonos lelke esmértebűl és hitetlenségből származott felelem.

(I) A' mi nézi az első rendben való felelmet, az két féle vagy az éberi erőtlenségből származott, vagy a' fűságbul. Az éberi erőtlenségből származott felelem az, mellyel fél az ember akarmitűlis, valami néki veszedelmére szolgál, a' minémű Istennek több ítéleti között a' pestis. Ez a' felelem magánosan nem vétkes. (I) Mert az Isten az emberbe természetű hajlandóságot plantalta arra, hog' a' maga életét oltalmazza, Matt. 7. v. 12. Ephes. 3. v. 22. *Senki a' maga testét nem gyűlöli &c.* (II) Mert a' fűzetek, Psal. 6. v. 2. 3. Esa. 38. v. 3. 4. Sőt még magais a' Christus Matt. 26. v. 27. (jól lehet különb-külömb fele módon) ilyen felelemtűl el-foglaltattanak. (III) Mert amiképpen hog' a' pestis maga természetűben rettetget, fok képpen, ugyan attul való felelem-is magában (*per se*) vétkeinek nem mondattathatik. Mind azon-által némely tekintetre nézve (*per accidens*) vétkes léhen, ha rend kívűl való, ha az Istennek igéje űl, és az igaz okosságtul nem igazgattatik. A' mitsodás példát látunk, *Eusebiusban* a' pestistűl rend ki-vűl való felelemtűl: melly miatt szerelmefeket-is beteg ágyokban el-hadták a' pogányok.

Innen, ilyen regula adattatik elönkben: Ha ez ilyen pestistűl való felelé nem vétkes, tehát szabadosan élhet ember az orvoslágokkal, mellyeket

leendő dögleletességet vagy meg-előzzűk, vagy a' melly benne nűn vagy on, (ha Istennek úgy teczczik) el-olassuk: s' ki-űzzűk. (I) Mert az Isten rendelte az orvoslágokat a' testnek gyógyítására, mint az eledelt annak taplálására: mivel semmit hejában nem teremtet. (II) Mert az Ezechiás csomóját-is figével kötötték az Isten, Esa. 38. vers 21. (III) Mert parantsollya az Apostol hog' a' testre gondot visellyűnk, csak bűntén a' bujaságra ne legyen, Rom. 13. vers 14. és parantsollya Timotheusnak, hog' kevés boral élyen, az ő gyomráért és ottan-ottan való erőtlenségiért, 1. Tim. 5. vers 23. (IV) Mert a' Salamon nem hejában sámlálta elő minden fáknak, csemetéknek és fűveknek természeteket: s' hasznokat, a' czedrus fátul fogva mind az Isofig, 1. Kir. 4. 33. Itt mind-azon-által két képpen műtasd-meg lelki okosságot ember, *Először* ebben hog' leg első forgalmatoságot a' lelkednek meg-gyógyításáru legyen, a' mint Idvőzitűnk tanit, Matt. 6. 23. Es az ő Felsége praxissa tarttya, Matt. 9. v. 2. 6. *Másodszor*, hog' bizodalmat ne helyheztesd; sem, az orvosokban, sem az orvoslágokban, a' mint. Afa cselekedek betegségenek idején, 2. Cron. 16. v. 12. Mert ezek a' nagy orvosnak az Istennek mind ketten csak fogai és gyógyito eskőzei, Ki-jöv. 15. v. 26. Az orvoslágokrul, lásd a' VIII. Kérdést. A' második felelem a' mely

a' fúszagbul avagy annak félelmeből fármazik, mellyel fél az Isten felő ember a' pestistől, mint meg-haragut Atyának vétkejéül. Ez a' félelem igen dicséretes. (I) Mert dicsértetik a' Szentírásban, Peld. 28. v. 14. *Boldog ember a' ki igen retteg süntelen* mivel övé köttetett a' vétkeket el távoztató lelki förgalmatossággal. (II) Mert ez a' félelem elsőköze és igazán való megtérésnek-is jele, Luc. 13. v. 3. 5. (III) Mert a' szentekben-is volt a' pestistől ilyen félelem mint a' Dávid példája bizonyította, 2. Sam. 24. v. 14. Pál. 76. v. 8. Igy 1. Corint. 11. v. 30. &c. Itt mind-a on-által tarts-meg hogy ez a' félelem övé kötfessek a' fiui engedelmefféggel, melly szerint minden hűvek kétfek legyenek magokat Istennek alája vetni, és az ő Atyai látogatását békével szenvedni, 2. Sam. 24. v. 14. máskeppen nem lehet fiui félelem.

(II) A' minézi a' második rendben való félelmet az-is két féle: mert vagy fármazik a' gonosleki-ésm retből, vagy a' hihetetlenégből. A' gonosleki ésméretből fármazott félelem az, midőn az embernek lelke győretek a' magában levő bűntől, és azért a' bűnért reá következő pestisnek rettegtetésitől: mivel hogy Iste a' bűnösöket fenyvegeti azzal, Levit. 26. v. 25. Deut. 28. v. 21. 22. Ez a' félelem igen vétkes. (I) Mert a' miképpen hogy a' meg-vett lelki-isméret tisztátalan és a' veteknek alája vettetett, ugy valami abból fármazik, csak tisztátalan az, és ily ebből

egy ebből a' félelemből vagy on-még a' bűntetésre való kötelezés-is, Tit. 15. Sid. 9. v. 14. (II) Mert a' fölgálatnak lelketől fármazott félelem ez, Rom. 8. v. 15. Melly az embert el-futtattya az Istentől mint Adam keres vala bűvő helyet a' véték után, Teremt. 3. v. 8. (III) Mert ennek a' vége kétfegben való efses, a' mint erre mind az *Eclesiai*, s' mind a' külső historiák tanú bizonságokat adnak előnkben. Ezt a' félelmet el kel tüzni embernek magától Christus Jeshuban való, és bűnnek bősánattyát ő általa megfogó hit által, mert azzal tisztittatik-meg a' bűv a' gonosleki-isméretitől, Csel. 15. Sid. 9. v. 14. és 10. v. 22. *A' hihetlenségéből fármazott félelem* az, midőn valaki nem hűi hogy a' pestis az Istentől volna, hogy a' hűvek annak idején Istentől őltalmaztatnának, és ha azzal fanyargattanak-is az ő nékiek javokra fölgálna. Ez a' félelem-is igen vétkes. (I) Mert valami hitből nincsen bűn az, Rom. 14. v. 23. (II) Mert el-vonssa embert hogy az Isten ígérelinek ne hidgyen, melly vagy on, Pál. 91. v. 3. 4. 5. és ily az Istent hazuggá téfi, Jóh. 3. v. 32. 33. (III) Mert nem hadg a' hogy az ember az Istennek gond-viselefehez ragaszkodgyek, mely által vagyunk csak bátorságosfak. Ennek a' félelemnek el-üzefere-is hit kívántatik, és magoknak az embereknek Istén gond-viselefe alá való ajánlások, Pál. 91. v. 14. Pet. 4. v. 19.

Vallyon sabade embernek helyet változtatván a' pestis előtt el futni? Felelet. Ez a' kérdés sem *Tertulianus*, sem *Agoston* idejében ten nem forgott, mivel nem felettébb régen kapott lábrai Erre valo alkalmatosságot pedig szolgáltatnak azok, a' kik a' pestises időben sem a' kegyelséget, sem a' szeretetet előttök nem viselven felebaráttyokat ott hadták; nem különben cselekedven mint regenten a' pogányok; kik a' betegeket házokból ki-vetik és el-hádgják vala; mellyet hoz elő *Euseb.* lib. 7. *Hist. Eccl. Cap.* 17. Ehez képest némelly kegyes emberek, nagy buzgoságok miatt arra hajlottanak hogy akár miképpen füssön valaki a' pestis előtt; vétkezik *A' Tudós, Zánchius* pedig és *Beza* meg-vallják hogy jól lehet ez ilyen hertelen valo futás vétkes mind-azon-által meg-lehet embernek valami hely változással magarul gondot viselni. A' mellyből következek e' két egy mással ellenkező sententia, mely mindenik ágára nézve *Patrónus*okat talál. En itt mind a' két felnek *argumentumiban* egy nehányat elő-hozván; az után azoknak értelmet mondom-meg a' kik ezt a' villongást el-igazították. A' kik nem javallják a' pestisnek idein a' futást; azok illyen erősegekel élnek. (1) *Nem kell* (ugy-mond) *el-futni a' pestis előtt:* mert a' pestis nem el-rágadó nyavalya, (az halálra és csomóra nézve; jol lehet az aér meg-veszhet akár holott-is Istennek iteleti ből)

ből) hanem az Isten maga ragasztja az emberekhez, Deut. 28. 21. 2 Sam. 24. (11) Mert az Istennek meg-változhatatlan Decretumában el vagyon vegezve; kiknek árcson a' pestis és kiknek ne árcson: nem-is lehet az Isten előtt el-futni, Jerem. 48, v. 44. *A' ki el-fut a' resegés előtt a' veremben esik, a' ki fel-jő a' veremből meg-fogatik a' törben;* Hos. 7. v. 12. *Midőn el-mennek* (igy áll az Isten,) *ki-terite reájok az én hálómat; mint az égi madarakat le hozom őket,* *Lásd.* Amos 9. v. 1. 4. Habac. 3. v. 5. Psal. 139. v. 7. 8. 9. 10. *Hova mennék a' te lelked előtt.* &c. és szintén ugy el nem kerülheti ember ezt a' dögleletéséget; mint szintén a' meyninűtő követ, melly holott esik le, soha né tudgya. (111) Mert a' kik el-futnak, Istenhez való kegylsegeket meg-tagadgyák és az ő gondviselése alól magokat ki-vonják; Sőt az Istent kétfertik, módot szabván eleiben; hog' hog', mitsoda helyen és minemű időben tartsa-meg őket: annak felette azt itélik hogy űk erősebbek az Istennél és az ő kezéből ki-šaladnak; de megcsallják magokat, az Egyiptumban Isten előtt futó Sidókkal, Jerem. 44. v. 26-30. (1v) Mert a' szeretetnek tísti-is azt kívánja hogy el ne füssünk; mivel a' szeretet nem magdét keresi; hanem a' másét, 1 Cor. 13 v. 5. és azt Parancsolya Isten, hogy felebarátinkat nyomoruságiban fel segellyük, Esa. 58. v. 7. *A' te tested előtt el-ne rejsz magadat.* (v) Mert az *Alexandriai Ecclesiastis*

lais a' nagy pestisnek idején nem futot el; hanem a' pogányoknak cselekedetét maga megmaradásával karhozatta, a' mint *Eusebius* bol ide fellyeb czitalám. A' kik azt állitják, hogy meg lehet a' pestis előtt el-futni, azoknak *argumentum* ezek, mellyek közül némlyek, az elsőkre való felelet gyanánt hozattatnak-elő: de amazok ujjoban meg-felelnek: *Szabad* (igy szólnak) *a' pestis előtt el-futni.*

I. Mert a' Pestis elragadó nyavallya, mint szintén a' bel poklosság, *Levit. 13. Felele. Elsőben* ha szintén el-ragadó volna-is nem követezzenek onnan a' futásra való szabadság (1) mert a' beretet, kegyesség s' a' boka-is azt mutatja, hogy nem kell minden fekélyes el-ragadó nyavallyájában felebarátunkat el-hagynunk, a' minemű elragadó nyavalyának tartatic a' himlő, vérhas, táraz-kórság, rüh, bel-poklosság, tran-czú, &c. (2) Mert minden ki-fogás nélkül való parancsolatunk vagy a' betegekkel való jótéteményről, *Pfal. 41. v. 1, 2, 3. Matth. 25. v. 36. 43.* Nem fogattatik itt ki az el-ragadó nyavalya-is. (3) Mert ha az aérnek meg-vesztése által el-ragad a' pestis, mit tudsz benne meddig terjed ki az a' dőgleletesség? bé-tzítad-e már vagy nem? mikor érkezik oda a' fél által, az hová előtte futottál? Látod, futsz mikor senki nem kerget is, *Levit. 26. v. 17.* (4) Mert felebarátinkhoz való boros kötelességünket fellyeb kell becsúlnunk, mint magunk kétséges megmar-

maradását. *Lásd Jan. 15. 17. veld ösve. 1 Joh. 3. 16. Mi-is tartozunk lelkünkkel le-tenni a' mi arányunkfaiért. Másodszor.* A' bel-poklossággal nem lehet minden-képpen egyfűvé kötni a' pestist. (1) Mert annak más természetű oka, és cselekedeti vagy a' s' más a' pestisnek. (2) Mert a' bel-poklosságnak el-távoztatásáról világos parancsolat vagy a' pestis előtt való futásról egy pont sincs. (3) Mert a' bel-poklossokat ki-űzik vala a' városokból; nem a' tiszta emberek futnak vala ki azok előtt; de másoda kereszténység vinne arra akár kit-is, hogy a' pestises embert kívül űzve a' városon, hanemha a' pogányok példáját követné, mellyet a' kérdésnek elein hoztek elő *Eusebius* bül. (4) Mert a' bel-poklosságbeli tisztátalanság alatt, ceremoniai törvény-is tekszik vala: de ez ma' napon a' ceremoniák el-töröltetennek: a' mi a' bel-poklosságnak el-kerüléseben meg-maradott, a' nem egyeb, hanem hogy a' czégyeres-vetkekben előktől magunkat el-vonnyuk, és azokat közzüllünk ki-vevűk, *1 Cor. 5. v. 13. Harmadszor,* miképpen mondattathatik a' pestis el-ragadó nyavalyának, az első kérdésben ide fellyebb meg-láttuk,

II. Mert jóllehet az Istennek Decréumában a' mi életünknek határ vettetett, mindazonáltal annak őstalmazására az eszközök ki nem rekesztetnek. Azt-is el-végezte Isten kik hallják meg a' fegyver, és éhség miatt, mindazon-

által szabad ezek előtt el-futni, és magát embernek óltalmazni. A' szent Pál életének tovább való terjedéséről bizonyossá tétetett vala, de még-is nem engedé, hogy a' hajók a' hajóból ki-mennyenek, Cselek. 27. 14. 31. Sokkal inkább meg-engedtetik tehát, hogy az ember esközökkel éllyen a' maga életének óltalmazására, midőn életének vége, az Istennek titkos decretumában vagyon. Lásd erre az ide alá való VIII. Kérdést. **FELELET.** *Elsőben*, a' rendes, nem tilalmaztatott, sőt javaltatott, és parancsoltatott esközökkel szabados élni, melyekről állunk a' czitált 8. kérdésben; de holott parancsolta Isten ezt az orvosságot a' pestis ellen, hogy fusson-el az ember előtte? Ellenben valót mond Isten a' Sidóknak, Jerem. 42. v. 22. *Dög-halállal haltok-még az helyen, a' hozzá kívánczok menni*, Ezech. 6. v. 12. *A' ki megsebe legyen, dög-halál miatt esik-el. Másodszor.* Nem hasonló példa a' fegyver és az éhség a' dög-halálhoz: (1) Mert azok előtt való futást Isten parancsolta fok helyen: Dávidot a' Saul fegyvere előtt Isten Kehilából ki-küldé, 1 Sam. 23. Illyének-is parancsolá, hogy az éhség előtt Saraptában mennyen 1. Kir. 17. De a' mint meg-látók a' pestis előtt való futást nem parantsollya. (1) Mert a' fegyver, és az éhség igen tapasztalható büntetési Istennek, nem csak (*in effectis*) az ő mukáiban mint a' pestis, hanem még (*in causis*) az ő okaiban is. Mert

Mert ha három estendeig eső nem lesen Isten ítéletiből, mint, 1. Kir. 17. v. 1. és, 18. v. 1. akarki jó eleve efében veheti, hogy eféglehen. Es ha minden népek valamelly Ország ellen rögződnek, a' nép a' Magistratus ellen partot üt, bizonyos jele az hadakozásnak, de a' pestisről az ember, bizonyosan jó eleve így nem próphetálhat; hanem csak mikor már a' testében erzi a' gyúladaft, vagy úkröndözest, vagy valamellyik tagaiban csomóval való mag a' ki-ütést akar mag in s' akar felebarattján legyéz az: akkor pedig már ő-is a' többivel edgyütt inficiáltatott.

III. Mert az ember tartozik háza népére jó idején gondot viselni, és a' pestis elől el-vinni 1. Tim. 5. v. 8. **Felelet.** *Elsőben*, úgy viselleyen ki ki cseledire gondot, hogy mind-azon-által a' közönfeges társaságot meg-ne csonkítsa: mert ha valamelly egész ház nép el-megyen, másoknak vagy botránkozast ad, vagy az ő példájával a' futásra gerjefti. *Másodszor.* Ha cseledgye olyan embernek, mellynek hasznát mostanában a' *Respublica* nem veheti, (miclodásak a' gyermekek) és félelmes, csak botránkozás nélkül leheszen, meg-lehet ideig, az ide alább megírt mod szerént valahová vinni, de magát annak sine alat el-nem vonhatya.

IV. Mert némelylek olyan félelmesek, hogy soha el-nem hitethetik magokkal, hogy a' dög-leletes helyen meg ne dögösödgyenek. **Felelet** (1) Ha

(1) Ha ezek tőst viselőök, meg kell lelkeket ismertetit győzni, és tőstök mellett kell maradni. (2) Ha nem tőst viselőök s' ugyan lelkeket meg-nem győzhetik, hogy a' lelki ismertetnek (mint Istennek viczéjének) eleget tegyenek, meg-engettetik a' *Theologusoknál*, állanak eleb ideig.

V. Mert a' betegek és azokra való gond-viselőök othon maradnak. *Felelet*.. Ugy-de főképen csak híret halván-is a' pestisnek el-fáladnak e' *regula* szerint, *cito, longe, tarde*, s' kikkel maradnának a' betegek? Kinek prädicálnának a' tanítók? s' kiknek tennének törvént a' Birák?

Immár következik az ellenkező értelmeknek össze békeltetése, erre pedig meg kell minéklünk gondolhunk, mind a' semellyeknek megkülömböztetést s' mind a' futásnak modgyat. A' minézi a' *semellyeket*, bizonyos dolog nem mindenkinek engettetik meg hogy el-fussanak: mert némellyeket tiertbeli kötelesség s' némellyeket Attyokfiához és házok népéhez való szeretetek nem bocsáthat-el, ha nem ha hitetleneknél-alább valok akarnak lenni, 1. Cor. 7. 21. 1. Tim. 5. 8. *Leg-alőben-is* a' lelki pástörök (értesd itt a' Professzorokat-is kik a' Scholákban s' *Academiákban* tanítanak) a' pestis előtt el nem futhatnak. (1) Mert az Ecclesiábanvaló közönséges tőstök azt nem engedi, Csel. 20. 28. 1. Pet. 5. 2. (11) Mert a' betegekhez, és egyéb magános emberekhez való kötelességek-is azt kívánja, Ezech. 34. v. 1-4. Jac. 3. v. 14. (111) Mert Aron

Aron és Moles sem futották ki a' nép közül ilyen időben, főképen Aron közikben futot a' teinjenezővel, Szam. 16. v. 46 47. 48.

Másodszor, a' *Magistratusok* sem mehetnek-el a' pestis előtt. (1) Mert olyankor forganak fenn kiváltképpen az örökségcfelett való perlekedések, mint Moles idejében a' Czelophkád leányinak panaszabul ki-tetzik, Szaml. 27. (11) Mert akkor-is a' jó rendet meg-kel tartani, hogy valami képpen a' bűn el-ne hatalmazzék, Rom 13. v. 3. 4.

Harmadszor, az Atyák, anyák, gyermekei és közel való rokonsági embernek, el-nem futhatnak. (1) Mert hitetlennél-alább valok lésnek. Tim. 5. v. 8. (2) Mert azt a' természetben oltatott indulat-is nem engedi. Psal. 103. v. 13. Esa. 49. v. 15. Es ha az Isten. Jerem. 34. v. 15. &c. a' Sidoknak boldágokhoz való embertelensegit olyan igen gyalazza, hogy nem utálná tehát a' mi szerelmefinkhez való indulatinkac ilyen meg fagyását? Immár ha el-nézed azokat a' kic az Ecclesiákban és a' Polgári társaságokban vándac mivel kinek kinek kötelessége vagyon *Magistratus*sához, Tanítójához. &c. lenki el nem futhat hanem ha csak a' jó vevényec állanac elebb.

A' minézi a' futásnak *modgyát*, ha ugyan gyengefeggitül és erőtlenségitől meggyőztetvén el-fut valaki; légyen az ő futása igaz meg-térésfél, meg-alázodással, bűneinek meg-ésmérésivel és azok-

azoknak bocsánatyanak kérelmivel, Pál. 6. és 48. Efa. 38. Ezekhez kel kötni a' hitet és az Atyafiúi Beretetett, hogy azt meg ne sértse. Hiti meg-tartatic ha az Isten kegyelmes gondviselelésirül nem kételkedic, és az Atyafiúi Beretet meg-marad, ha az Apostol íavai Berént él, mellyeket igen ép-pén le-tett, Rom. 12. v. 10-15. *Atyafiúi Beretetnek általa egy más Berelmire hajlandok legyetek, egy másnak tiszteféséggel legyetek. &c.*

NEGYEDIK KERDES.

HATODIK

PREDIKACIO.

A. 1679. die, 7. Maji. A' Kis Templomban reggel.

Amos. 4. 10.

Dög-halált bocsátottam reátok, &c.

Még-kellé a' pestisben levő embereket látogatni a' Predikátoroknak, az Atyafiúknak és azoknak jó barátinak. Felelet. Mivel ez a' kérdés két-felé ágazic az *Lelki Pásztorokra* és *Atyafiakra*, s-embernec jó akaróira, azért külföldön-is kell elő venni. Azt pedig ilyen módon vigyüic végben, hogy a' kérdésben mind két ágára tartozandó *argumentom*it és ellen-vetést lássuk-meg: és az után azokrul vigyüic a' tudós embereknek értelmét

Hogy a' Predikátoroknak meg-kell a' pestisbē
levő

levő embereket látogatni, ilyen erősségekkel állitva c némelylek (1) Mert a' több tistei között egyic tistei abetegec látogatása. Eze. 34. 4. harag-
fic az Isté a' pástorokra hogy a' beteget nem gyógyitják. A' Christus példájais úgy mutattya hog' ő a' juhoc között jár, Joh. 10. v. 3. 4. Sz. Pális Cselek. 20. v. 20. 26. 34. és a' jó pástor az el-tévelyedet juhok a' pusztában és betegest fel-keresi. Luc. 15. v. 3. 4. 5. 6. (11) Mert parancsolja az Isten hogy a' betegec hívásáic a' Lelki pástorokat. Jac. 5. v. 14. (111) Mert a' kik lelkibetegec, sű kölködne azok lelki orvos nélkül. Matt. 9. v. 12. ilyenec pedig sokan a' kik pestisben vadnak, láfd Pál. 38. (iv) Mert az előddedi *Ecclesiákban*-is meg vólt az Isten szolgainak ezen tisteknek dicsiretessen való végben vitele, a' mint a' *historiák*bul láttuk. (v) Mert a' bēl pokloságot tartoztanak meg-nézni a' papok az ó Testamentumban, Levit. 13. v. 2, 3, 4. Sőt még a' táboron-is kívül kellett mennie, hogy a' bēlpoklosoknak gyógyuláloc felől itéletet tegyenek: (a' pedig igen fel állyes nyavalya vala,) Levit. 14. v. 3. 4. &c. (vi) Mert Ezechiás királyt-is a' pestisben való fel vésének idején meg-látogatta Elai s. A' Christns pedig mindenféle nyavalyákat gyógyitot, Matt. 4. 23. s' miért nem pestist-is? holot az a' Sidók között közönséges nyavalya vala, és a' tanitványok felől-is az mondattatik, Marc. 16. 17, 18. a' régi sok szent Doctorokkal edgyütt. A' kik olyan értelem-

telemben vadnak, hogy a' prädikátoroknak nem kell a' pestifés emberekhez mennie azoknak *argumentumi* (a' többi között) ezek.

I. Mert (ugy mond) fohúl Isten azt nem parancsolja, hogy őket látogassák. *Ezelet.* Igen-is parancsolja, Ezech. 34. v. 4. Jacob. 5. 14.

II. Mert a' jó leki pásztor, azt a' tisztit annac elötte végben vitte, mikor mind közönséges helyen s' mind pedig külön-külön az embereket jó alkalmatlóság adatvan az halálra készítgette: a' mi hatra volna tisztibé azt követte, vagy levele által végben viheti. *Fel.* A' közönséges, és magánostífti a' prädikátornac egy mással né ellenkezik; hané csak külömböző időkre tartozic mindenic, Csel. 20. 20. ugy hogy mindeniket hűségessén végben kell vinni. Azomban a' pásztor nac csak edgy juhót sem kell el hagyni hogy el-vesítsen, Luc. 15. v. 3-7. ha sinton maga veszedelme forogna-is benne, 1 Joh. 3. v. 16. a' Christus példája szerént, Joh. 17. v. 12. és, 18. v. 9.

III. Mert a' lelki pásztor, az egész nyájnak legeltetője, azért vakmerőképpen egy emberért magát veszedelemre nem kell vetni. *Felelet.* Ez szerént az okoskodás szerént te hát a' betegeknek sem kellene őket hivatni, azt pedig parancsolja Isten. Jacob. 5. v. 14. és a' kik az halállal kütködni nem kellene tehát azokat abban a' tufakodásban meg-segíteni; a' pedig képtelen dolog.

IV. Mert a' kik a' pestifés ember körül vad vad-

vadnak, azok-is vigáthalhatják, és könyöröghetnek véle. *Felel.* Azok gyakorta fokabbá meg-fogyatkoznak tudatlanságok miat: ha penig tudományok volna-is meg-is olyan (authoritással) méltósággal véghez nem vihetnék, mint a' Predikátorok: mertők a' Christus követei, és kedvességgek s- hathatósága-is befedekne nagyobb, mint a' köz rendeknek, a' jók előtt, 1. Cor. 4. v. 1. 2. Cor. 5. v. 19. 20. Joh. 20. v. 22. 23.

Hogy az *Atafiaknak és a' pestisben lévő embernek jó-akaróinak meg-kellyen a' pestifés embert látogatani*, imezek próbálják. (I) Mert az Isten mind parancsolja, s-mind jutalmot ígér azoknak, a' kik azt cselekedik, Pfal. 41. v. 2. 3. 4. Matt. 25. v. 36. és 43. (II) Mert az Atyafiui szeretetnek törvénye-is azt dictálja, hogy azt cselekedgyük felebarátunkkal, a' mit akarnánk hogy mások cselekedgyenek mivelünk, Mat. 7. v. 12. Mi penig akarnók hogy a' mi betegségünkbe mások látogatának bennünket. (III) Mert a' keresztényeni sient szeretetnek indulattya szerént, minden Isten féltő embernek kétsnek kell arra lenni, hogy ha Istennek ugy teszik, felebaráttáért életit le-tégyc, 1. Joh. 3. v. 16. Azért annál inkább arra, hogy felebaráttját ilyen nyomorult állapottyában meg-látogassa. (IV) Mert Dávid igen panaszkodik azok ellen, a' kik ötet nyavalyájában meg nem látogatták, Pfal. 38. v. 12.

V. Mert fok dicseretes példák azt javallyák, úgy mint a' Jób barátinak példája, Jób. 2. 12. 13. a' kik jól lehet vétkezének, hogy a' Jób felől bal ítéletet tőnek, mind-azon-által az ő látogatásában tiszteket el-köverték, A' Dávidé-is, Pál. 35. v. 13. 14. *Mikoron űk betegek voltak gyásiban eltőztem.* Ide való minden igaz keres-tyéneknek, kik *Alexandriában és máltut-is a' nagy pestisidenc idején, nem csak a' magoc hazok néperűl viseltek gondot, hanem még mások-hoz-is meg-mutatták szent szereteteknek tisztit a' mi képpen oda felyebb Eusebiusból elő hozók.* Ezzel a' *Sententiával* ellenkezőknek argumen-tuuni, és azokra való rövid feleletec im ezec. *Nem tartoznak (ugy mond) a' pestises embert lá-togatni sem atyafiai sem jo akarói.*

(1) Mert meg-mondatot az hogy ne ölly, Ki-jöv, 20. v. 13. *Ne Késértsed a' te Uradat Iste-nedet;* Matth. 4. v. 7. azért a' pestises embernek látogatásával nem kell magát valakinek szent f ndékből veszedelemben vetni. *Felelet.* Nem űli-meg magát sem az Istent nem kísérti, a' ki Istent-lez való engedelmeslegébűl, a' beteget meg-látogattya. Sőt jó uton járván és az Istennec kegyelmérűl s' ígérterűl bizonyos lévén a' dolognak ki-menetelit Istentre bizza, Pál. 37. v. 5. 1. Cron. 19. v. 13. az Abisáinak és Joábnac beűede szerént.

(11) Mert az ő Törvényben sem látogattyák yala meg a' belpoklofokat, Lev. 13. és 14. a' pesti-

pestises emberek pedig szinten olyan ragadó nyavalyával telleyec. *Felelet.* *Elsoben* ugyan azon 14. részben, meg-olvashatod, hogy a' bél-poklos embert egynéhány-sor meg-kellett látogatni a' papnak. *Másodszor.* Nem kell a' pestist mindenben őűve vetni a' belpokloslág-gal, a' belpoklofokrűl nevezetes törvény volt hogy a' gyűle-zet kőzzűl ki-vitesse; de a' pestises emberekrűl olyan nincsen s' nemis volt: a' belpokloslágban vala néműnem cere-moniai tisztatalság-is, de nincsen a' pestisben, láts errűl bővebben a' harmadik kérdésben ide fellyeb.

(111) Mert a' szeretet magátul kezdetik az embertűl, Matth. 22. 38. Ephes. 5. v. 29. és onnan megyen által az ő felebaráttýára, Matth. 7. 12. A' ért magunkra kell gondot viselnűnk leg elsőben-is *Felelet.* Nem helyes az minde-nekben és mindenkoron, hogy a' szeretnek az embertűl kellyen kezdeni magátul: mert az Apostol ellenben tanit, 1 Cor. 13. v. 5. *A' se-retet nem keresi a' maga hasznát.* Az a' ki fogás a' sóphisták-é: a' szent Irás pedig másképpen magyarázza felebarátunkhoz való szeretetűnk-nec rēguláját: és kit kit kőzűllűnc nem rēgu-lájanc, hanem (à terméűet szerint magához való hajlandóságért) példájának tēűen annak az indulatnak, mellyel Isten parancsolattyábűl másokhoz hajlandóknak kell lennűnk, Matth. 7. 12. Ephes. 5. 29. Eddig vagy on a' kérdē-

nek mind két ágáról való befélgetés; immár következik a' tudósoknak ezen lententia'c felől való ítéleti, és ösve bekéltetése, melynek három ága vagyon.

Az első ága áll a' *pestises emberekről*, kik betegségekben meg-kévványák hogy őket mások meg-látogassák, kikről azt kell meg-tartanunk, hogy ők a' mit életekben ez Istennek igéjéből hallottanak, azt magok vigasztalására kell fordítaniok, és kíváltképpen, ha veszik esekben hogy a' benne lévő dögletefleg miatt, nehéz és veszedelmes lehellesek vagyon, a' magok háza népének szolgáltyával elégedgyenek-meg, és a' mennyire lehet az Isten szolgainak, Attyokfiainak és jó akaróinak kedvezzenek, hogy a' Lelki pástoroc az Isten nyájára vigyázhasanak, kikre az bizattatott, Csel. 20. v. 28. 1 Pet. 5. 2. amazok pedig cselédgyekre, 1 Tim. 5. v. 8. Sőt ha nincsen szűklegec reájoc, még ha hozzájoc mennének-is meg-tilalmazac, mint réggen cselekesnek vala a' bél-pokloloc, Levit. 13. 46. Ezekről pedig az embereket ackoron kell meg-inteni, mikoron még egésségek, hogy betegségekben östán tudgyák tisztetket, Rom. 13. 10. 1 Cor. 13. v. 4, 5. 2 Tim. 3. v. 16, 17.

A' Második ága áll az *Egy-házi szolgáltyáról*. Kiknek tistek hogy a' pestisbē lévőket meg-látogassák. Ezeknek három dolgokra kel vigyázniok. *Elsőben*, hogy az Ecclesiának szolgai a' jó rendet a' pestises időben-is meg-tarcsák, és a' mi-

a' micsodás sokása vagyon annak a' gyülekezetnek az-holott laknac, a' betegek látogatása felől el-ne roncsák, hogy mindenec jó rendel legyenek, 1. Cor. 14. v. 40. Es mivel, az holott sokan vadnac a' Lelki Pástorok, néhol csak edgyet vála'stanac vagy voxal, vagy sorfal, a' betegek látogatására, hogy így a' többi rendes tistekhez látha'stanac, mely dolog a' régi Ecclesiákban meg-volt. Augustinus Epist. 180 ad Honoratum: Néhol pedig segítő társok-is adatnac melléjek; ezt azért által né hágiák, hogy botránkozást a' nép-között ne tegyenek. *Másodszor*, hogy ha hivattatnac a' pestises emberhez, tartoznac el-menni, (hanem ha sinitén a' közönséges szolgálatban vólnának.) Ezech. 34. v. 4. 14. De ugy mind-azon-által hogy, (1) a' Dáviddal edgyít, 1. Sam. 30. v. 6. lelkeket meg-cröfítsek az Urban, mind az ő parancsolattyáról való gondolkodással, Ezech. 3. v. 2. mind az ő meg-öriztetések felől való hittel, Pfi 91. v. 5. 6. 7. 11. s- mind pedig sient könyörge'ssekkel, Pfal. 50. v. 15. (11) Hogy ha tisteket valami orvosságokkal meg-cröfítik a-sé árt, hogy valameddig az Urnak tetczik, egésségeket annál jobban óltalmazhassák. (111) Hogy azokhoz lá'stanac a' mi az ő tistek, tudniüllik a' betegeket Pœnetentia tartásra intsék, az Istennek igéjéből a' bűn ellen vigasztallyák, és ő érettek könyörögjenek, sőt ha szegények, azokról mások által gondot viselleyenek, Galat.

2. v. 10. Efa. 58. v. 7. Jac. 5. v. 14. Mind ezekben pedig magokat úgy viseljük, hogy műkájokban az erősségnek lelke tetsék-meg, és nem a' félelemnek lelke, 2. Tim. 1. v. 7. *Harmadszor*, hogy az Egyházi Solgák ha szintén néhivattatnak-is a' pestifés emberhez, el-kell menniek, ha mástul hallyák Solgálattyoknak szükségít, avagy a' lelek belől ōket mozdítja: mert ezek hívogatók gyanánt vadnak, úgy-mint, Jac. 5. v. 14. Mivel hogy kiválkeppen belső indulattya a' lelki pártornac, Isten Sava gyanánt vagygon, mellyel intetnek hogy a' juhokra gondot viseljenek, 1. Corint. 7. v. 25. és 40.

Harmadik ágaból az *Atyafiakról és a' pestifés embernek barátiról*, kikről két dolgot jegyezzünk-meg. *Elsőben* hogy ōk, mindenkoron tartozzanak a' pestifés embert meg-látogatni, valamenyiser az ő Solgálattyokat kívánja: mert ha hozzája nem mennék, a' leg-nagyobb szükségben fogatkozattya-k meg a' magok tette, Efa. 58. v. 7. Attyokfiát el-hadgyák, kiért a' Christus példája szerént életeket-is le-kellene tenniek, 1. Joh. 3. 16. Ha valami szükségé vagygon, tartoznak gondot viselni rólla a' mint magoknak - is kívánják, Matt. 7. 12. *Másodszor*, hogy ha pedig ezek vagy abból következő halálnak félelmetül viseltetvén, erőtlenségek miatt a' pestifés emberekhez menni nem mernének, ne kedvezzenek magoknak hanem kérjék bűnöknek bocsánatját, hit által, és az

erőt-

erőtlenség ellen, az Istennek igéje és Lelke által tufakodgyanac: sőt a' kiktől testekben távúl vadnac, azokhoz lelkekkel, indulattyokkal, Sana kozásokkal, könyörgésekkel, és minden tőlők ki-telhező segedelemmel közel legyenec, hogy így távúl lételek, némi-némű jelen lételekkel ki-pótoltafék. Ha az illyenket láttyák azok, a' kiket Isten mind erősebb lelekkel s-mind testeknek vastagabb ōsve ferkez. tetésivel áldott-meg, ne botráncozzanak-meg benne, hanem Sámlyálják ōket a' gyengék köziben, Rom. 15. v. 1. Galat. 6. v. 1. és azoknac terheket hordozván, a' betegekhez való tištěkben hátra ne állyanak.

ÖTÖDIK KÉRDÉS.

HETEDIK

PREDIKACIO.

A 1679. die, 11. Maji. A' Kis Templomban 2. Orakor bõjt napon.

Amos. 4. 10.

Dög-halált bocsátottam reátok, &c

A' Templomban való közönséges gyűléseknek nem kellé azért el-bomlani, ha a' pestifés emberek a' templomban mennek: avagy csak, nem kellé azokat onnan el-tiltani?

Felelet. Mivel ennek a' kérdésnek két ága vagygon, azért mind a' kettőről külön kell szólnunk. Az első ága vagygon a' templomban való

H

ló gyű-

ló gyűléseknek el-bomlásárul: melly felől né-
mellyek ilyen értelemben vadnac, hogy nem
kell a' pestifés időben őszve gyűlni. *Első* oka
ez, mert valamelynél többször gyűlnek az embe-
rek őszve, annál inkább terjed a' pestis, rész sze-
rint az egy másfra való lehellésec által, rész sze-
rint pedig az embereknek egy más illetése által,
és egyéb utakon modakon-is. Erre a' felelet ez,
(1) Ha azért az Ecclesiái gyűléseknek el kell
bomlani, tehát a' külső polgári társaságban lé-
vő gyűléseknek-is, melly képtelen dolog, a'
mint meg-látók ide fellyeb a' harmadik kér-
désben. (2) Láttuk azt, hogy a' közönfeges
gyűlésben a' kik leg ritkábban járnak-is, szin-
ten ugy meg-környékeztetnek ettől a' nyava-
lyátul, akár éjjel, akár nappal. (3) Ennek az
agyaskodásnak ellenében teszfzük az Istennek
kegyelmes gond-viseletét, a' ki még hajunk szá-
lát-is meg számlálta, Matth. 10. 30. és az ő hi-
vatallyokban forgolódo szolgainak, őltalmat
ígért, Psal. 91. 3. 4. 5. 11. Ela. 42. 27. Matth.
6. v. 33. 1. Tim. 4. v. 8. *Második* oka ez, mert
(ugy-mond) a' templomokban lévő *aër* (leve-
gő ég) ilyen pestifés időben igen veszedelmes,
mind azért, hogy szél azt nem éri, és meg-
bűszhődik belől, s' mind pedig hogy a' tem-
plomokban a' fok hólt testeknek ottan-ottan
való fel-árafok miatt, a' (*vaporok*) gőzölgések
azt igen meg-vesztegetik. *Felelet.* (1) A'
melly templomokban nem temetkeznek, bé-
gyül-

gyűlhetünk tehát azokban pestifés időben-is,
a' micsodás ez a' mi Debreczeni templomunk.
(2) Bátor némelley templomokban ottan-ot-
tan temetkezzenek-is, vallyon azért az Apo-
stolnak savát meg kellé vetnünk? Sid. 10. 25.
El ne hadgyuk a' mi gyülekezetünket. (3) Valaki
inkább szereti a' maga életit, hogy nem a' Chri-
stust, nem méltó az hog' ő hozzá mennyen, Luc.
14. 26. 27. (4) Ha valamely templomokban
ilyen meg-bűszhótt *aër* vagyon, meg-tisztíttat-
hatik az ajtoknak, és ablakoknak meg-nyitása
által, vagy valami jó illatu füstölgések által.

Hogy pedig a' gyülekezeteket ez ilyen pe-
stifés időben ne legyen szabad el-mulatnunk,
ilyen okok próbállyak. (1) Mert Isten azt ti-
lalmazza, Sid. 10. 25. *El ne hadgyuk a' gyüleke-
zeteket:* nem csak hitetlenségből származott
hittől való el-izakadással, hanem még meg-ut-
atásból, szabad akarat szerént való el-hagyás-
ból, félelemből, és akarmi Isten befédevel el-
lenkező okból-is. Okát adgya, *mert a' nap kő-
zel vagyon:* tudni-illik, az ítéletnek napja. (2)
Mert parancsollya Isten, hogy a' pestifés idő-
ben ötöt meg-kerelessék az ő házában, 1. Kir. 8.
v. 37. 38. és 9. 2. 3. (3) Mert az Isten ígérte:
a' gyűlésekben való kegyelmes jelen letelit,
Matth. 18. 20. *Valaholott ketten avagy hárman
egyben gyűlnek az én nevemben, ott vagyok ő kö-
zöttük,* és 28. 20. 2. Cor. 6. 16. és a' veszedel-
mekben való őrizést, Kijöv. 34. 24. (4) Mert

az Istennek köszönhető helyen való tisztelése minden időre tartozik, melly dolog mind a' negyedik parancsolatból, s' mind az Ecclesiának mindenkorai megtartásából, világosan megtetbik. (5) Mert ha az Ecclesiái gyűléseknek (mellyek a' templomokban szoktak lenni) el kell pestises időben bomlani, (az az, ha nem kell olyankor könyörgésre és prédikatio halgatására öfve gyűlni) tehát nem izűkleg hogy a' pestisnek idején az Ecclesia vagy a' pœnitentia tartásra intetessék, vagy a' hitben meg-erősitessék, vagy a' könyörgésre és az atyai szeretetre fel-inditassék, avagy a' halálra iteneffen el-késitessék: ezek pedig mind képtelen dolgok, azért az-is, hogy pestises időben a' templumban ne járjunk.

Eddig vagyon a' kérdésnek első ága: immár következik a' második: *nem kell-e a' pestises embereket a' templumtól el-tiltani?*

Felelet. Ennek a' kérdésnek meg-értésére illyen dolgokat vegyünk esűnkben: (1) Hogy a' pestises embereken itt azok értetnek, a' kik már pestises ágyokból fel-töltenek, de egészen abból még ki nem tisztultanak. (2) Hogy ennek a' kérdésnek és abban lévő kételkedésnek oka az, hogy a' pestisből ujjonnan fel-költ emberektől az egészegek irtóznak, és félnek, melly félelem a' pestisnek egyik hopmestere: sőt némelleyek meg-is botránkoznak benne, hogy felebarátságoknak szeretett ő benne nem látták:

látták: mivel olyan hamar a' gyűlekezetben mennek. (3) Hogy erre a' kérdésre nem egy, hanem sok képpen kellyen felelni.

Elsőben: A' beteg ne mennyen addig köszönhető helyre, valameddig jól meg nem gyógyul, és erőt nem véken, hogy valami-képpen védelmeslebb nyavalyában ne essék, és az Istent kísíteni ne láttassék, Matth. 4. 7. és hogy hitelen ábrázattával és dohos lehelletivel másoknak védelmet ne serezzzen, Kijöv. 20. 13. *Ne ily.*

Másodszor. Ha pedig egészen való meggyógyulása előtt a' templumban megyen, és ha a' Magistrátus az olyan betegeseknek külön való helyet rendelt, (a' mint némelly helyeken vagyon) a' köszönhető gyűlekezet köziben ne mennyen. (1) Mert ott szintén ugy végben vitetnek azok a' dolgok, mellyek az Isteni titéletre tartoznak, mint szintén más gyűlekezetekben. (2) Mert tartozik meg-tartani a' Magistrátustól eleiben adattatott rendet, Rom. 13. v. 1. &c. (3) Mert az ő Törvényben-is a' belpoklosok meg-külömböztetnek a' köszönhető gyűlekezettől, nem csak magoknak való házakkal, mint az Uziáfról vagyon példánk, 2. Chron. 26. 21. hanem még távol való állásokkal-is, Levit. 13. 46. Luc. 17. 12.

Harmadszor. Hogy ha külön való rendeltetet helyly nem léken, hanem a' gyűlekezet közibe kell az ige halgatásra menni, a' mennyiben lehet,

magános és külön való feket keressen. (1) Mert a' beretetnek regulája azt kívánja, mely nem a' magát hanem a' másét keresi, és a' mennyiben lehet, annak botráncozását és kárát elfordítja, 1 Cor. 13. 5. Rom. 13. 10. és 14. 1. &c. (11) Mert a' belpoklokis magokat a' néptől külön fakasztják vala régen, Levit. 13. 46. Luc. 17. 12. Mennyi ideig üllyön pedig fél felé a' templomban, csiben veheti azt mind a' maga gyógyulásául s' mind másoknak véle való *conversatiojából*, es hozzája való barátságos enyhülésekből s' erekedésekből, a' bel poklokoknak példajok szerint.

Negyedser, ezillyen pestistől gyógyuláfra fordult embert pedig, soha senki nem rekeszheti ki a' templombul. (1) Mert az Ecclesia a' feneteknek egyessége, 1. Joh. 1. 3. melynek tagjai mind az erősek s' mind az erőtlenek, Rom. 14. 1. és 15. 1. az egéssegek, és a' betegek. 1. Cor. 11. 30. (11) Mert a' kik meg-kezdettenek gyógyulni, tartoznak Istennek hálát adni, még pedig az Ecclesiának közönfészes gyülekezetiben, Psal. 22. 23. Es. 65. 2. és 107. v. 17-22. és 1163. 12. seq. (111) Mert betegsegekben azért kéri Istentől az egésseget, hogy másoknak épültre az Istennek nevét dicsőíthessék a' gyülekezetben. Psal. 50. v. 15. és 91. v. 15. a' Dávid példája szerint, Psal. 6. és 91. 16. és az Ezechiásé szerint. Efa. 38. Hogy ha ekképpen valamely pestises ember viseli magát a' gyülekezetbe

életben s' még-is más meg-botráncozik benne, az maga szerette magának a' botráncozást, nem ez adta, (scandalum datum, non acceptum) nem-is kell arra semmit hajtani. Matt. 15. v. 12 13. De azt kérded: *Hát az illyen pestises emberek az Ur vacsorájához a' több hűvek között járulhatnak-e?* Felelet. Igen-is, mert tartoznak hiteket űk-is meg-csöfíteni; ha vennek mindazon-által eszekben, hogy mások űtőlők (erőtelenfeggec miatt) irtónak, bátor ugyan elévalók volnának-is a' pestiselek; a' botráncozásnak el-távoztatásáért maraggyanak hátrább a' többinél: de valamely pestises ember maga gondolatlanul ha elől találna menni, az egéssegek támogassák ezzel magokat, Psal. 91. 7. *Hát te mellőled egy felől ezere el-esnének-is, és több kéz felől tíz ezere, nem járul te hozzád.* és Marc. 16. 17. 18. *Kigyókat vesznek fel, és ha valami mérges állatot ísznak meg, nekik nem árt.*

HATODIK KERDES.

A' kik a' pestisben meg-halnak a' Templomokban vagy Czimiteriumokban el-temetethetnek-e azok?

Felelet. Jóllehet ez a' kérdés nem igen nagy-nak láczik, mind-azon-által mivel mind haszna nagy vagyon, s' mind pedig a' pestises időben tudni szükséges, arról egy keveset elmélkednünk nem ítelem haszontalannak lenni. Legelőben-is pedig, a' temetéről való eggyűgűsi beté-

besédemet elől bocsátom, (nem mindeneknek temetésekről mind-azon-által, hanem csak az ő es Uj Testamentomi síteteknek temetésekről) és abból a' kérdest egészen meg-fejtegeté. Az Abrahámnak élete előtt áment irás temetésekről nem emlékezik, jól-lehet hofő Catalogusban a' sítetek halálát elő sámlállya. Terem. 5. részében, hanem az Istentől ő néki igerttet tisztességes temetésekről vagyon leg-elsőben is a' sító, Teremt. 15. v. 15. *El-temetél jó venségen.* Önnön maga a' Sárát el-temeté elsőben, Teremt. 23. 19. az után maga-is el-temetteték, Teremt. 25. v. 9. Isák és Ismáél által, a' mezőn, s-nem a' városban. Ez a' temetés az ő maradéki között lábra kapa: mert a' Debora-is a' Rebeccának dajkája tisztességesen el-temetteték Bethel mellett. Ter. 35. v. 8. az után a' Ráchel is a' Jákóbnak felesége az Ephratának uttyában, kinek fejéhez oflopot-is emele Jácób, Ter. 35. v. 30. Isákot el-temeték Jácób és Esau, Ter. 35. v. 29. Leát, Ter. 49. v. 31. A' Jákóbot, el-temeték az ő tizenkét fiai, Teremt. 50. v. 7. 13. A' püstabán való járásban az Israelnec sít fele temetéseknak példája hozattatik elő: Mária Radesben, Ááron az Horé hegyin, Moyses pedig a' Nebón temetteték-el, Szám. 20. v. 1. 28 Deut. 34. v. 6. A' Cánahán földében való temettségeknak helye volt, a' mező, a' völgyek, kertek, s-néha a' városok-is. Hogy a' városokban temetkeztenek légyen arra elég példák vannak,

nak, nevezetesen pedig a' Királyok példái, kik között, első a' Juda királyi, 1. Kir. 2. 10. és az után Izraelnek es Samariának Királyi, 1. Kir. 22. 37. s' másut-is. Ezekből meg-teczzik, hogy volt szabadságok a' városokban való temetkezésre: Elegendő világosan meg-teczik az Uj Testamentumból, hogy a' temető helyek a' városon kívül voltanak. Mert a' Naim városbéli asszony fiát a' városon kívül viszik vala, Luc. 7. v. 12. Lázár is Bethanián kívül temettetett-el, Joh. 11. v. 31. 38. Az Arimathiabéli Jóséphnek Jerúsálemén kívül volt temető kerti, Matt. 27. és 28. A' Gergaseusoknak hasonló-képpen, mely temetőben az ördögös lakik vala, Marc. 5. v. 2. 3. 14. A' fazékafnác mezeje-is, mely a' jövevényeknek temetségekre való vala, Matt. 27. v. 7. kívül volt. Mivel pedig a' sít irásnak állásának formája szerint a' sítetek *alumni* mondatnak, innen a' temető helyek aluvó helyeknek (görögül, κοιμητήρια, dormitoria, cæmeteria, az honnan származott a' *cimiteri* nevezet) neveztetnek: mert a' görög nyelven, κοιμησις *dormitio*, aluvást jelent.: (κοινασαι *dormio*, & metaphoricè *mortuus sum.*) Jól-lehet ez a' sító Athenéusnál. Lib. 4. más értelemben vétetik, a' ki azt mondgya, hogy a' Creta sítetébélielnél azok a' házak nevezettek *Cæmeteriomoknak* a' meljek a' jövevényeknek szállás fogadó házak voltak, de a' temető helyekreis ez a' nevezet illik, a' mennyibé azoknak holt testeket befogadják,

gyák, a' kik e' földön jövevények voltak. Ez ilyen czimiteriomok az elődedi keresztyéneknek, az Apostolok halála után a' váraßon kívül voltak, az holott szokták vala temetni a' martyrumokat: A' miképen tanította Eusebius Lib. 9. és másut. Chrysostomus, Sermone de fide & lege. Theodorëtus. Lib. 2. cap. 14. De mivel a' keresztyének a' (czimiteriumokban) temető helyekben szoktak vala az Isteni tiszteletre ösve gyűlni, kívánt-képpen az üldözéseknek idején, azért mind házat s-mind templomot ott kezdenék építeni, hogy a' martyrumoknak példája által az állhatosságra annál-is inkább felindittassanak. Midőn pedig Isten az Ecclesiának békeséget ada, Constantinus által, a' városokban is kezdenek temetkezni, leg elsőben is a' templumok körül, az után a' templumokban is, a' miképpen Onuphrius tanította, Lib. de ritu sepeliendi. Ez pedig ilyen alkalmatossággal lőn, mellyet Agoston Doctornak irásából előszámlálóc, Lib. de cura pro mortuis. Mivel a' Martyromokat igen böcsűlik vala az elődedi Ecclesiákban, ezeknek ajánlyák vala a' magok lelkét, kívánt-képpen azoknak a' kik a' templomok mellett el-temettetnek vala; mind-azó-által ez csak az Ecclesiának találmányából vőlt, hogy a' templomokban való temetéseknek ilyen fokot tulajdonítottanak. De idővel lábra kap az a' babona, leg-elsőben is a' nagy Gergely Pap idejében. A. C. 600. a' mikor a' te-

teknek

teknek segítségül való hívása meg-erősítették. Ezt Öregbité a' Papoknak és Barátoknak fősvenységek, kik a' bent helyekben való temetést egy oly summa pezen adták-el, hogy annál nagyobb keresetek sohunna sem vőlt. A' Reformátot Isten be-hozván, a' babonák ki-gyó-láltatának, de a' templomokban való temetése-
nek módgya ugyan fok helyeken, (Gallián kívül) meg-marada. Szemmel látott bizony-ságot tudok erről irni, mikor Leydában laktam, A' 1669. és 70. azon egy pádimentumozott sírban, melyben az előtt mást-is láttam hogy be-tettek, a' mikor egy tudós Prófeßort el-temeténec, tekinték a' sírban-s' tehát nincsen az, a' kit az előtt oda tettünk vala. Kérdém egy-hozzám közelebb valótól, holott lehetne az, a' kit én csak nem régen ugyan azon sírban ké-sí-tem s' tettem-bé másokkal; Ő pedig mosolyod-ván monda nékem: (ó Domine apud nos templa venalia, Demq.) minalunk a' templomokat árul-lyák s' az Istent is, csak jól fizessen babonás-sá-gul ma valaki, be-hadgyák a' templomban te-metni, de leg felyebb, egy hét múlva bizony a' testet rakott sírokban nem tanalod, ezt csak el-halगतám, de reggel mindgyarást menék egy jó akarómhoz, kinek neve A. Raadt. S. S. Theol. & Phil. Doctor. ki a' Péter temploma mellett lakik, (az holott nékem a' isten rettenetes dolgot be-szélle egy jó akarom) és néki meg jelentvén e' dolgot, ilyen-keppen szól: a' ist tudja ez a' babo-
nás

I z

n is nép, hogy az ő halottja mind ebben a templomban fekszik, el-veszik itt a' pénzt hogy oda temetkezzék, de bizony harmad nap mulva ki veszik onnan; látodé mire valók a' templomban való fok szolgák? azok eczaka két s' három testet egy koporsókra tesznek, és a' várasán kívül eltemetik, és végre így bol: tudmeg, hogy ebben a' pestises időben a' Peter templomában temetett őt száz ember, de ott csak ötvent sem talál-nál. Ez a' babona, és a' pénz halásás. En (hogy a' meg-sebített lelkeket felettébb ne fertegessem) soha nem szeretém azt Kassán, hogy száz forintért akár kit a' templomban temetni meg-engedtek.

Immar hátra vagy on a' Kérdésre való felelet. A' mellyre leg elsőben is azt kel meg-tudnunk, hogy a' temetkezésnek helye magánosan, köz-dolog, (*res indifferens, seu adiaphora.*) [1] Mert az idveffégre az se nem használ, se nem árt, Luc. 16. 22. [2] Mert az Ur-e a' föld, és annak tellyessége, Psal. 24. v. 1. [3] Mert eleitől fogva el-hitették azt magokkal a' izentek, hogy akár holott temetkezzenek, mindenütt közel létsnek az Istenhez, és az ítélet napján ő tőle meg-ismértetnek. Agoston Doctor ilyen képpen ír a' felől, Lib. 9. Confess. cap. 11. Né-melley környűl álló dolgaira nézve, (*per accidens*) lehet vétek benne, melly vétek találat-hatik meg azoknak temetségekben a' kik a' városokban és czimteremekben temetkeznek, ez után

ez után láttyuk-meg. Bizonyos dolog, hogy ha a' közönséges szokásra és a' példákra nézünk, azt javallanunk kell, mert az fok helyeken bé-vett szokás, mellytől igen nehéz az embereket el-vonni. De ha a' régi együgyűséget, a' kegye-séget, a' tisztességet, és továbbá az egészséget, for-gattyuk, vétek vagy on abban a' temetlégben, és nem javallhattyuk. Az együgyűséget, (mondom.) mert az a' temetésnek módgya leg együgyűbb, és a' természethez közelebb vét, hogy a' kik az élőknak seregéből ki-mentenek, azok közül ki-isvitessenek a' földnek gyomrában. Ennek az együgyűségnek igé meg őrizőji vóltanak a' régi íentek, a' mint ide felyebb meg látók, ettől pe-dig e' mái napon az emberek el-távoznak. A' ke-gyességet. (1) Mert babonát foglal magában-bé, avagy csak nem megszűze vagy on tőle, melynek még csak valami némétől-is oltalmaznunk kell magunkat, 1. Thessal. 5. 22. (11) Mert meg-homályosította ama' titkot, mely vagy on, Sid. 13. 12. 13. 14. hogy nincsen nekünk itt maradan-dó váraltunk, és a' Christust a' kapun kívül kell követnünk, a' miképpen ő kívül szenvedett, az ő gyalázattját hordozván: mert a' kik a' vá-rasból ki-vitetnek, azok felől a' ki-vivő semé-lyek bizonyfágot tesznek, hogy azok e' világ-ból ki-mentenek, és más városnak lettenek (pol-gári) lakosi, Phil. 3. 20. A' tisztességet; mert igen böcstelen dolog az, hogy a' templomok-ban ottan-ottan a' testek ki-álatnak, onnan ki-hor-

hordatnak, (a' miképpen oda fellyebb a' Leydai példát látók) és a' csontok (ossariumokban) egy rakásra a' föld szinén rakatnak; a' keresztyének között pedig minden dolognak élése és jó rendel kell lenni, 1. Cor. 14. v. 40. *Azésséget*, mert a' meg-forult bűdös aer, a' templomokat el-bűzhiti, az honnan vagy, hogy az hideglelésben való embereknek az ilyen templomban való menés igen ártalmas. De ezt fokakkal el-hitetni igen nehéz, és ebben semmi változás nem lehet, hanem ha, (1) A' Magistratus léssen el-bontója, a' miképpen Adrianus Imperator nagy büntetést vete azokra, a' kik a' városban magoknak temető helyet késtnek, a' mint Ulpianus bizonyította. (11) Ha azok engedelmeskednek, a' kiknek jussok vagy a' városban és templomban való temetseghöz. Ennek az örökség szerént való temető helynek, igen nagy böcsi volt az ő Testamentomban, jóllehet az alatt titok is volt. Ha pedig (dögös időben kivált-képpen) az emberek templomokban nem temetkeznének, fok veszedelmes betegsegeket, (emberi mód szerint szólván) babonákat, és haszon-talan költéseket el-kerülhetnének.

HETE-

HETEDIK KERDES.

NYOLCZADIK

PREDIKACIO.

A. 1679. die, 18. Maji. A' Nagy Templomban reggel böjt napon csótörtőkön.

Amos. 4. 10.

Dög-halált bocsátottam reátok, &c

Micsoda ti stek azoknak a' Deákoknak, a' kik pestises Scholákban vagy Academiákban laknak.

Felelet. Vadnak ollyak, a' kik ezt a' kérdést rövideden akarván meg fejteni, csak el-vagják ennek csomóját, nem oldják-meg, mert azt állatják hogy a' Deákok az ilyé pestises Scholákbul, és Academiákbul mentül hamarébb mennyenek-el, amá' köz mondás szerént: (*Cito, longè, tardè*) *Hamar, messze, későre*; melly főkat így foglalnak versben: *Mox longè, tardè, cede, recede, redi.* Magyarúl így fordíthatnád: *Menten, messze sies; de későn térj haza, kérlek.* De vallyon ez ilyenek nem tudgyák a' Prophétának ama' mondását? *Ezech. 6. 12. A' ki messze léssen, dög-halál miatt esik-el.* Vallyon mit cselekednek akkor, mikor a' közönséges dög-halállal minden Scholák és Academiák betelnek? micsoda tanácsot adnak azoknak, kiknek

nincsen

nincse kölcségek a' mivel másutt élödgyenek? Meg-terfik tehát, hogy csak a' peftis előtt való fútálnak javallásával meg nem felelhetnek erre a' kérdésre; annál inkább a' lelki-isméretnek eleget nem tehetnek; és a' Deákok hasznát nem kereshetik; hanem más felelethez kell folyamodniok.

Tagadhatatlan dolog pedig az, hogy a' Scholákban s' Académiákban való lakás, vagy egy-egyikből a' másikban való menetel, csak köz dolog, (*res adiaphora*) oka ez, mert sem az ott való maradás nem parancsoltatik a' szent irásban; sem abból a' másikban való által menetel nem tilalmaztatik: sőt gyakorta hasznos hogy egy-egyikből a' másikban menvén, tudományokat öregbitsék; a' nyelveket tanulják; és többet lássanak, hallyanak: Mind-azon-által ez ilyen köz dolgot ha módgyával nem visik végben, tilalmas dologgá válik. Módgya a' köz dolgoknak végben vitelinek az hit és szeretet. A' Hit tudgya micsoda legyen szabados; és meddig, Rom. 14. A' szeretet arra néz micsoda használ s' minem, 1 Cor. 13. Ennek-okáért a' pestifés Scholából akar el-mennyenek a' Deákok s' akar meg-maradgyának; meg kell őket tíftekre tanítani, hogy *tíftek szerint igazgathassák a' magok dolgait*, melly a' hiveknek diéséreti, P'salm. 112. v. 5.

Az el-menesben azért avagy helyly változtatásban három dolgot kell meg-szemlélnünk, az el-

az el-menésre való indító okot, a' menésnek módgyát, és végit. Az indító ok, avagy ama' goromba maga el-hitetése valakinek, mellyel úgy vélekedik mint-ha az Istennek keze és nyila alól el-szaladhatna: avagy a' pestistől, és abból következő haláltól való fertelen felelem' mely alól sokan fel-nem tudnak szabadulni: avagy a' fent magokra való vigyázás és ferénység, midőn el-menetelekkel, ideig a' mig Istennek tettzik, magokról gondot akarnak viselni, és tudományokban másutt öregbülmi.

Az első el-menetel származik az hitetlenség-ből: mert ellenkezik az Isten jelen lételinek és kegyelmes gondviselésének el-hívésével: P'sal. 139. és 91.

A' második erőtlenségből, mely természet szerént mi bennünk vagy; melynek bocsánatot kell adnunk, s' meg-is kell engednünk azt az el-menetelt. Az harmadik származik a' kegyességből, és nem kárhoztathatik. *Módgya* az el-menésnek ez (I.) Ha tudományának és erkölcsinek meg-csonkulása nélkül léfzen annak a' ki el-mégyen: mert az ottan való változások (kiváltképpen a' kiknek jó fundamentomok nincsen) igen nagy károokra vagy az iffiaknak. (II.) Ha szülejeknek, Tutorinak, és Præceptorinak engedelmeiből léfzen: Mert azt tartya az ötödik parancsolat. Itt mind-azon által szemefeknek kell lenniök, hogy valami bizonytalan hirre nezve mindgyarást elebb ne

állanak. (III.) Ha mások el-menetelekben meg nem botránkoznak: mert a' gyengék gyakorta máfra magyarázzák. Rom. 14. 15. a' mellyet el-kell távoztatni. *Vége* az el-menésnek legyen nem a' szabadabbban való tobzódás, vagy testnek gyönyörködtetése; hanem (I.) Hogy csendesebb elmével tanulhassanak. (II.) Hogy ha ilyen képpen meg-tartatnak, lehesse- nek az Eclésiának és a' Respublicának hasznos tagjai az Isten dicsőségére.

A' kik a' pestifés Scholákban és Académiákban meg-maradnak, lévén a' többinél jobban meg-erősítetttek, azoknak ilyen dolgokra kell figyelmezniek. (I.) Gondolják meg, hogy a' többi között az ő bűnök-is vonta a' várasra és a' mag-tartó helyre ezt az Isten ostorát. Psal. 25. v. 7. Ezech. 9. v. 6. és azokat elnéjékben forgatván igazán vallyák-meg, alázatosan azoknac bocsánattat kérvék és ennek utánna szorgalmatosan magokat meg-tartóztatásák, Pl. 32. és 38. és 51. (II.) Erősítsék-meg lelkeket a' bűnt írásból az Isten vigasztalásával, mind közönségesen, részerént bűnöknek kegyelem- ből való meg-bocsátásával, Esa. 1. v. 18. 1. Tim. 1. v. 15. részerént az Isten Atyái gond- viselésével, Psal. 121. Math. 10. v. 29. 30. s' mind kíváltképpen való módon, az Istének kegyelmes óltalmazásával, fel-tévén, hogy bün- tén úgy meg-őrzi őket e' szent hivatalyokban, mint bün-tén egyéb választottakat Istenes mun- kajok-

kájokban, Psal. 91. v. 11. *Parancsol az ő An- gyalinak te felőled*, Ioh. 11. v. 9. (III.) Szűn- telen való könyörgésekkel commendályak I- stennek életeket, egészségeket, munkájakat, és tudományokban való épületeket és a' bűnt gyű- lekezeteket szorgalmatosan járják, Luc. 18. v. 1. 1. Thefl. 5. v. 17. Esa. 56. v. 7. Sid. 10. v. 25. (IV.) Mindenféle jóbagos cselekedetek- ben, azok között mindeneknek előtte az egyi- gűségben és mértékletességben magokat szor- galmatosan gyakorolják. Az egyigűségben azért hogy magokról, elméjéről, és tudomá- nyokról kevélyen ne ítéllyenek, és az Isten- nek ezen csapását magokra ne vonnyák, Ró. 11. v. 20. 1. Petr. 5. v. 5. A' mértékletességben a- zért: hogy a' mértékletlenséggel a' büszhött nedveségeket magokban ne névellyék, és a' pestilt magokra ne huzzák; Dan. 1. v. 8. Luc. 21. 34. *Meg-óltalmazzatok magokat, hogy va- lamikor meg-ne nehezégyenek a' ti szíveteitek, tob- zódásnak, részegségnek, és e' világi szorgalma- toságnak miatt, és nagy hirtelen rájok jöjjen az a' nap.* Ide tartozik az egészségre való gondvile- les is, 1. Tim. 5. v. 22. 23. mellyről a' követ- kezendő nyolczadik kérdésben fogok állani. (V.) El-távoztassák elméjeknek akar- melly dolgon-is feletteb való futtatását, (*Curiositas* ez a' Deákoknál) félllyel való hasonlatlan járást, és a' csácsogást, mint a' pestifés Hop meste- reit. Mert elméjeknek felettebb való futtatása

Ötegbiti a' pestistül való felelmet. A' félyel való járásban dögös helyekre mennek, holott agyok, füvek és májjok a' dög miatt meg-vész, kiváltképpen ezzakának idején, mikor az aer nem igen tista. A' csácsogás pedig azokat hirtelen ki mondattya, a' mellyeket a' nyughatatlan elme forgat magában, és másokat igen meg háborit. Legyen helye itt az Apostol intéstinek 1. Tim. 5. v. 13. és 2. Theff. 3. v. 11. 12. (VI) Rendes tisteket és hivatalyokat az olvasásban, disputálásban, &c. el-né mulaszták. (VII.) Ig'ekvezzenek a' pestistinek hasznait magokra szabogatni: a' micsodáflak, (1) Az igaz és idvefféget szerző bölcsesség, mely hármazik az ember halandóságának a' jelen való veszedelemnek alkalmatosságával való meg-gondolásából, Pál. 90. 12. *Tanics-meg, az én napjaimnak számára.* &c. és. 34. v. 4. 5. (2) Az Istenben helyheztetett fiui bizodalom, és a' léleknek csendessége, mely hármazik az Isten gond.viseleisirül való elmélkedésből, Pál. 91. v. 7. és. 3. v. 6. 7. (3) Azoknak a' dolgoknak szoros meg-tartása, a' mellyek ez ilyen dögös időben szoktanac esni minden napon. (4) A' léleknek akar-mely veszedelmek ellen való meg-erősítése, 1. Sam. 17. v. 37. 2. Tim. 4. v. 17. 18. (VIII.) Erössen fel-tegyék elméjekben, hogy ha az Isten a' dög haláltúl és egyéb beteglegstül őket meg-óltalmazza, és tudományokban boldogítja, ennek utánna néki füvefebben szolgálnak, és akar-

és a' karmely tisztben, s' hivatalban allitsa-is őket, vagy az Ecclesiában, vagy a' közönseges tanításban, életeket Istennek bentelek a' Jakób példájával, Teremt. 28. v. 20. és Dávidéval, a' mint az ő Soltariból meg-teczik.

NYOLCZADIK KERDES

Vagyon-e valami orvosság a' Pestis ellen?

Felelet. Két rendbeli orvossággal szoktak az emberek élni a' pestises időben, az egyik Lelki és igen hathatós, bátorságos és bizonyos; a' másik rendbeli orvosság testi, és bizonytalan ha használ-e mindenkor vagy nem? A' Lelki orvosságok az embert mind jó eleve óltalmaz-zák, s' mind pedig a' pestisben valót hathatósan orvassollyák. Illyenek minden utak, módok és regulák, mellyek kerent kell élni az igazán meg-tért embernek, a' sent írásnak igazgatása által: a' többi között e' következők való-ban szükségesegek. (I) Meg-kell embernek füvét hinteni a' Jésus Christus vérevel, miképpen a' Sidók Egyiptomba meg-hintették ajtajoknak külsőbeir az húsveti bárányac vérevel, Kijöv. 12. hogy a' verekedő Angyal bé ne mehesse, Jan. 3. 16. Rom. 10. 13. 1. Cor. 1. v. 30. (II) Engedelmeskedni kell a' Jehova hávának, hogy tenki közölünk el-ne vessé a' pusztában el-vesztet versenyes Sidókkal, Szaml. 14. v. 12. Pál. 95. v. 7. 8. (III) Bűneir kinek kinek meg-kell vallani Isten elöt, és azoknak bocsánattya kell kérni a' Dáviddal, Pál. 51. és 32. 2. Sam. 24

v. 17. (IV) Józságot és mértékletességet kell mindennek követni: mert az ilyen állapotban való tobzódásért igen haragszik az Isten, Efa. 22. v. 12. 13. 14. *Midön a seregeknek Ura hívna titeket síráfra, &c. imé öröm és vigasság vala, &c. Bátor ha meg-bocsáttatik néktek ez hamisság.* (V) Meg-kell nyugodni nagy reménységgel az Isté kegyelmes Atayı gödviseelésén a' Dáviddal, Psal. 3. v. 6. 7. *Le-fekszem, el-aluszom, és fel-kelek, mert az Ur óltal-naz engemet, &c.* és csak eg'edül Istenbe ke' remélni: és a' 23. és 25. és 42. és 91. Soltárokat mindéneklni s' mind azokrúl kell elmélkedni.

A' mi a' testi orvasságokat nézi, jól-lehet Medicusok-é az a' tracta, mind-az-által, így ércs azokrúl; hogy azok vagy a' pestist meg-előzők, vagy abban fetrengő embert gyógyítgatók Isten teczésiből. A' meg-előzők két-félék, vagy gyengébbek, vagy erősebbek. A' gyengébbek és bátorságofabbak ilyenek; A' meg-hasított Czitrom nedvességivel kend-meg fogaidat, inyedet, hádat, és el-űzi a' bűdösséget. A' jó terjék-is igen hasznos, midön étel előt hat órával illendő mértékkal véteük be. Ha rósa vízzel, vagy eczettel mosod hádat, orrod, semedet, füledet, kezedet, es orczádat, hasnáls véle. A' meg-törött Koriandiromot, fa-haját és feskfüvet, ha hájadban forgatod, és egyéb jó fagu fűveket is faglas, a' dohot őröd véle. A' rutát ha faglod, vagy ugyan be-is ved

fed ételben, italban, hasnát veded. Ezek a' gyengébb tagokat e' nyavalya ellen erősfetik, a' micsodás tagok, az agyvelő, gyomor, máj, tüdő, szív, és vesék. Illyen némely Scorpió olaj-is, ha azzal tenyeredet, vakfemedet, és mellyedet a' sived aránt minden nap meg-kened. Itt mind-azon-által igen meg-kivántatik illyen időben, hogy ki ki magát ételben, italban, és agyaskodásban, úgy visellye, hogy mértékletes legyen: mely orvossággal birta magát Socrates midön az egész Afiát a' dög halál el-borította vala.

Erősebb praeserváló orvasságok ezek: A' Mithridates Király orvossága, mellyet így ki-fithetz-el: végy hat löt sáraz dió belet, négy löt sáraz figét, fél löt sáraz ruta levelet, egy kis kalan sót. Ezeket aprón metélvén, avagy törvén, tölts rósa vizet, vagy rósa eczetet reá. (Némellyek fél löt fenyű magot-is tesznek hozzá) és midön ez mind jól össze timporálódott, végy be minden reggel ehomra egy egy kis diónit, vagy egy jó öreg mogyorónit benne, azt tartják hogy az nap sem méreg se pestis nem árt. Jók ezek-is: a' sárvasnak sárva, vagy sív-béli csontocskája, aprón törve és italba be-véve. Ismét, a' fenyű mag, üröm, Veronica, Pápa fű, Angelica, örvény gyökér, foghagyma, pimpinella, ördög harapta fű, camphora, Smaragd, &c. Némellyek magok vízzel-tetivel-is élnek minden reggel. Ezekkel pedig mértékletesen

fen kell élni, mert, ha idő elűt, s' mérték nélkül élfz vélek, midőn a' nyavalyában efel, keves orvasság használ. Ha mindazon által tudatlanságbul vagy egyéb okbúl bővön tanálál vélek élni, midőn már a' pestisben vagy, bar kettős mértékkal vegyed azokat az orvasságokat, hogy a' nyavalya annyival is inkább meggyőzetteffek te benned.

A' mely orvasságok magát a' pestist gyógyították, a' többi között ezek: Commendállyak némellyek, hogy a' mirigyos ember menten eret vágasson, vagy purgatiot végyen; de igen semelen rá kel vigyázni micsoda idejű, *temperamentumú*, erejű a' beteg; mert másképpé meg lehet hogy többet árt az ér vágás es purgatio, hogy nem mint használ, ha az ember régi, igen el-elett beteg, és felettebb gyenge *temperamentumú*. Némellyek a' meg-kebitetett arany vagy ezüst-gletet dicsirik igen, melyet így csinálhaczmeg: Törd-meg az arany vagy ezüstgletet fep apron, tedd foros sabbáfu báju edénybe, tölts bort rá, es az edény báját jól-be dugván, had álljon veséteg egy étzaka. Más-nap igen fep gyengen fűrd-le a' levét, es abban, ehómrá igyál. Bátorságosabb így, mint magát a' gletet vennéd bé, mely magánossan igen erős. Probáld-meg est-is, mostan fejt téjben, mely még meleg, bocásd-bé lábaidat, sáraidat, ha még merig vesettél, meg-alusik a' téj, es így vonnya a' mérget. Ha a' mirigy csomója nő, eg' Diachylon

nevű

nevű flastrom, sőt a' sült veres hagyma-is meg lágyittya, érleli, es nyittyak. Tanátsollyak azt is hogy légyen mindenkor a' házban magas helyen fel-fűgeftve egy réz edény, tele vízzel, ha mérges aer vagyon az házban, hozzá vonsa, mely is a' viz binén, a' mint mondgyák, mint valami fir meg-teczik. Azonban némely fagos füvekkel, es egyéb illatozó fersámokkal is nem árt az házat illatofsá tenni. Ezeknek summáját e' következő versekben fel-találad könnyen, többire mind:

*Præservant, ficus, nux, ruta, à peste & acetum,
Fejuno cum sunt gutture sumea simul.*

Aëra suffitu purgnat, quæ Prussia mittit

Succina, iuniperus, cum zedoaris odor.

Et nares oleo, quo scorpius, illine, merfus,

Et pilulas Rusi sapius inde vora.

Si plethora gravat, purgetur sanguis & alvus;

Lata age; concubitus, balnea, vina, fuge.

Alcimum cornu, Santonica, myrrha, corallus,

Cū crocèa antidoto, theriacaq; juvât & c.

Miképpen kellyen pedig az orvasságokkal való élésben lelki okosságot meg-mutatnod, azt meg-mutattam oda fellyebb a' második kérdésbé, az emberi erőtlenségből sármazott felelemről való traftának alkalmatofságával. *El-lenvetés*: Meg-változhatatlan az ember életénec határa, es a' mikor az el-jö ugyan csak meg-kell halni: azért nem fűkfeleg orvassággal az ember-nec élni. *Felelet* a' második kérdésben meg-mond-

L

mond-

mondám hogy ſintén ugy rendelte az orvofságot Isten a' testnec gyógyítására, mint az elédelt annak táplálására, eſközök által akarja azért ez aránt Isten meg-változhatatlan Decretomát végben vinni. (2) Mivel az Isten tikkát nem tudgyuk életünknek vége felől, kell az ő ki-jelentett akarattához életünket ſabnunk, Deut. 29. 29. Ki-jelentett akarattya pedig ez, hogy *ne öly*, az hatodik parancsolatban, meg-ölöd magadat, ha egeſſégedre gondot nem vifele: ez-is ki-jelentet akarattya Istennek, hogy a' testet tápláljuk, csak ſintén a' bujaságra né, Rom. 13. v. 14. (3) Ha ſintén tudunkra volna-is a' mi életünknek végének ideje, még-is köteleztetnek az eſközökkel való éléſre. Sz: Pál. Cselek. 27. tudta Isten jelentéſe által, hogy az hajó törés miat egy-is el-nem véſ közüllök, de még-is nem engedé hogy az hajók ki-ſök. jenec, s' csak őket hadgyák az hajóban. Lásd az III. Kérdésben ezt ide fellyebb. *Elenvetés.* Itt minden orvafságokat elő nem ſámlálál, mert többet ſámlálnak máſok. *Felelet.* Vadnak ugyá az hiſtóriákban elő hozás, nem javallás-képpen máſok-is, de én nem bánám, ha azokat ſoha könyvekben nem irták volna-is. Nevezetefſé pedig vadnak tilalmas orvafságok négy rendbé. liek: Ördögösök, babonáfok, bálványozók, és kegyetlenec. (I) *Ördögös orvafság* vala Romában, midön a' Peſtiſnek idején, Ördögi meſterféſ által a' régen meg-hólt Aefculapiuſt ki-gyó-

gyónac formában a' földből ki-bívták. Livius. Lib. 2. Valerius. Maxim. Lib. 1. C. 8. Plutarchus, in Coriolano. Ugyan Romában hatodik Pápa idejében. 15 22-ben egy Görög Demeter nevű Ördögös ember, (midön egy bikát mellyet ſülében való ſugásával, és egyik ſarvánac meg-haſításával meg-ſelidített vala.) meg-áldozot volna, a' peſtis meg-ſünék. Az-is Ördögi találmány, midön a' peſtiſnek meg-ſünéſéért a meg-hólt és el-temettetett emberek fel-áſatnac, meg-nyakaztatnak, vagy meg-égettetnek. Sennertus. Lib. 4. Cap. 4. P. 7. 29. Ez az orvafság azokhoz ſérkezik-bé csak, a' kik ebben magokat gyakorolják. (II) *Babonás orvafság*ot látunk *Elsőben* a' Sidóknál, kik nagy orvafságna tartják, ha a' peſtiſſel máſokat öldözö Angyaloknak nevét házoknac falára kö-rös környűl fel-írják. Azért nagy Börtűckel amaz idegen ſót: *Diridon* a' Sidó Abece ſerént, köröskörűl fel-jedzik házok oldalára, rendel egy-egy börtűt tévén cleiben, ilyen formán. *Adiridon, Bediridon, Dedirido, Hediridon, &c.* Azt-is hazudgyák, hogy nem jó az út közepin járni peſtiſes időben, mert a' peſtiſſel öldöklő Angyal az út közepin ſókot járni. De ezen babonájok roſſűl fundáltatik a Bálám ellen álló Angyalnac példájában, Szaml: 22. v. 22. Seq. *Máſodſor*, a' Pápiſtáknak-is kereſtyénſégében látunk babonás orvafságot, midön a' peſtis Angyalinak, (kiket Mareſchal-

lufoknak hivnak.) neveket vagy képeket falra írják. Ísmét ha ki ez neveket, Jéhus, Mária, Anna, Áoval modgya, vagy házában fel-írja. Es az *Agnus Deit*, szentelt ereklyéket, szentelt gyertyákat, nyakán hordozza, vagy a gyertyákkal magát tüstöli. *Harmadfor* A' mi-jénk kö-zött-is ide valók a' betegre olvasó ábonyok. (III) *Bálványozó* orvasságok azok, mellyeket Baylius Jéuita az ő Catachésisiben le-irt, a' Római Mifaléval egyűt. (1) A' Barmoc dög-halálán való miszérés. (Instit. Calv. Lib. 4. cap. 18. Syst. Mar. . Loc. 18. és. 75.) (2) Az embereken uralkodó Pestisnek el-távozásáért, Máriát az hét Angyalokkal egyűt, (ezek azok: *Gá-briel, Rafáél, Samuel, Michael, Tzidki-el, Mana-el, Kephari-el*. Minden gondvisele-ést ezekre biznak a' Thalmudisták, (az honnan a' Pá-pisták vették,) és az hétnek napjait e-zekre osztják;) mind imádgák, s' mind az ő nevére eskűsnek. (3) Az orsságoknak és vára-soknak a' tartományokkal edgyűt, külön-külön való pestisűző isteneket adnak; úgy-mint Ispányol Orsságnac Kristófot, Galliának Remigiust, Olasz orsságnac Rochust, Burgondiának Lörinczét, Lúsitaniának Sebestyént, Brabantának Frégidántott. &c. Ki győzné azt elő-sámlálni: melyekről Rivet. in Orthodoxo Cath. s' mind mások eleget ír-nac. Lásd. Loc. com. S;e-gedi. Tab. 1. pag. 4. 5. (IV) Kegyetlen orvasság, a' pestis előtt sértelen és rend kívűlvaló futás, amá-mon-

módás szerint, *cito longè tardè*. De erről a' tanu-ság után való harmadik és hetedik kérdésbé föl-lottunk. Eddig vadnak a' kérdések, következ-nek a' hasznok.

Első Haszna a' Tudománynac Czáfoló, melyben négy rendbeli embereknek balgatag vélekedések verettetik viűsá, a' micsodások az Atheusok avagy Epicureusok, Stoicusok, Hypocriták, és ama babonás emberek.

Az *Atheusokon* (Isten nélkül valókon) vagy Epicureusokon, nem értem itt amá pogány Philosophusokat, hanem a' keresztények kö-zött azokat a' kik Áoval az Istenről, annak gond-visele-séről és munkairól vallást tésnek ugyan, de cselekedetekkel tagadgák. Illyenekről áll a' Dávid Psal. 10. és 14. és 53. A' Sz: Péter-is. 2. Pet. 2. v. 1. Judással edgyűt, Jud. v. 4. írván hatta, hogy az utolsó időben illyen emberek fognac támadni. Ezeknek a' pestis felől való ér-telmek illyen, hogy a' né az Istennek ítéleti vagy csapása, hanem csak vak sérentsétül akar ho-lott-is, és ugyan azon vak sérentsétül vagyon el-mulása-is. De ezeknek hamis vélekedéseket viűsa verik im-ez következő argumeto-mok, (I.) Mert azt a' szent írás Istennek tulaj-donittya, Deut. 28. v. 21. *Hozád ragasztja a' zehova a' Pestist*. Lásd ennek bőseges probá-ját a' második prædicationak, második kérdé-siben. (II) Mert a' pestis betegség, minden beteg-ség pedig az Isten gond-visele-séből boc-sáttatik

az emberekre, Kijöv. 15. v. 26. Es. 23. v. 62, Deut. 28. 35. Job. 5. v. 18. Pfal. 30. v. 10. 11. Efa. 107. v. 17. (III) Mert a' pestis *csapásnak* mondatik a' *sent* irásban, Deut. 28. v. 59. Pfal. 38. 8. és Istennek ítéletinéc, Ezech. 14. v. 13. Pfal. 38. v. 2. seq. azért nem a' vak-*berencsétül* *származik*. (IV) Mert az emberek életinéc kezdete és vége, Job. 10. v. 9. 10. és. 14. 6. Pfal. 139. v. 13. 14. és Pfal. 39. v. 5. 6. annac *folyása*, Pfal. 71. v. 5. 6. sőt még a' történet *berént* való dolgok-is az Istennek igazgatásából *vadnac* és *Decretomátul* függenec, Pfal. 31. v. 16. Matt. 10. v. 28. Kijöv. 21. v. 13. Peldab. 16. v. 33. Mocskos káromkodásokat, ilyen hazugságokkal *sinlik* ezek az *Epicureusok*: A' vak-*berencsétül* függ (ugy mond) a' pestis, (I) Mert azt a' *sent* irás vak *szerecsénec* tulajdonitya, Levit. 26. v. 24. *Vak-merő-képpen járok ellenetek, &c. Felelet.* A' vak-*merőség* ott, nem vak *berencsét* *teszen*, hanem (a' mint a' *Sidó* ige tartja *kéri*.) meg-keményedést, és az Istennek a' *Sidók* ellen való kemény büntetést: mint az Isten ellen való keménységekből a' *Sidóknac* meg-tetzik, v. 23. *Ha vak-merő-képpen ellenem jártok, én-is vak-merő-képpen járok ellenetek.* (II) Mert a' pestis *semmi* külömbfegyget nem *teszen* az *hivék* között és az *hitetlenek* között. *Felelet.* *Elsőben*: Más okai *vadnac* annac, nem a' vak *berencse*, hogy az olly *közönsegefen* uralkodik *gyakorta*. Nyilván való okai ezek

ezek. (I) Mert az Isten a' *választottakban*-is talál vétket, melyet a' pestissel ő *bennek* megbüntessen, atyai *vesztésével*, az ő *idveflegekre*, Pl. 89. v. 32. 33. 1. Cor. 11. v. 30. Sid. 12. v. 6. &c. (2) Mert a' pestissel, mint *hintén* egyéb *csapással* próbállyá Isten az *ővéinéc* hiteket, engedelmeségeket, békefegyes *tűréseket*, *reménységeket*, &c. és azokban akarja magát meg-dicsőíteni e' földön, 1. Pet. 4. v. 12. Rom 5. v. 2. 3. 4. és. 8. v. 17. (3) Mert azzal az *ő* *ítéletivel* az *hitetleneket* *keményebben* rettentí, azért hogy *könnyebben* meg-térhesse, vagy magok *menthetetlenné* legyenek, Pfal. 75. 9. Jerem. 25. 29. 1. Pet. 4. v. 17. Titkos okai azok a' *mellyeket* Isten a' maga *titkaiban* tart, Deut. 29. v. 29. *mellyeket* nem kel *visgálnunk*. *Másodszor*, *Tészen* Isten a' *pestifés* időben-is néha *külobbfegy* az *hivék* és *hitetlenek* között Kijöv. 9. v. 3. &c. Pfal. 91. v. 5. 6. Efa. 37. 36. Ezech. 9. és 14. Jelen. 16. v. 2. 6. Azóban, az *hitetlenekre* *haragját* egészen ki-önti, Pfal. 79. v. 6. a' *választottakat* *gyengédeden* *sujtollja*, Efa. 27. v. 9. Pfal. 103. v. 9. 10. Jerem. 30. v. 11. és az ő *Lelke* által *vigaftallja* (III) Mert a' *pestifnek* *folyása* igen *bizonytalan* és *tevélygő*, azért a' vak *berencsétül* *vagyon*. *Felelet.* Az a' *mi elméink* *nec* *gyengése* *miatt* *vagyon*, hogy az Istennek *ítéletit* meg nem foghattuk és annak *módgyát*, 1. Cor. 2. v. 14. Mert a' *Josephnek* *el-adattatása* által, az *urasság-*

ra való fel-emeltetésiben valyon micsoda szép rendet látunk, Ter. 37. 39. 40? és az Achábnac történet szerént való meg-lővettetéséből, 1. Király. 22? Semmit sem. De az Istennek Decretumában ezek felől igen szép rend volt, a' mint a' dolognak ki-meneteléből látjuk. (IV) Mert a' miképpen hogy a' bőseget szükség a' békefeget hadakozás követi, csak a' vak szerencséből, ig' az aér-nek tisztaságát is a' pestis. *Felelet.* Azok is mind az Istennek decretumából vadnac, Teremt. 8. v. 2. 2. s' másut is.

Következnek a' *Stoicufok*, mely Stoicufokon nem azokat értem a' kik a' régi Stoicufoknak fententiaját meg-ujították a' mi időnkben; (mellyet abban állítottak, hogy az alább való (causák) okok, úgy ösve vadnac kötve, hogy még az Isten is azoknac alájuk vetteflek;) hanem a' kik ezeknek értelmek szerént való Decretumhoz (Fatumhoz) majd hasonlót tanítanac, és óltalmaznac. Mert azt tanítták, hogy a' pestis nem származik a' természet szerént való okokból, (a' mellyeket látánk a' második prædicationac negyedik kérdésiben;) hanem csak egyedül az Istentől, vagy az Angyaloktól veszen eredetett. Ez a' Törököknek értelme, a' mint az Alcorában és a' Busbequius írásában, Epist. 4. láttjuk. Ugyan ezen vélekedésben vadnac ama' (*fanaticus*-ok) eselyős emberek, és Uj keresztyének. Sőt még az igaz Reformatusok között is találkoznac olyanoc, kik kegyes és buzgó embe-

emberek, mind-azon-által az alább való okoknac rendit eléggé nem tudván, és magoknak kelletinél többet kedvezvén, azt mondgyák hogy a' pestisben egy-átallyában való kénserítő dolog (absoluta necessitas,) foglaltatik-bé: Ennek az értelemnec ellenéből ezeket tessük. A' *pestis a' természet szerént való okokból is származik*: (I) Mert úgy irattatik-le, Psal. 91. v. 5. 6. *Et szakai rettegés, &c.* oka pedig annac a' le-irásnac ez, mert az étiakai hideg és a' nappali meleg annac élő segítői, mellyek által a' testet dögöfle tébi: ezek pedig a' levegő és-nélkül nem lehetne. (II) Mert az Angyalok is élnek ezekkel a' természeti eszközökkel, akár jó s' akár gonosz Angyalok legyenec azok, a' dögneccs szerzésében. A' jó Angyalokról példánk vagyon, 1. Chron. 21. v. 16. meg-tetzi rész-szerént abból, hogy az aér-ben állott-meg, és azt meg-zavarta; rész-szerént abból, hogy harmad-napig előbb előbb ment a' pestis, v. 12. az aér-nec meg-vezése szerént. A' gonosz Angyalról is, Psal. 91. v. 3. vesd őszve v. 5. 6. és Ephes. 2. v. 2. és 6. v. 12. (III) Mert Isten ez ilyen ítéletit gyakorta vízi végben ez ilyen természeti okok által, ezt bizonyítja (1) a' Dávidnac és Ezechiasnac példája, Psal. 38. Esa. 38. (2) A' fenyegetődzés, melyben Isten fenyegeti az embereket az égneccs és a' csillagoknac alkalmatlanságival, Levit. 26. v. 16. 26. Deut. 28. v. 23. 24. Ezek pedig mind a' pestist

ízcző cřzkőzök. Lásd a' második prädikáció-
nac negyedik kérdęsit. (3) Még az egymás el-
len tétetett dolgok-is azt mutogatják, mert
közli az İstę jó téteményit velünk egyéb cřzkő-
zök által-is, Levit. 26. v. 4. Deut. 28. v. 3. az
egęssęget, bőssęget, bękęssęget, Csel. 14. v. 17
Es. 17. v. 26. 27. 28. Hof. 2. v. 21. 22. Azért
az ő itéletit-is gyakorollja azok által. (IV)
Mert némely pęstis orvosoltatik természet-
řent való orvoslagokkal, mint az Ezechiasę,
Esa. 38. 21. Azert némely pęstis sřarmazik a'
termęstęřerent való okokból-is.

Ezek ellen való ellen vetési a' Stoicuskonak
ilylenec. (I) Isten keze a' pestis, Kijöv. 9. v.
3. Isten fjablyája, 1. Chron. 21. v. 16. és Isté
nyila, Pfal. 38. v. 3. azért egyenestén magától
vagyon Istentől, nem affle elő fámíált okok-
ból. *Felelet.* Istentől vagyón mint felső oktúl,
a' termésjeti dolgoktól, mint Istennek alája ren-
deltetetti okoktól. (II) Az Angyalok szolgál-
nac Istennek a' pestisben, azért nem ezek a' ter-
mésjeti dolgok, ugymint az aër, a' csillagok,
napban holdban való fogyatkozások, &c.
Felelet. Az Angyaloc ez ilyen efközök által so-
kat visí; nec végben, a' mint a' másodic argu-
mentumban meg-látok, és a' második prædi-
caciónac harmadik kérdésiben. (III) A' pestis
az Istennek változhatatlan tanácsától függ,
meddig és holott uralkogtyék; azért nem az il-
lyen termésjeti okoktól. *Felelet.* Hiszem ezek
a' ter

a' terméseti dolgok-is az Istentől fűgnee, és így egymással nem ellenkeznee. Sőt a' történetbűl élett dolgok-is a' Jehovátúl igazgattatnac, úgy-mint a' fejszénec nyelébűl való ki-esefé által lőtt ember öles, Kijöv. 21. v. 13. Achábnac meg-lővettetéfe, 1. Reg. 22. a' fors vetés, Peld. 16. v. 33. &c. (IV) Ha a' pejtis az illyen terméseti oktűl volna, úgy-mint a' csillagoktűl, aër-nec meg veszészűl, és a' bennűnc való nedvessegeknek meg-bűszhódészűl, tehát mind pejtisefek lennének azok a' kik ugyan azon egy városban lakván, azon aért bé-fűvjak: Ugy láttuk pedig hogy nem mind pejtisefek azon egy városnac lakoi. *Felelet.* Hogy az a' megveszet aër mindeneket meg-nem bűszhet, vagyó elsőben az Istentűl, a' ki a' dőgleletességet egyiktűl inkább meg-tartóztattya mint a' másiktűl, Pál 9. v. 1-6. Marc. 16. v. 18. Csel. 28. v. 4. 5. másodszor, az embereknek temperamentomoktűl, mert edgyik ember a' másíknál erősebb termésetű, a' mint csak a' csőmöllessben-is az eűnkben vesűk: mert némellyek meg-sem irtóznac attűl, a' melytűl mások halálra csőmöllelenc: vagyon ísmét az aër-nec nem mindenkor egy-aránt való bűdösségűl-is.

Következőnek az *Hypocriták*, ezek pedig a keresztények között azok, a' kik az Istennek csak közönséges gondviseletét hiszik, a' kiváltságos módon való gondviseletét pedig viszik (ad fecun-

das caufas) az alább való okokra, mint a' dolgoknak ki-menetelit-is ama' régi Peripateticus Philosophusokkal: és a' mint azoknac ereje et, vagy erőtlenségeket láttják, ahozképest alkalmaztatták reménységeket és felelmeket-is. Illyenec azok kik a' pestifnecc idején nem annyira az Istenhez folyamodnac, mint az alább való és másod rendben helyezettett okokhoz ragaszkodnac. De hogy ennécc a' balgatagságnac meg-czáfolásában igen mefzlére ne terjedgyünk, csak fíntén a' hűt iráson meg-mozdulhatatlanúl fel-állítottott két dolgot(hypothesist) tarcsunk-meg. Az első az, hogy semmi nem esik mi rajtunk, akár nagy s' akár kicsiny légye az, az Istennek akarattya nélkül, mellyel mindeket igen bölcsen igazgat, Esa. 45. v. 7. Jerem. Sir. 3. v. 37. 38. Matt. 10. v. 29. 30. 31. A' második ez, hogy a' másod-rendben lévő okok, ugy alája rendeltettek az Istennek, hogy semmit az ő akarattya, s' hathatós parancsolattya kívül végben nem viűne, hanem csak a' mi ő néki teczik, Hos. 2. v. 21. 22. Cselek. 17. v. 27. 28. Az Hypocriták a' miképpen hogy magok testiek, 1. Cor. 2. v. 14. ugy az ő sententiajoknak meg-állítására-is csak a' testül, és meg-vefett okoskodástul kérdenec tanácsot. En ezeknek argumentumi közzül csak kettőt hozok elő, mellyeknek kútfeje, az Istennek gond-viselefe felől való tudatlanság, az hihetetlenseg, és az ő általmazásárul való kételkedés. *Első ok ez: A' kívál-*

kívál- éppen való gondviseles (ugymond) az alább való okokra tartozik, mert a' mi-képpen hogy azok mi-hozzánk közelebb vadnac, ugy a' mi érzékenységeinket-is el-foglallyak, és igen hathatossan munkálkodnac mi bennűnc. *Felelet.* Közelebb vagyon az Isten mi hozzánc azoknál, mert ő benne vagyunk, élünk és mozgunk, Csel. 17. v. 27. 28. és ő az eget s' a földet bé-tölti, Jerem. 23. v. 23. 24. A' mely hathatóságok vagyon pedig, azt az Istenül veszik, ki azoknál erősebb és hathatósabb. *A' második ez:* Mert az ellen a' pestis ellen, mely har-mazik egyenesen az aer-nec dögletelességibül, igen hasznos orvosságok találatnac ezek között. *Felelet.* Isten téfi azokat hasznosokká, mivel az Isten magát mondgya a' mi gyógyító Doctorkunknac, Kijöv. 15. v. 26. *En Iehova lések a te orvosod.*

Immár leg utólyára következnec a' Babonás emberek, kik a' pestifnecc mind indító okairól, s' mind munkáirul igen babonásan vélekednec. Ezek a' babonás emberek két-félék: *Első rendbeliek azok,* a' kik a' Pestifnecc és egyéb-fele közönséges nyavalyáknac-is okául, az igaz Evangéliom ferént való Reformációt állittják: Ez a' káromkodás igen régi, mellyel a' bálvány imádók. 1. Kir. 18. v. 17. Jerem. 44: v. 17. 18. az Istennek igaz tisztelőit, és a' Pogányok-is a' keresztýéneket terheltek. Bizonyosság erre Cyprianus. Lib. contra Demetrianum.

num. Eusebius sok helyen az ő írásában. Auguston Doctor. Lib. 3. de civit Dei. cap. 17. Paulus Orosius, praefatione in historiam suam contra Paganos. A' mi időnkben meg-ujjították ellenünk ezt a' káromkodást a' Pápisták, és az-után amà vißfá fegezett új keresztényenc. Káromkodásokat ilyen-képpen csinlik.

(I) Mert a' Reformatufoknac tudománya hamis, mely az Evangéliumi tistáságnac sine alat bé-csußott. *Felelet.* (1) Meg-kell bizonyítani, nem csak mondani; azt pedig mind eddig-is à ki mozgatta, oly követ emelgetett melyben meg-fakadott, Zach. 12. v. 3. (2) A' Reformatio előtt-is elég sok rendbéli pusztító pestisfekrül emlékezenc az históriák: mellyeknek okai nem volt à Reformatio.

(II) Mert a' Reformationac idejétől fogva mind a' pestis. s' mind egyéb nyavalyák sokkal bővebben uralkodnac mint annac előtt. *Felelet.* Nem a' Reformatio volt annac oka, hanem (1) azok, kik magokat annac à tista tudománynac ellenében tették. Olvasd-meg erre (a' tőbi között) Jelenésről irt könyvenc, 6. 9. 11. 12. 15. részeit; meg-látod miért jűttek à csapások az emberekre. (2) A' Reformatufok között azok, kik a' tista Evangélium szerint nem éltenec, és magokat tükörül nem tették az hitben és a' bent életben másoknak. Lásd egynéhány gyűlekezeteknek Angyali ellen való panaszát az Isten Fiának, Jelen. 2. és 3. részeiben,

ben, kik az Evangéliumi tista tudomány szerint magokat nem viselték. A' *második rendben lévő Babonások* azok, a' kik azt állitták, hogy valaki a' pestisbé meg-hal mind el-kárhozik. Ez az hamis értelé à régi fi. Atyák idejébe még csak emlékezetbe se volt, hané csak nem régé kezdék állítani Lengyel országban à Socinianusok: mely ferges assertiojok, a' magok vétkes fundamentomával (hypothesissivel) igen meg-eggyez: mert azt mondgyák, hogy valakik erőszakos halállal mulnac ki e' világból, mind azok el-kárhoznac. Ezekhez czimborául adák magokat némely Lengyel országi Pápisták, (mert minden Pápistákra én ezt a' tudománt nem fogom.) és a' Socinianusok ebbéli vétkes sententiajokban meg-eggyezenc, ilyen okra nézve: mert mivel a' pestis erőszakos halál, gyakran ki-rekefti az embert a' poenentiaátul, bűnnec meg-vallásátul, Urvacsorájával való éléstül, és az utolsó kenettül: mellyekre fűkfege vagyon ember-nec, hogy azok által vagy az égben vagy à Purgatoriumban mehesen. Ennec a' meg-veftett új tudománynac ilyen argumentumokat tétek eleiben. (I.) Nem kárhoznac azok mind-el-át kik pestisben halnac-meg: mert annac erdemlő oka-is, (tudni-illik a' bűnc.) nem olyanoc, mellyek egy-áttallyban meg-bocsáthatatlanoc volnának, ha az Isten irgalmassága hozzájuk járúlna-is. Illyen bűnc hozatnac elő, Levit. 26. v. 25. 26. Deut. 28. v. 21. 22. &c. Jerem. 29. E-

29. Ezech. 14. (II) Mert a' pestissel való fenyegetéshez hozzá kötöttett az Isten kegyelmel séginek ígéreti, ha meg-tér az ember, akár a' pestisnek idején legyen az igaz meg-térés, s'akar annak előtte, Levit. 26. v. 25. 40. 41. Deut. 30. v. 1. 2. 3. Jerem. 18. v. 7. 8. 9. (III.) Mert az Atyai fujtolás az Isten fiainac nem kárhozatos. Sid 12. v. 5. 6. 7. ilyen pedig a' pestis. Pál. 38. 2. és 6. v. 2. vesd Őve. Jerem. 10. v. 24. és 30. v. 11. (IV) Mert a' pestis által működgya Isten a' választottakban az igaz meg-térést, az háládatosságot, az Istennek segítségül való hívását, mint a' Dávidnac példájában, Pf. 38. és Ezechiáséban meg-teczik, Esa. 38. (V) Mert azok a' büntetések sem egy-átallában kárhoztattyák-el az embert, melyeket Őve köt a' bent írás a' pestissel, a' micsodásfok, a' fegyver, az éhség, a' fenevadak által való el-sággatatás, Ezech. 14. 21. oka a' következőtnek vétetik (à pari) az egyenlő és egyben kötött dolgoktól. (VI.) Mert a' pestis a' választott bűntekre (a' többi között) azért bocsáttatik, hogy azok e' vilaggal el-ne vessenek, 1. Cor. 11. v. 32. mely textus próbálható képpen szól a' pestistől, mivel hogy azt mondgya a' Sz. Pál, sokan betegek, és sokan el-is aluttanac, v. 30.

A' Socinianusoknak erősségi ezek. (1) A' Sz. írás a' pestist hitetlenec büntetésének mondgya, Pál. 91. v. 8 azért a' kik abban meg-hálnac el-kárhoznac. *Felelet.* Az Istennek fiaira nevez

Atyai

Átyai látogatás az, mert láttyuk, hogyugyan azon Soltárnac 5. 6. verseiben ki vétetne az hitetlenec közéül az hivek. (II) Ugy láttyuk, hogy a' pestis eleitől fogva csak az Isten telene ken forgott, mint Sjami. 16. v. 46. és másutis. *Felelet.* Az Isten felőkön-is forgott a' pestis 2. Sam. 24. mert a' Dávid a' pestisben lévőiket, v. 17. *bármynak* nevezi; így, 1. Cor. 11. v. 30. próbálható képpen pestisben holtak-meg nagy hertelen. Dávid példáját lásd, Pál. 38. és Ezechialet. Esa. 38

Második haszna a' Tanuságnac feddi mind azokat, kik a' pestist érdemlő vétkektől né irtóznac, és még a' csapás alatt sem térne meg, Esa. 1. v. 5. Jerem. 5. v. 3. Micsodás bűnőc érdemlik a' pestist, lásd-meg a' Tanuságnac első okából ide fellyebb, és azok berént tennen magagadat minden kedvezés nélkülül vizsgál-meg, Levit. 26. v. 23. 24. *Harmadik haszna* oktatás, mely a' vétkekből való ki-tisztulásra nógató intéssel Őve kötöttett. Ez a' tanítás és intés három felé, *Községes, kíválképpen való*, és leg *kíválképpen való*: melyekről rendel kell sólnunk.

I. *A' községes* tartozik minden rendbéli-ekre semély berént. Ez pedig hármastanítást, és intést foglal-bé magában: mert tanít a' meg-térésre, *Halandóságunknak meg-gondolására*, és e' világnak el-mulandóságának szemlélésére.

Az első a' pœnitentia tartásról vagy meg-té-ésről való, melyben arra tanítatunk, és inte-
tünk,

N

tünk,

tűnk, hogy mivel a' pestis Istennek keze, nyila, és ítéleti, abból szabadulást egyéb ként ne várjunk, hanem csak igaz poenitentia tartásunk által: mert akar-mely nyavalyából való meggyógyulásunkra-is az igen meg-kívántatik, Efa. 1. v. 16. &c. Jerem. 18. v. 7. 8. Luc. 13. v. 3. 5. Minec-okáért abban ilyen dolgot kell elkövetnünk. (1) Esmérjük és vallyuk-meg minden gonoszságinkat, mellyekkel az Istennek frigy kötésit által hágtuk, Levit. 26. v. 25. Psal. 38. v. 3. 4. (2) Hadgyuk helyén, és hirdeffük az Istennek ebbéli rajtunk való igaz ítéletit, Pf. 57. v. 6. és 106. v. 6. &c. Dan. 9. v. 5. seq. (3) Alázatossan engesztelleyük a' Jehovának meg haragudott orcáját, Psal. 6. v. 2. Efa 28. v. 9. (4) Járuljunk fiui és leányi bizodalommal a' miközben járónk által a' kegyelemnek székihez, Dan. 9. v. 17. Joh. 16. v. 23. 24. (5) Nem csak fel-tegyük magunkban, és ne csak beszéllyük, hanem ugyan cselekedetünkkel-is meg-bizonyicsuk az új engedelmesseget, Psal. 57. v. 15. Csel. 11. v. 23. És. 26. v. 20. (6) A' Sz. Léleknek segítő erejét süntelen való könyörgésünkkel süntelen kerjük, Psal. 51. v. 13. 14. és 143. v. 10. Így léfén, hogy az Isten minket meg-éltvén, ezt a' csapást roluk hamar időn el-fordittya; Psal. 90. v. 10. seq. Deut. 30. v. 1. 2. 3.

A' második tanítás és intés vagyon a' mi halandóságunknac és romlóságunknac meg-gő-dolá-

dolásárul: melyre minket az ő alattomban való dőgleletességgel a' pestis vezet, Psal. 39. v. 5. 7. és 90. v. 3. 4. A' mely tanításunkban ilyen dolgokról elmélkedgyünk. (1) Hogy a' pestis néha nem keveset, hanem sok ezereket és majd egész nemzetségeket-is el-pusztit, 2. Sam. 24. v. 15. Psal. 91. v. 7. (2) Hogy nem csak az erőtlenekeket, hanem még az erőfleteket-is el-hordgya, Psal. 76. v. 6. Efa. 37. v. 36. (3) Hogy ezt sokszor, nem lassan és egymás után cselekefi, hanem nagy hertelenséggel, 2. Sam. 24. v. 15. Efa. 37. v. 36. Micsoda táhár az ember, a' ki a' dőg-halálnac taplójat mindenkor kebelében hordozza? a' ki annac sebes nyilainac minden órában ellenében vetteti? Psal. 90. v. 5. és, 103. v. 34. 15. 16. és 144. v. 3. 4.

Az harmadik tanítás és intés vagyon e' világ hasonaltanságának meg-femlélésiről: melyben ezt kell meg-fontolnuk, hogy a' pestis el-len a' kéncs, gazdagság, bőcsület, és világnac akar mely mulandó gyönyörűsege-is, semmit nem hasonál. (1) Mert attúl se meg-nem tarthat, sem életünknek határát tovább nem vetheti, Psal. 30. v. 7. és 40. v. 7. 8. 9. (2) Mert minket halálunk után a' gazdagság, &c. nem követ, hanem inkább mezitelenül bocsát a' földben többire, Job. 1. v. 21. 1. Tim. 6. v. 7. (3) Mert a' kéncs, &c. gyakorta elméretlen, és halhatatlan emberekre, sőt néha ellen-segekre-is sokott maradni, Psal. 39. v. 7. En-

nec okáért, nem kell biznunk e' világi dolgokban, mert azok mint az árnyék el mulnak, Efsa. 62. v. 11. 1. Cor. 7. v. 31. hanem azokra kell vagyakoznunk, à mellyektől sem a' peftis, sem egyébbb minket meg-nem fo' that. Matt. 6. v. 19. 20. 21. 33.

A' kiválkeppen való tanítás az, a' melyben az egészege és betegsege nézve külön-külön teie rendekre sabogattatik az intes, és ki ki à maga tistire nógattatik: vagy on azért ez intés az egészegefelekhez, à peftisben lévőkhöz, és à peftisből fel-gyógyultakhoz.

Az egészegefelek így viselleyék a' peftisnec idején magokat. (I) Nem a' magok méltóságának, hanem az Isten irgalmasságának tulajdonicsák a' Christus érdemiért egészegeket, Pfsal. 103. v. 1-5. (II) Igyekedjék azt meg-tartani à meg-térésnec és à beretetnec munkái által, Pfsal. 34. 13. 14. 1. Tim. 4. v. 8. (III) Meg-tartóztassák magokat a' testi bátorságtól, és az Isten ítéletinec meg-utálásától, Amos. 6. v. 10. Luc. 13. v. 3. 5. (IV) Magokban ne bizakodgyanac, és a' dőgleletesseget erővel magokra ne vonnyák, s' életeket vesedelemben ne ejcsék, Matt. 4. v. 7. (V) Ha őők erőflek az hitben, az erőtlenekeket és felemleket ne neveflek, és meg ne utállják, Rom. 14. v. 1. 3. (VI) A' peftist meg-előző lelki és testi orvosságokkal éllyenec magoknak meg-erősítésire. Pfsal. 91. v. 1. seq. Rom. 13. v. 14. de ugy, à mint a' tanúság után

zán való második és nyolczadik kérdésekben e-leikben adám. (VII) Balúl ne itéllyenec azok felől, à kik a' peftisben vadnac, Pfsal. 41. v. 2. Luc. 13. v. 3. 5. sőt azokon fivesen bánakozzanac. Rom. 12. v. 15. 1. Cor. 12. v. 26. azoknac életekért és meg-gyógyulásokért könyörögjenec. Pfsal. 35. v. 13. Jakab. 5. v. 14. 15. Segicsék azokat tanácsokkal, munkáikkal, és ha begenyek a' betegek, alamisnájokkal is. Pfsal. 41. v. 2. 3. Efsa. 58. v. 7. Dan. 4. v. 27. meg-is latogassák őket, mert a' beretet azt kívánnya. Pfsal. 25. v. 13. 14. Matt. 25. v. 35. 36. (VIII) A' meg-holtaknac siratásában az Isten ítéletin és akarattyán meg-nyugodgyanac. Levit. 10. v. 3. Ezech. 24. v. 16. 17. 18. és az ő bődlog fel-támadások felől való jó reménsegeket meg mutassák másoknak is. 2. Sam. 12. v. 23. 1. Thessal. 4. v. 13. Annac felette azoknac a' kik bődlogul multak-ki e' világból, lemlekezeteket fenn forgassák, és azoknac maradékiyal tehettségek berént jól tegyenec. Pfsal. 112. v. 2. 6. Sid. 13. v. 7.

A' peftisben lévő betegeknek tistei im ezek. (I) Bizonyossan meg-nyugodgyanac rajta, hogy à peftis ő reájok nem vak berencséből, hanem az Istennec igaz ítéletiből származott. Pfsal. 75. v. 7. 8. 9. Amos. 3. v. 6. és fiuileányi engedel-mességgel magokat ő nékie akar az életre, s' akar az halálra, alája bocsássák. Csel. 21. v. 13. Phil. 1. v. 21. 22. Ne zugolodgyanac az Isten ellen.

ellen. Siral. 3. v. 37. 38. 39. (II) Tilalmas es-
közökhöz ne folyamodgyanac. 2. Kir. 1. v. 2.
3. az Acházal; sem a' bábados esközökben
reménységeket ne helyheztessek az Asával. 2.
Chron. 16. v. 12. hanem mennyenec amè men-
nyei orvoshoz az Ur Jésus Christushoz. Kijöv.
15. v. 26. Matr. 9. v. 12. bűnöknek alázatos meg-
vállásával, és azoknac bocsánattyánac kérési-
vel. Pfal. 32. v. 5. és 38. v. 2. 3. a' kegyelem
felől való bizonyos bizodalommal. Joh. 16. v.
23. 24. uj engedelmségre való vágyódások-
kal. Joh. 9. 31. és az ő kezéből várják a' leki és
testi orvasságot idvességekre. Pfal. 103. v. 3. 4.
5. (III) Hivassák a' Lelki Pástorokat, hogy
azoktúl meg-erősittenec. Jacob. 5. v. 14. (VI)
Testamentum tétellel, vagy egyéb szép okta-
tással házokat és házok népit jó rendben had-
gyák. Efa. 38. v. 1. Galat. 4. v. 1. 2. (V) Ked-
vezzenec (à menyire lehet) az egészségeknec,
és az ő szeretetekkel visbá ne éllyenec; ne is
neheztelleyék, ha bintén annyira nem conversá-
lódna-is vélek betegsegeknek idején, mint egé-
seges körökban. Levit. 13. v. 45. 46. Száml.
12. v. 14. Pfal. 102. v. 5. (VI) El-ne csüged-
gyenec a' pestifnecc kemény, és sokáig tartó vól-
ta alatt. Job. 13. v. 15. Pfal. 41. v. 9. és 42. v.
6. hanem halgassanac. Pfal. 65. v. 2. és 39. v.
10. mert az Ur el-jővén el-jő és nem kéklik,
Sid. 10. v. 36. 37. &c.

A' kik a' pestisbül fel-gyógyultanak, azok ő
követ

következendő tistekre figyelmezenec. (I) Az
ő meg-gyógyulásokért az Istent örömmel áld-
gyák. Pfal. 107. v. 17. 19. 21. 22. Efa. 38. v.
9. seq. (II) Ha mit az Istennec betegsegekbe
fogadnac, azt meg-adgyák. Pfal. 65. v. 2. és.
71. v. 20. (III) A' mi életekben hátra vagyó,
azt úgy rendellyéc, hogy sem az elébbeni vét-
kekre visbá ne térjenec, Joh. 5. v. 14. sem a'
kegyességben való épületben valamit el-ne ha-
gyanac. Jelen. 22. v. 11. (IV) Azokban a'
mellyeket szenvedtenec, másoknak örömmel
sorgállyanac, a' Christus példája szerént. Sid.
2. v. 18. (V) Következendő halálokról soha
el-ne felekezzenec. Pfal. 39. v. 5. 6. és 9. v. 12.

A' Leg kiválképpen való tanítálnac és intéf-
nec módgya az, a' melyben minden emberi
társaságba lévő emberek a' magok tistéhez illé-
dő dolgokra tanittatnac. A' társaságok pedig
ezek: Ecclesiái, Politiai, és Háznép-beli
társaság.

Az Ecclesiái rendben, a' Lelki Pástorok-
nac tistek (akar mikor-is, de kiválképpen a'
pestifés időben.) két-félék, az egyik közön-
leges, a' másik kiválképpen való. Közönséges
tisteci ezek. (I) Prædikállásokban mutogatásák
meg a' pestifnecc okait, mellyek (a' többi kö-
zött érdemlők) a' bűnök, és az Istennec eze-
kért való haragja. Ezech. 3. v. 2. &c. Efa. 58.
v. 1. 2. (II) Rakogatásák eleiben a' népnecc, a'
pestisbül való ki menekedélre rendeltetett es-
közö.

ekközöket, a' mellyek a' meg-téres, az hit, és az új engedelmeleg. Efa. 1. Jerem. 2. Ezech. 3. (III) Incsek és őstönöztek a' népet ezeknek a' jószágos cselekedeteknek, nevezetesen pedig a' szeretetnek a' segényekhez, betegekhez, és jövevényekhez való meg-mutatására. Efa. 58. v. 6. 7. 8. (IV) A' néppel egygűt könyörögjenek, hogy az Isten legyen kegyelmes és az ő Ecclesiájához engesztelődgyék-meg. Kijöv. 32. 33. Efa. 63. v. 64. Dan. 9. Joel. 2. v. 17. (V) Az Ecclesiái fenyítéket a' menyire lehet fel-állítsák, a' gonosnac meg-tilalmazására, és a' botránkozásoknac el-hárítására. *Kiválképpen való* és csak magokra nézendő tisztei a' Lelki Pástoroknak illyenec. (I) A' népnek (mely még a' pestistől meg-maradott) meg-tartásáért Isten előt magok házánál efedezzenec. Dan. 6. v. 11. (2) A' betegeket látogassák, azokat vigasztalják, a' gyengéket tisztekhez illendő képpen emelgessék. Csel. 20. v. 31. seq. (3) Azokban a' jószágos cselekedetekben tükörök legyenec az Ecclesiának, a' mellyekre azt tanításokban őtönözik. 1. Pet. 5. v. 2. 3.

A' *Politiai rendben*, mivel a' Magistratus az Isten Törvényinek külső örözjűl rendeltet, tartozik mind azokat végbē vinni, valamellyek az egész várasnac javára tartóznac. Nevezetesen pedig ezekre figyelmezni sűkséges. (I) Mindeneknek elötte, könyörögjön a' Jehovanac, hogy a' népről haragját fordicsa-el. Száml.

21. v. 7. 2. Sam. 24. v. 17. 2. Chron. 30. v. 18. 19. 20. (II) A' Lelki Pástorokat nógassa a' népért való könyörgésre, és a' böjtnec hirdetésére. Száml. 16. v. 46. 47. 48. (III) A' vétkeket büntesse és a' botránkozásokat irtogassa, mellyek az Isten haragját a' nép ellen fel gerjesztették. Pál. 101. v. 7. 8. Rom. 13. 4. (IV) A' dögös aér-nec taplóját óltogassa, a' váraft tistán tartván. (V) Orvos Doctorokat szerezz, és gondviselőket, kik a' betegek, nevezetesen pedig a' segényekre és jövevényekre gondolt visellyenec, és azokat gyógyicsák. Efa. 49. v. 23. (V) Közösleges helyet rendellyen mind a' pestises embereknek gyógyítására s' mind az holtaknac temetésekre. Nehem. 2. v. 3. (VII) A' Pestises embereket-is meg-halgassa a' törvénykezésekben. Pál. 82 v. 3.

Az *háznépbeli társaságnak* rendiben, az Anyáknac, Anyáknac Tutoroknak, gazdáknac, gazdaszonyoknak a' pestises idő-bē tisztei ezek. (I) Gyermekeket és egész cselédgyeket mind savokkal, s' mind magok jó viselésével hajtsák az Urnac felemlire, és az ő Törvényinec megtartására. Teremt. 18. v. 19. Deut. 6. v. 7. 8. (II) A' töbzódástúl, réslegeskedéstül és bujaságtúl, azokat el-tilcsák. Deut. 21. v. 18. 19. (III) Azoknak egészfelegre gondot visellyenec. 1. Tim. 5. v. 8. (IV) A' Kik közzűlök meg-betegednec, házokból ki-ne űzzék, és a' minélkül sűkölködnec, azokban fel-segéllyék. Deut.

5. 20. 21. Jerem. 34. v. 16. &c. Az halgatókról, közrendekről, és háznépről (milégyé azoknac tistek, Tanítójokhoz, Magyistratúsához, Atyokhoz, Anyokhoz, gazdájokhoz, &c.) itt én külön nem írok: mert azokból a mellyeket ide fellyebb a' felső rendekről irtam, kötelesség szerént való tisteket (*vi relationis*) eűekben vehetik ezek.

Negyedik és utolsó haszna a Tanuságnac *Vigasztalás*, mellyel az Istenes lélek magát a' pestisínece idején támogatgya, és hitit erőlgeti.

Kérdés. Hány dolgok ellen támogatgya magát ember a' vigasztalással a' pestises időben? *Felelet.* Négy dolgok ellen, azok között *első a' Pestistől való félelem; második maga a' pestis, vagy a' betegség; harmadik a' Kétfertetek, mellyekben a' pestises ember sokszor fokott jutni: negyedik, a' pestist követő halál.* Ezeket rendel czirkálljuk-meg.

Első a' pestistől való félelem, a' mely két felele (1) Közönséges mellyel mindnyájan félne az emberek, lévén bennec a' romlottság és emberi gyalóság. De ezt el-űzi az Istennec Atyai kegyelmes gondviseleűsíről való gondolkodás. Pf. 91. v. 5. 6. 7. mert arra tainitya a' bent írás a' benteket, hogy őket Isten őltalmazza, mivel mind hatalma vagy on reá s' mind pedig megígérte. Ide kell hozni e' következendő locúfokat. Pfal. 23. és 107. és 139. Efa. 42. v. 27. (vagy 43. v. 2.) Matt. 6. v. 25. seq. és 10. v. 28. &c.

28. &c. Cselek. 17. v. 27. 1. Pet. 5. v. 6. 7. (II) *Kiválképpen* való félelem, mellytől nevezetessen azok foglaltatnac-el, a' kik a' pestises ember körül forgolódnac, ugymint; a' Lelki Pástorok, a' betegekre gondot viselőők, az orvos Doctorok, a' Borbélyok, és a' betegnec eűsű háznépe. Ezek, illyen vigasztalással támogatgya magokat. Pfal. 91. v. 11. *Az ő Angyalinak parancsol te felölled, hogy minden te utaidban tégedet őltalmazzanak.* Pfal. 41. v. 2. 3. *Boldog a' ki a' nyomorultira vigyáz: mert a' nyomorúságnac idején meg-sabadtitya őtet a' Jehova: a' Jehova őltalmazza őtet, és életben megtartya őtet.* Jan. 11. v. 9. *Nemde nem tizenkét órái vadnak-e a' napnak? Ha ki nappal jár, meg-nem botlik: mert e' vilagnac világoűsűgát nézi.* Hogy ha pedig valakinec elméje azon csűggedeűzne, hogy jóllehet ezek az ígéretek így vadnac, mind azon-által az hivek, és a' kik a' pestises emberrekhez látnac-is, sokszor pestisben esnec: ez illyen gondolgya-meg: (1) Hogy a' testi jóknac ígéreria' keresit vifeleűsűnece, és Atyai látogatáfnac conditioját magával sokta hordozni, Marc. 10. v. 30. *Száz annyit véűsen ez időben, háza-kat, atyafiakat, &c háboruságokkal egybe-űc.* (2) Hogy a' bölcs Istennec ugy teczik, hogy sok okokra néűze azokra-is reájok bocsáűsa a' pestist; s' neűzetesűű a' bennec való bűűnért. (3) Hogy ha abban meg-halnac-is az hivek, az ő-űűk életre által mennek. 2. Kir. 22. v. 20. Efa.

57. v. 5. 6. (vagy néhol. 1. 2.) Luc. 16. v. 22. és. 23. v. 43.

Második a' melly ellé kell magát pestises időben az embereknek erősíteni, maga a' *Pestis*, vagy *betegség*: mely a' pestises ember lelkét négy dologgal gyötri, ugymint: a' nagy forrósággal, a' kemény fájdalommal, a' dögleletességgel, mely az ember testének rothatságából származik, és barátiul való meg-fosztással. Mind ezek ellen Isten vigasztalást adott. *A' nagy forróság ellen* azt, mivel a' pestis Isten nyila, keze, és Atyai látogatása. Pál. 38. 2. 3. 2. Sam. 7. v. 14. 25. 1. Cor. 11. v. 29. 30. Sid. 12. v. 5. 6. 7. békével kell szenvedni. *A' fájdalom ellen* ezt: hogy e' világi nyomorúságok nem egyben hasonlítandók a' dicsőséggel, mely minékünk meg-jelenik. Rom. 8. 17. 18. Lásd. 2. Corint. 4. v. 17. 18. *A' dögleletesség ellen* ezt, hogy ha a' mi külső emberünk romol-is, mindazon-által naponként épül a' belső ember. 2. Corint. 4. v. 16. és ostan végtére a' mi alázatos testünk hasonló lesz a' Christusnac dicsőséges testéhez. Phil. 3. v. 21. *Embernek barátiul való meg-fosztása ellen* ezt: hogy e' közönseges sors a' szentekkel. Pál. 25. v. 16. és. 38. 12. Sőt a' Christus-is így volt. Pál. 22. 12. és 69. v. 9. De a' Jehova minket el-nem hagy. Josue. 1. v. 5. Pál. 27. v. 10.

Harmadik dolog mely ellen a' kegyes léleknek magát kell gyámolgatni, a' *pestishez körtett*

tett kéfertetek: mellyekkel vagy a' Sátán, vagy a' mi lelkünk csméreti minket oltromol. Ezek a' kéfertetek kiválképpen négy rendbeliek. *Az első*, rendbeli származik a' bűnöknek foka-ságának meg-gondolásától. Itt pedig a' Dávidot kell követnünk, a' ki bűneit meg-vallá nagy alázatosan, és azokról az Istent meg-követte. 2. Sam. 24. v. 17. 1. Chron. 21. v. 13. 17. Pál. 6. v. 32. 38. Mert ha bűneinket meg-valljuk, hű az Isten, és a' Christfert azokat meg-bocsátta. 1. Jan. 1. v. 7. 9. Rom. 3. v. 24. *A' második* rendbeli kéfertet vagyon attúl, midőn ember úgy vélekedik a' pestises emberek felől, mint ha Isten azokat mint valami istentelencet mind meg-vetette volna. Pál. 41. v. 8. Ezech. 9. v. 4. 5. 6. De ez ellen tarcsuk-meg hogy a' pestis nem mindenkor az hitetlenec büntetése, hanem az hivekben Istennek Atyai látogatása-is. Pál. 38. v. 2. Jerem. 10. v. 23. Azt láttyuk hogy Dávidonis volt pestis. Pál. 38. a' mint azt fokban magyarázzák, és Ezechiáson-is. Esa. 38. Igaz ugyan egyik sem holt meg-abban; de az Izrael népe között. 1. Chron. 21. v. 17. és a' Corintusiak között. 1. Cor. 11. v. 30. elegen holtanac meg pestisben. Mind-azon-által e' világgal el-nem veszenec. Ez az Istennek ítéleti kezdeteték az őnnön maga házául és fentse-ges helyétül. 1. Pet. 4. 17. Ezech. 9. v. 6. 7. Ugyan ezen dögleletességnec poharából isénac az hivek és az hitetlenec, de ezek a' seprejé-is

ki-űopják. Jerem. 25. v. 15. 16. Ierem Siral. 4. v. 21. 22. Pſal. 75. v. 9. *Az harmadik rendbéli kéfertet ſármazik attúl, midőn fel-teſi valaki magában, hogy Iſten őtet el-hatta, könyörgélt meg-nem halgattya, és őtet meg-nem ſegiti, kiválképpen ha időt ſabott az Iſtennek meddig ſabadicsa meg. De az ilyen embernek meg-keſt vala mindenkinek előtte azt gondolni, hogy mentül nagyobb és több nyomoruságokban forog, annál közelebb vagyon az Iſten hozzá. Mert meg-mondotta. Pſal. 91. v. 15. Véle léſek nyomoruságában, ki ragadom őtet, és meg-tiſtelem őtet. Joſue. 1. v. 5. El-nem hagy-lak tégedet. Eſa. 49. v. 15. 16. Vallyon el-felelke-zhetik-e az Anyja az ő méhének gyümöcsérül, hogy ne könyörüllyön azon? ha ſintén azok el-felelkez-nének-is, én mind-azon-által el-nem felelkezem rolad. Imé az én tenyeremre irtalak tégedet. ved ű ſve. Pſal. 34. v. 5. 6. 7. 18. 19. és. 33. v. 18. 19. iſmét 69. 14. 15. haſoló ſóláſnac formái vad-nac azokban. A' negyedik rendbéli kéfertet ſármazik az erőtlenségektől, mellyeket az hivek a' nyomoruságokban ottan ottan magokban meg tapasztalnac; ilyenec az Iſten ígéreritől való kételkedés, kicsiny-hitűſég, békétlenſég, zugalódás, a földi dolgokhoz való ragafkodás és eſſe egyéſt eſetek. Ezek viſſá verettetnec, ha az ember maga magának nem teccik az ilyen dolgokbá, Job. 42. v. 5. Sőt bűneit Iſtennek meg-vallya. Eſa. 42. v. 3 és 61. v. 1. 2. 3. és 66. v. 2. Mert a*

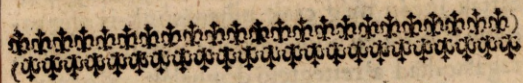
válaſ-

válaſtott ſentek nincsenec a' törvénynek kár-hoztatáſa alatt, hanem a' kegyelem alatt. Rom. 6. v. 14. Ezeknek pedig ábűnöknek maradványi, és az erőtlenségből ſármazott eſetek nem tulaj-donittatnac kárhozattyokra. Rom. 7. v. 23. 24. és. 8. v. 1.

Negyedik és utólsó dolog melly ellen a' jó lé-lek magát erőſgeti és vígaſtallya, az Halál akar hertelen való legyen az, s' akar hoſſas betegſég után való. Mely az hitetlenségben büntetés u-gyon, és a' gyötrelemre való átal menetel. Luc. 16. v. 23. Matt. 25. v. 41. 46. De az hivekre nézve, kik az urban halnac meg. Jelen. 14. v. 13. a' bűnnec teſtétől való meg-fabadulás. Phil. 1. v. 23. Rom. 7. v. 23. 24. minden e' világi nyo-moruságoktól való meg-menekedés. Luc. 21. v. 28. Jelen. 14. v. 13. Az örök életre való átal menetel. Luc. 16. v. 12. Az Iſtenhez, a' Chriſtushoz, és a' ſent Angyalokhoz való átal költőzés. Sid. 12. v. 22. 23. Jelen. 21. 22. Ha-ſontalan ki-fogás pedig az, midőn némelylek ezt az halálnac nemét, a' több halálnac nemei között ki-veſik, mintha a' bődög halálnac di-cſéreti a' peſtisből ſármazott halálra nem ille-nék. Hallyák meg azok Hoſeáſnac iráſát. Hoſ. 13. v. 14. *Az haláltul meg-mentem őket: hol-vadnak a' te Peſtiſid (Sidóul Debharejcha, a' fokas ſamban, in plurali numero.) ó halál? hol a' te veſedelmed, koporsó? és Hallyák meg Hoſeáſnac magyarázóját az Apoſtolt. 1. Cor. 15. v. 54. &c.*

v. 54. &c. Akkoron léßen az, a' mi meg-irat-
tatott. El-nyelettet az halál mind a győzedele-
mig. Hol vagyon a' te győzedelmed, ó halál?
hol vagyon koporsó a' te fulánkod? Az halálnak
fulánkja a' bűn: a' bűnnek ereje pedig a' törvény.
Az Istennek pedig halál legyen, a' ki minékünk
győzedelmet ad a' Jéſus Chriſtus által. Négy rēd-
béli argumentumokkal erőſſittetik-meg itt az
hívekben lévő halálnak bődöksága, ha ſintén
a' peſtisbűl ſármazik-is az. (I) Annac kérdé-
ſibűl, a' ki az halált boſzontya, mely kérdésbē
tagadó erő vagyon. Hol vadnak a' te peſtiſid ó
halál? a' mellyekkel tudni-illik te vettegeted-
vala az én népemet? mintha mondaná: Sohul
ſincsenec. Ha pedig nincsenec; nem árthatnac
tehát ennec utánna. (II) A' munkálkodó, s'
végben vivő okkal, (cauſa efficiente) a' ki min-
den fele halálnac erejét, s' nemet az hívekre néz-
ve el-törlötte, és azt meg-győzvén, annyira
hatalmat vett rajta, hogy ſemmi fele halálnac
neme ő nékiek nem árthat. Azt pedig a' Chri-
ſtus vitte végben, a' mint a' Propheta Hoſeas és
a' Sz. Pál Apoſtol bizonyſágot teſnec rola. (III)
Annac a' győzedelemnec végben vitelinec mód-
gyával: (modo efficiendi) mert a' Chriſtus a'
válaſtottaknac bűnkkért való elégtétellel ron-
totta-el az halálnac fulánkját, és a' törvény nec
karhoztató erejét az által vette-el; azért akar
mely fele halálnac nemében-is nem hagyot va-
lami veſedelmet, mely az híveknek időſſégē nec
valami

valami uton módon valaha árthatna. (IV) A'
győzedelemnek munkájával; (effectusával) mert
az hívek Iſtennec kegyelme által a' Jéſus Chri-
ſtusban akar mely halálnac nemét-is meg-győ-
zik, a' mint az Apoſtol tanította. Azért ő néki-
ck ſemmi némű halál kárhoztatyaokra nem ſol-
gál, akar legyen a' peſtis, s' akar egyéb fele ha-
lálnac neme: mivel hitekkal e' világot, és e' vi-
lág nac fejedelmét meg-győzték. 1. Joh. 5. v.
4. és 2. v. 13. Innen azért bizonyoſſan bé hoz-
zuk, az híveknec valóſágos vigasztalásokra,
hogy ſem életekben, ſem halálokban nem kár-
hozatos nékiek a' Peſtis és abbűl ſármazott vagy
ſármazandó halál, hanem inkább időſſéges,
a' Jéſus Chriſtusban. Kinek legyen örökké
való áldás, tiſteſſég, dicsőſſég, és hatalom,
mind örökkön örökké. Amen.

AZ URNAK NEVEBEN.

Peſtiſnek idejen mondando Imádság.

MEnynek földnec hatalmas teremője, a'
vakmerőſégbűl ſármazot bűnök nec még
a' maga ſerelmeliben-is erős meg-látogatója,
Jehova! Jehova! mindeneket igazán ítélő
nagy Bíró. A' ki ſentleſſég ſőveteleged nec meg
rontáſáért nem csak meg-fenyegeted a' bűnben
meg-átalkodott népet és embert, a' fegyverrel,
éhiſſéggel, és puſztító dőghalállal; hanem meg-
is állod

is állod bosszúdát, és még azokban-is á kik te hozzád közel vadnac meg-dicsőited tennen magadat. A' ki busulásodban itéletednec erőfs karait kebeledből ki-vonsod a' büntetése, és haragodnac éles fejféjét ragadván az hasonlál fákat hertelen ki-vágod, s' bosszu állásodnac meg-ölthatatlan tűzére rakod.

Igaz itéletű nagy Isten! keferveffen semlélylűk, s' érezzük-is busulásodnac fejünk felett villogó szablyáját, mellyel ugy pusztítod a' tennen magad nevértül nevezetett Sion várasát, mint régenten a' Senacherib roppant táborát: Kezedben bokrosával védéd méreggel megkent hegyes nyilaidat, mellyekkel fíntén a' fivek aránt lövöldözöd ferelmes Fiadnac drága vérén meg-váltott fiaidat és leányidat: annyira ostoros Uram igaz itéletedben, hogy meg-rontattak lévén még csak pihenésünk-is alig vagygon e' hertelen büntetésben: annyira hozzánk ragasztod a' rettetető dőghalált, a' gyulafító és izzafító betegleget és ártalmas hidegleleket (minden rendbéli csapásiddal azokat egy csomóban kötven) hogy reménységünk meghűlvén, keferveffen kiáltyuk ama' rendkívül való csapas alatt meg-szorodott lelkű Ezechiással: *nem látjuk már a' Jehovát az előknek földében, és nem látjuk többé az embereket a' világnac lakói között.*

A' mi életünk tollunk hertelen el-vétetik és bakastrarik nagy véletlenül, mi-keppen el-sa-
kaszta

kaszta a' takács a' fonalat: reggeltől fogva esteig sokakat meg-ölst bennünk. Azt gondoljuk reggel, hogy mint az oroslány aképpen meg-rontya Isten minden tetemeinket: reggeltől fogva és csakáig hogy meg-ölst te minket. Mint a' daru és a' fecske kemény fájdalomk, s' ferelmelink után való sohajtásink miatt aképpen csipogunk, nyögünk mint a' galamb: a' mi semeink fel-emelkednek a' magosságban Jehova Isten, erőfsakat szenvedünk a' rettenetes csapas miatt, szűnnyel-meg, szűnnyel-meg, hadd vegyünk erőt! adgy pihenést minékünk el-sáradtaknac, és nyugodalmat el-lankadtaknac.

A' te kezeidnec terhe szellott mireánk, és a' te kemény érzhez hasonló lábaid nyomtanac meg minket, mint haszontalan vad egrefeket: meg tapodál Uram mint az ucsán való sárt, annyira hogy nincsen épség testünk bē haragod miatt, és nincsen békesség a' mi csontainkban a' mi bűncink miatt. Meg-rothattanac és megbűnhődtenec a' mi betegeinknec sebci a' mi bolondságink miatt. Le horgattunk, igen le nyomattattunk, és minden napon szomoruvan (sokan gyász ruhában) járunk. Kereng a' fi-vünk, el-hagyott minden erőnk, és semmink világa a' sok sürű könyhullatás miatt nincsen: csak jajgatunk fi-vünk keferűsege miatt.

Sokan az Abrahámnac hit által való fiai köz-zül zokognak keferves bujdosásoknac ferelmes Sárát! Ama' minden felől keferűseggel meg-

tölt Istenes Márak ohajtyák régi kedves ferjeket! A' nagy sirható Racheleknec szerelmes magzattyok után való jagatások még à váraßon kívül-is hallatik! Késiek vólnának fok meg-élemedett Jácókok édes Jósephnek után írva menni à koporsóban! Jajgatnac à Sionban a' Czelophkádnc árván hagyatott (fia) leányi. Epekédnc Uram előttd az hertelenséggel meg-hólt Lázároknac ferelmes Atyafiai, és Jónathánoknac kedves Dávidi! mert csak ugy maradtak, mint a' nyári takarodás után à tarló, és à fedés után à meg-fedett föld. Kik közzül fokaknac meg-rakodott ágyéka, hólnallya és torka nagy fájdalemakkal, és nincsen semmi épseg haragodnac miatta el-senyvedett tagjokban. El-fakatkoztunk, el-fáradtunk, tántorgunk, Uram ne hagy! mert haragodnac felháborodott tengerinec hajjai miatt majdan mindnyájan el-borítottunk?

Gonoságinkat előttd meg-valljuk, súlyos terhit azoknac minden napon kóftolljuk; de sámát soha meg-nem tudhatjuk: mivel a' mi hamiságink el-borították a' mi fejünket, és mint egy nehéz tereh reánk nehezűtenek erünk felett: mert nem csak bűlünkűl hozott eredet berént való bűneinkel ingerlettünk tégedet, hanem cselekedet berént való álnokságunkkal, és fel-emelt kézzel végben vitt gonoságinkkal-is, erővel à büntetére le húfítuk Felsegedet.

Oh igaz itéletű nagy Isten! meg-utáltuk a'
te be-

te beédedet à Pharahóval, és kívánságodnac nem engedelmeskedtünk, hihetetlen-ségben találtunk à Canahán földének jószágát meg-vető Sidókkal: bálvány imádók vóltunk à Moabitáknak utálatoságait követő Izráelitákkal: meg-feresztettük magunk vifeletlen-sége miatt Sz. tífteletedet a' Jakóknak el-fajúlt maradékkal: Sz. Sacramentumiddal víssá éltünk a' Corintusiakkal: Kevélyek vóltunk a' népet fel fuvalkodságából meg-fámláló Dáviddal: el-hittük magunkat bóldog állapotunkban az Ezechiással: kegyetlenek vóltunk a' Sidonbéli-ekkel: tégedet nagy Ur üldöztünk folgáidban az Anti Christussal: parázñaságban elegyítettük magunkat mind nemzetünkkel, s' mind tífte vallásunkkal ellenkező, és mi környűlöttünk lakozó Ammónitákkal: sőt nincse olyan égre kiáltó vétek melyben fűlig nem űltünk vólna à Sodomával, és fok időűl fogván fámot nem vetettünk Lelkünk ismeretinek tanubizonyságával. Találtál mibennünk erős itéletű nagy Isté kicsinyűl fogván nagyig nemzetséges és semélybéli álnokságot, s' azért fenvedgyük mostan ezt a' pusztító dög halált, és egyéb fok rendbéli csapásidat. Mert látnak à te tífte-ságot berető semeid à gyermekekben boldonságot, az Iffjakban bujaságot, à jókorbeliekben világon való bertelen-kapást, és az Öregek között ifjuságoknak gonoságában való meg-átalkodást.

Igaz vagy Uram, és igazak a' te frigy kötédnek meg-rontó ellen való ítéletid; méltán gerjedett fel a' te büfufásod, méltán fordult ellenünk haragos orczád: igen méltán öltöztél pusztító fegyveredben, hogy el veszezs a' mi meg-térhetetlenségünkben. De a' te el-fogyhatatlan kegyelmességid szerént, térj könyörülő orczával mihozzánk édes Atya! tekincs meg hogy csergedező falevelek, cserép edények, porok, hamvak, és férgek, s' nem emberek vagyunk: és büfufásodnak meg-ölthetetlen tűzében ne emésd meg egéslen: mert ki jött a' Jehová-tól a' nagy harag, és a' te néped kőzött immár régtől fogva el kezdetett a' csapás.

Parancsolly haragos Angyalodnak, hogy ki vont fegyverét hűvelyében tévén, távozzék el a' te sent-várasodtól: tegyed-kebeledben ellenünk fel húzott karodat, hogy meg-menckedgyünk a' dög halálnak mérges nyilaitól: fűntesd meg-ítéletedet, hogy el-ne nyelettesünk a' pokolnak keserves kényyaitól. Szégyenlyűk ugyan orczáinkat elődben fel emelni az Esdrással, és amà bünein bánakodó Publicanussal, de meg-is irgalmaságodhoz folyamodván, è világ veszedelmének, és ezenn pusztító dög halálnak tengeriből ki nyujtyuk te hozzád hitűnknek tántorgó kezeit, és azt mondgyuk amà veszedelemben forgó Tanítványokkal: *Uram nincsen è gondod reánk, hogy majdan el vessünk?* Azonban alázatosan-is kérjük Felségedet, álicsad

licsad reskető kezeinkre zöld ágat örömlünk-re hozó Sz. Lelkédnek galambját, hadd vidámullyon meg-lelkűnk Atyai kegyelmességednek hozzánk meg-mutatott külső jelein.

Mi-is Uram kicsinytől fogva nagyig fogadást teszünk tenéked, hogy életűnknek hátra maradott napjaiban igaz poenitentia tartásunkal sent orczádat engeszteljük: tagainkat tehetségűnk szerént meg-öldököllyük: minden világi hijában valóságinknak válét mondunk: a' kik közzűlünk egéslegések, a' te nevedet azért magastalljuk: a' kik betegek vagyunk magunkat sent akaratom alá a' anyunk: a' kik e' dög halálnak mérgétől és egyébfele veszedelmektől meg-fabadultunk, tégedet hálaadással áldunk: mindnyájan mint édes Atyánkat örökkön örökké dicsőitünk.

Jövel Izraelnek Királly, jövel mi szabadítsunknak meg mozdulhatatlan köfszélaja, jövel mi lelkűnknek egygyetlécgy vigasztalója: vídámics meg-fiveinket, gyógyics meg betegeinket, vidd el-közzűlünk haragos fegyveredet, hogy minden rettenésnélkül sent orfágodnak bírára szerelmes biadnak Sz. Lelke által kézfizt, hessük szegény bűnös Lelkeinket Amen.

Mi Atyánk, &c.

